

හ නොහ ධම්මෙහ

සමථි ක්‍රියාව

පූජ්‍ය ආචාර්ය මානසාලංකාර හිමිතුමන් විසින්

හ තෙහ ධර්මය

සමථි ක්‍රියා

(කිංචාපාම සූත්‍රය ඇසුරෙන්)

මාකුරු ශ්‍රී සරණංකරාරාමයේ දී කළ දේශනය)

පූජ්‍යපාද මාන්කඩවල සුදස්සන ස්වාමීන්වරුන් වහන්සේ

ධර්මදානය පිණිසයි.

පළමුවන මුද්‍රණය - 2016 අගෝස්තු

(පිටපත් 4000)

පිටපත් කිරීම: එච්. ඒ. අමරතුංග.

සෝදුපත් බැලීම: මහාචාර්ය රවීන්ද්‍ර කොග්ගලගේ.

සංස්කරණය: දිල්ලිස් විරරත්න මහත්මිය.

මෙම පොතෙහි අන්තර්ජාල සංස්කරණය හා මෙම දේශනා මාලාවේ
පටිගත කරන ලද දේශනා ශ්‍රවණය සඳහා පිවිසෙන්න
<http://sudassana.org/>

පිටපත් ලබා ගැනීමට:

කේ. ජී. මුනිදස මහතා

දුරකථන අංකය: 0714-438747

මුද්‍රණය

කොලිටි ප්‍රින්ටර්ස්, නුගේගොඩ.

දුරකථන 011 4 870 333

න තෙන ධම්මෙන සමඛී කිඤ්චි.

නමො තස්ස භගවතො අරහතො සම්මා සම්බුද්ධස්ස.

මෙම දේශනාව අන්තර්ජාලය ඔස්සේ අභිමතෙන් අසන්නට ලැබී, එහි වටිනාකම නිසා කිහිප විටක්ම නැවත නැවතත් අසා, අන්තර්ජාල පහසුකම් නොමැති දහමට ලැදි ජනතාවගේ දැනගැනීම සඳහා පොතක් වශයෙන් මුද්‍රණය කොට බෙදා හැරීම මැනවැයි අප තුළ ඇතිවූ සමයක් කල්පනාව නිසා මෙම පොත මෙසේ එළි දකී.

මෙය අනුරාධපුර, ලබුනෝරුකන්ද අරණ්‍ය සේනාසනයේ කම්මට්ඨානාවාසී පූජ්‍ය මාන්කඩවල සුදස්සන ස්වාමීන් වහන්සේ 2016-06-22 දින මාකඳුර ශ්‍රී සරණංකරාරාමයේ දී කළ දේශනය ලිඛිත මාධ්‍යයෙන් ඔබ අතට පිදීමකි.

වාචික දේශනයක් ලිඛිතව සකස් කිරීමේදී, දේශනා විලාශය, වචන උච්චාරණ විලාශය, ශ්‍රවණ තත්ත්වය, කාර්මික තත්ත්වය ආදී විවිධ ගැටලු හමුවන තැන් විද්‍යමාන වේ.

එසේ වුවද,

එම ගැටලු බුද්ධිමත්ව හඳුනාගෙන, ඇස් ඇත්තෝ රූප දකින්නා යි අඳුරෙහි පහණක් දරන්නා සේ අප ස්වාමීන් වහන්සේ පැවැත්වූ මෙම මාහැඟි ධර්ම දේශනයෙන් ඔබගේ දෛනික ජීවන රටාව නිවැරදිව සකස් කර ගැනීමටත්, ජීවිත ප්‍රතිපත්තීන් ධර්මානුකූලව යළි ගොඩනගාගැනීමටත් හැකිවේවා යි පතමු.

උන්වහන්සේගේ ම සහතිකයට අනුව මෙම ධර්මදේශනාව සතිමත්ව කියවා සිතේ දරාගෙන, ගැටලු තැන් කල්‍යාණ මිත්‍රයන් සමග සාකච්ඡා කරමින් විමර්ශනය කොට නැවත නැවතත් පරිශීලනය කළහොත් “මේ භවයේදී ම සතර අපායෙන් නියත වශයෙන් ම මිදුනෙමි” යන අවබෝධය නියත වශයෙන් ම ඇතිකර ගැනීමට ඔබට හැකිවේ.

2016-06-22 මාකදුර ශ්‍රී සරණංකරාරාමයේ දී කළ දේශනය

නමෝකසා භගවතෝ අරහතෝ සම්මා සම්බුද්ධාසා

කිත්තාවතා නු බො, අවුසො, හික්ඛුනො දස්සනං සුච්ඡද්ධං භොති'ති

අති ගෞරවනීය, සද පූජනීය, චන්දනීය මහා සඞ්ඝ රත්නයෙන් අවසරයි. පින්වත් සිල් මැණිවරුවරප්‍රමුඛ, ශ්‍රද්ධාබුද්ධි සම්පන්න කාරුණික පින්වතුනි.

මේ පින්වත් හැම දෙනා ම දැන් මේ සුදුනම් වෙන්තේ ලොවුතුරා බුදුරජාණන්වහන්සේ අප කෙරෙහි අනුකම්පාවෙන් දේශනා කළ, සසර දුක් ගිනි නිවීම පිණිස පවතින සද්ධම්මයෙන් බිඳක් ශ්‍රවණය කරන්නට යි. ඒ නිසා හැමදෙනාම මේ කය එක තැනක තියෙනවා වගේ, හිතත් එක්තැන් කරගෙන, නොයෙක් නොයෙක් අරමුණුවල සිත දුවන්නට නො දී බොහෝ ම උච්චණාවෙන් මේ දේශනාව ශ්‍රවණය කරන්නට කියලා මතක් කරනවා.

පින්වතුනි, අතීතයේ ලොවුතුරා බුදුරජාණන්වහන්සේලා ඕන තරම් මේ ලෝක ධාතුවේ පහළ වෙලා තියෙනවා. අපිත් මනුෂ්‍ය ආත්මභාවයත් ඕන තරම් ලබලා ඇති. ඒත් ඒ එකම සාසනයක්වත් ආදරයෙන් ඇසුරු නො කළ නිසා, ඒ තථාගතයන් වහන්සේලා දේශනා කරන ධර්මය අවබෝධ කර නො ගත්ත නිසා, අපි හැම දෙනාම මේ සංසාරයට හිමිකාරයින් වෙච්ච අය යි. පින්වතුනි, සංසාරයට හිමිකාරයින් වෙනවා කියලා කියන්නේ සැපදයක, සැනසිලිදයක ඤෙමභූමියකට හිමිකාරයෙක් වුනා කියන එක නම් නෙවෙයි.

මේ ඉමක් කොතක් පරක් තෙරක් නැති සංසාර ගමන පුරාවට ම තිබුණේ ජීවිතයකට සැනසිල්ල හොයමින්, සැප සතුට හොයමින් එන ගමනක්. ජීවිතයක තියෙන දුක අයින් කරන්න වෙහෙසෙන ගමනක්. සැප හොයන කොට, සැනසිල්ල හොයන කොට, දුක් දෙමිනස් අයින් කර ගන්න වෙහෙස දරන කොට, කොහෙන් සැනසිල්ලක් තියෙන්න ද? තියෙනවා ද? නමුත් අවාසනාවත්ත කාරණාව හව ගමනේ හැම ජීවිතයක ම අපි හෙව්ව සැනසිල්ල තාම අපට ලැබුණේ නෑ. උත්සාහවත් වෙච්ච දුක අයින් කරගන්න උත්සාහය සඵල වුනේ නැහැ. දුක අයින් කරගන්න බැරුව, සැනසිල්ල ලබාගන්න බැරුව මේ එන ගමනේ අපි හැමෝට ම ලැබුනේ කායික, මානසික දුක් පීඩාවන් ම විතරයි.

බුදුරජාණන්වහන්සේ ඒ නිසා දේශනා කරනවා අනමන්ගේගොයං නික්බවෙ සංසාරො, පුබ්බා කොට්ඨ න පඤ්ඤායති - මහණෙනි මේ සසර අති දීඝී යි. මේ අති දීඝී සංසාරයේ මුල් කෙළවරක් පෙනෙන්නේ නෑ. මුල් කෙළවරක් පහවන්නට පුළුවන්කමකුත් නෑ. අවිද්‍යාව නමැති නීවරණයෙන් වැහිලා, තණ්හාව නමැති සංයෝජනයෙන් බැඳිලා, බොහෝ කාලයක් සසරේ ඒ මේ අත දිව්වා, සැරිසැරුවා කියලා පෙන්නනවා.

පින්වතුනි, මේ දීඝී සංසාරයේ එන ගමනේ දී, බුදුරජාණන්වහන්සේ පෙන්වා වදලා, තමන්ට ඇඟ ලේ කිරි කරලා පෙවූ ආදරණීය මව් මළ දුකට අඬපු කඳුළු විතරක් එකතු කළොත්, මේ සතර මහා සාගරයේ ජලයට වැඩියි කියලා. ඒ වාගේ ම පියා මැරුණු වෙලාවෙදී, සහෝදරයා, සහෝදරී, දුව, පුතා, ඥාති හිතෙහිත් මැරුණු වෙලාවෙදී අඬපු කඳුළු එකතු කළොත්, වෙන වෙනම මේ සිවු මහා සමුද්‍රයේ ජලයට වඩා වැඩියි කියලා පෙන්නුවා.

ඒ වාගේ ම මේ දීඝී සංසාරයේ එන කොට තිරිසන් ආත්මවල අපි උපදින කොට, මස් පිණිස මරණ වෙලාවෙදී ගෙල සිඳින කොට ගලාගෙන ගිය රුධිරය එකතු කරන්න පුළුවන් නම් සතර මහා සාගරයේ ජලයට වැඩියි කියලා පෙන්නුවා.

මෙහෙම පෙන්නලා සුගත වූ ශාස්තෘන් වහන්සේ මෙහෙමත් දේශනා කරනවා: මහණෙනි මේ පටිච්ච සමුප්පාද ධර්මය දන්නා වූ ශ්‍රැතවත් ආයතී ශ්‍රාවකයෙක් ඇරෙන්න මේ ලෝකයා මගේ වචනය විශ්වාස කරන්නේ නෑ කියලා. අඬපු කඳුළු මුහුදේ වතුරට වඩා වැඩියි කිව්වහම අපට ඒක පිළිගන්න බැහැ වගෙයි තේරෙන්නේ. වැවක පොකුණක වුනත් වතුර විශාල ප්‍රමාණයක් තියෙනවා නේ. අපට හිතෙන්නේ ටිකක් භය කරලා පෙන්නන්න හදනවා, බර කරලා පෙන්නන්න හදනවා වගෙයි. නමුත් පින්වතුනි, බුදුරජාණන්වහන්සේ කියන්නේ, කෙනෙක්ව යහපතට ගන්නවත් බොරු කියන උත්තමයෙක් නෙවෙයි. අනන්ත සංසාරයේ අපි ඒ තරම් ම දුක් විඳලා තියෙන අයයි. නමුත් භවයෙන් වැහිලා නිසා අපට පෙනෙන්නේ නැහැ. නමුත් නොපෙනුනත් භවය තුළ එබඳු වූ දුකක් තියෙන නිසා, භවයේ ඉන්න සත්ත්වයින් එබඳු දුකක් විඳින නිසයි, ලොව්තුරා බුදුරජාණන්වහන්සේලා ලෝකයේ පහළවෙන්නේ.

පින්වතුනි, භවයෙන් වැහිලා නිසා අපට අතීතය පෙනෙන්නේ නැහැ. නමුත් පෙනෙන වර්තමාණ ජීවිතය අපි අරගත්තොත්: පින්වතුනි,

මුහුදේ වතුර බොහෝම තියෙනවා. එක වතුර දෝතක් අරගෙන බිච්චනම අපට තේරෙනවා, ඒ වතුර ලුනු රහයි කියලා. ඒ වතුර දෝත අපට මිම්මක් වෙනවා අනන්ත අපරිමාණ ජල සාගරය ම මැනගන්න. අවශ්‍ය නැහැ දැන් මුහුදේ මැදිහුයි, මෙහා කෙළවරෙණුයි, එහා කෙළවරෙණුයි බිලා බලන්න ලුනු රහ ද කියලා.

ඒ වගේ නුවණක් තියෙන කෙනෙකුට එකම එක ජීවිතයක් ගත්තහම ඒ ජීවිතය එයාට මිම්මක්, එහෙනම් ගෙවුණු හැම සසරේමත්, ලැබෙන හැම ආත්මභාවයකමත්, තියෙන්නේ මෙන්න මේ ධර්මතාවය නේ ද කියන කාරණාව මැනගන්න.

පින්වතුනි, අද දවසේදී මේ පින්වතුන්ට අම්ම, තාත්තා, දුව, පුතා, නැදෑයෝ, සහෝදරයෝ ඉන්නවා නම්, ඒ අය තමන් ඉන්දෙද්දී කලුරිය කළොත්, වියෝ වුණොත් තමන්ට දුක් දෙමිනස් එන බව පැහැදිලියි. ඒ අය ලෙඩ රෝග වීම නිසා තමන්ට දුක් දෙමිනස් එන බව පැහැදිලියි.

පින්වතුනි, ඒකට මම පොඩි කතාවක් ජීවිත ශාක්‍ෂියෙන් කියන්නම්: පසුගිය කාලයේ, යුද්ධය තිබුණු කාලයේ එක්තරා හමුදා නිලධාරී මහත්මයෙක් බෝම්බයකට හසුවෙලා මියගියා. එයාගේ දේහය ගෙදරට ගෙනාවා. පෙට්ටිය සිල් කරලා, අරින්න එපා කියන නියෝගයක් මත. දුර බැහැර ඉන්න ඇතිවරුන් පැමිණීම බලාපොරොත්තුවෙන් මේ දේහය දවසක් දෙකක් තියාගන්න වුනා. දවස් දෙකක් විතර පහුවෙන කොට මේ පෙට්ටිය ඇතුළේ තියෙන දේහය කුණු වෙලා, සම්පුණ් දිය ඕජස් ගලන්න ගත්තා. කිසිම කෙනෙකුට ලග පාතක ඉන්න බැහැ. එච්චර දුර්වලයි, පිළිකුළ යි. නමුත් පසුවද වෙනකම් මේ දේහය කොහොම හරි තියාගන්නත් වුනා. නොයෙක් සුවද විලවුන් වගී මහා විශාල ප්‍රමාණයක් ගෙනැල්ලා හලන්න වුනා වටපිටාවේදී. අර ගලන ඕජස් ටික වැටෙන්න පෙට්ටිය යටින් බේසම් තියන්නත් වුනා.

ඉතින් ඔය වෙලාවෙදි, රාත්‍රි කාලයේ දුරක ඉන්න මේ මියගිය කෙනාගේ සහෝදරයෙක් ආවා - එක ම සහෝදරය යි ඉන්නේ. ගෙදර සාලයේ මැද්දේ ඕජස් වැක්කෙරෙමින් තියෙන පෙට්ටිය දූකලා, මෙතැනට ඇවිල්ලා, මෙයා ක්ලාන්තවෙලා වගේ වැටිලා, අර ගලන ඕජස් අරගෙන, “බුදු මල්ලී” කියලා මුලු ඇග හැම තැනම ගා ගන්නවා.

පින්වතුනි, දුගඳ හමන අරමුණේ දුගඳ නො තේරෙන්න කරම්, පිළිකුල් සහගත අරමුණේ පිළිකුල් ස්වභාවය නො තේරෙන්න කරම්, ඒ හදවත ශෝකයෙන් පිරිලා තිබුණා නම්, හිතන්න ඒ දුක, ඒ ශෝකය මොන කරම් ද කියලා.

පින්වතුන් දන්නවාද, මේ පින්වතුන් හැම දෙනාමත් මේ ඉඳගෙන ඉන්නේ එබඳු දුක ඔඩොක්කුවේ තියාගෙන යි. ගෙවාගෙන ආවෙත් එබඳු දුක් සහගත සසරකු යි. ඉන්නෙත් එබඳු දුක තුරුලේ තියාගෙන යි. යන්නෙත් එබඳු දුක් සහගත සසරකට යි.

උභයෙන මිදං මරණමෙව, නාමරණං පච්ඡා වා පුරෙ වා, පටිපජ්ජථ මා විනස්සථ ඛණොවො මා උපච්චගාති: පින්වතුනි මේ සාසනයේ බුදුරජාණන් වහන්සේ බඳුම ලෝකයා වෙනුවෙන් අර්ථ වරියාවේ යෙදුන වර්තයක්, මහෝත්තමයන් වහන්සේ නමක් තමයි, සැරියුත් මහ රහතන් වහන්සේ. සැරියුත් මහ රහතන් වහන්සේ පිරිනිවන් පාන්න වඩින වෙලාවෙදී බොහෝ හිඤ්ඤාත් වහන්සේලා පසුගමන් වැඩියා. පෘතග්ජන හිඤ්ඤාත් වහන්සේලා හඬා වැලපෙමින් පසුගමන් යන කොට ඤානාශ්‍රව මහ රහතන් වහන්සේලා සියලු ධර්මයන්ගේ අනිත්‍යතාවය සිහිකරලා ධර්ම සංවේගය උපදවාගන්න කොට සැරියුත් මහ රහතන් වහන්සේ ආපහු හැරිලා ඒ අයට වදාරනවා මෙන්න මෙහෙම වචනයක්: ඇවැත්නි, මේ සසර බොහොම දුක් සහිතයි. බිය සහිතයි. උභයෙන මිදං මරණමෙව: දෙපැත්තේ ම මරණය යි. මැරිලා ඉපදෙනවා. ඉපදිලා මැරෙනවා. නාමරණං පච්ඡා වා පුරෙ වා : නො මැරීමක් පෙරවත් පසුවත් දෙකෙන් එකකවත් නෑ. පටිපජ්ජථ : අප්‍රමාදීව මේ ධර්මයේ හැසිරෙන්න. මා විනස්සථ : විනාශවෙන්නට එපා. ඛණොවො මා උපච්චගාති: මේ ඤාණ සම්පත්තිය අත්හැරගන්නට එපා කියලා අවවාදයක් දේශනා කළා. එහෙම කරලයි ඒ මහෝත්තමයන් වහන්සේ පිරිනිවන් පාන්නට වැඩියේ.

පින්වතුනි, සමහර කාලවල් තියෙනවා, සසර දුක්ගිනි නිවෙන සද්ධර්මය දේශනා කරන සම්මා සම්බුදුරජාණන් වහන්සේලා ලෝකයේ ඉපදිලා. අනේ ඒ කාලයේදී කළ අකුසල කර්මයක් නිසා අපි නිරයේ ඉපදිලා, නිරයේ පැහෙන නිරිසත්තියින් වෙලා. තවත් කාලයක බුදුරජාණන් වහන්සේ ලෝකයේ පහළවෙලා, සද්ධර්මය දේශනා කරනවා. අපි ප්‍රේත ලෝකයේ ඉපදිලා. තවත් කාලයක අපි අසුර ලෝකයේ ඉපදිලා. තවත් කාලයක බුදුරජාණන් වහන්සේ ලෝකයේ පහළවෙලා, සසර දුකෙන් අතමිඳෙන සද්ධර්මය දේශනා කරනවා. අපි

තිරිසන් ආත්මයක ඉපදිලා. අනේ මේ හේතුවෙන් සද්ධර්මය අපට වැරදුනා. තවත් කාලයක බුදුරජාණන් වහන්සේ ලෝකයේ පහළවෙලා, අපි සංඥ නැති, විඤ්ඤාණ නැති අසඤ්ඤ තලයක ඉපදිලා. තවත් කාලයක ඉතාම දීඝී, දීඝායුෂ්ක අරුපී බ්‍රහ්ම තලයක ඉපදිලා. මේ හින්දන් අපට දුක් නැති කරන මාවත අහගන්න බැරිවුනා. අනේ බුදුරජාණන් වහන්සේලා ලෝකයේ පහළවෙලා, අපිත් මනුෂ්‍යයෝ වුනා, මනුෂ්‍යයෙක් වෙලා උපන්නා. නමුත්, එක ආත්මභාවයක සද්ධර්මය ඇහෙන්නේ නැති, ප්‍රාන්ත ප්‍රදේශයක මිලෙවිෂ් කුලයක යි ඉපදිලා තියෙන්නේ. ඒත් සද්ධර්මය වැරදුනා. තවත් යුගයක බුදුරජාණන් වහන්සේ ලෝකයේ පහළවෙලා, අපිත් මනුෂ්‍යයෝ වෙලා, සද්ධර්මය තියෙන වටපිටාවක ම ඉපදිලා. අනේ අපේ ඇස් පෙනෙන්නේ නෑ, අපේ කන් ඇහෙන්නේ නෑ. හඟවා දෙන අර්ථයක් තේරුම්ගන්නට තරම් ඥාන සම්පත්තියකුත් නැති මැනවුද්ධිකත් වෙලා ඉපදිලා. අනේ මේ හේතුවෙනුත් මේ දුක් ගින්දර නිවාගන්න මාවත අපට හම්බවුනේ නෑ. මුණගැහුනේ නෑ. ඔහොම ඇවිල්ලා ඇවිල්ලා, ‘හඟවා’ කියන අර්ථයත් තේරුම් ගන්නට පුළුවන්, හොඳ ඉඤ්ඤා ශක්තිය තියෙන මනුෂ්‍යයෙක් වෙලා අපි ලෝකයේ උපන්නා. අනේ, බුදුරජාණන් වහන්සේ ලෝකයේ පහළවෙලා නෑ. ධර්මය ලෝකයේ නෑ. ඒ හින්දන් මේ සසර දුක් ගිහි නිවන සද්ධර්මය අපට අතහැරුණා.

මේ හැම අවස්ථාවකට ම කියනවා දුෂ්ටඤ්ඤා කියලා. නපුරු අවස්ථාවන් කියලා.

මෙබඳු නපුරු අවස්ථාවන්වල ඒ මේ අත වැටෙමින් මේ දීඝී සංසාරයේ එනකොට ටික ටික කුසල ධර්ම එකතු කරලා, එකතු කරලා, හිඟන මනුෂ්‍යයෙක් සතේ සතේ එකතු කරනවා වගේ, සතේ සතේ එකතු කරනවා වගේ, කුසල ධර්ම ටික ටික එකතු කරලා, එකතු කරලා, ඒක බොහෝම මිලක්වෙලා පිරිවිච අවස්ථාවකුත් ආවා. ඒ තමයි, බුදුරජාණන් වහන්සේ ලෝකයේ පහළවෙච්ච බුද්ධෝත්පාද කාලයකුත් වුනා, අපිත් මනුෂ්‍යයෙකුත් වුනා යමක් හඟවා කියන අර්ථය තේරුම්ගන්න පුළුවන්. සද්ධර්මය තියෙන වටපිටාවකුත් ලැබුණා. පින්වතුනි, ලෞකික කුසල ධර්මයක් කරලා නිවන් ප්‍රාර්ථනා කළහම, ඒ ලෞකික කුසලයකින් නිවනට හිතෙහි උපකාරය පිණිස පවතින, යමක් තියේ නම් ඒ සියල්ල ම අද අපට ලැබිලා තියෙනවා: මේ බුද්ධෝත්පාද කාලය, මනුෂ්‍ය ජීවිතය, සද්ධර්මශ්‍රවණය.

මෙන්න මේකට යි සැරියුත් මහ රහතන් වහන්සේ දේශනා කළේ බණ්ණාලො මා උපවිචාරිනි : මේ ඤාණ සම්පත්තිය අත්හැරගන්නට එපා කියලා. පින්වතුනි, අපේ ජීවිතය කියලා කියන්නේ මේ අවුරුදු පණහක, හැටක අපි හිතාගෙන ඉන්න ජීවිතය නම් නෙවෙයි. සැබෑ ම සසර ගමන අපි හිතනවාට වඩා බියකරු, භයංකාර මීට ඔබ්බෙන් පවතින ධර්මතාවයක්.

ඒ නිසා මුලින් ම හැම දෙනාට ම මතක් කරනවා අද මම මේ කියල දෙන්න හදන ධර්මය නොදන්නාකම නිසා, අවබෝධ නොවුනුකම නිසා, අපි හැම දෙනෙක් ම මහා සසරක දුක් වින්ද ඇත්තෝ. ඒ දුක නිමාකරගන්න තරම් හේතු සම්පත් තියෙන හින්දයි අවුරුදු දහස් ගණනක් මේ සාසනය ඇවිල්ලත් මේ වගේ තැනකට අපි පත්වුනේ. ඒ නිසා මේ ධර්මයෙන් ප්‍රයෝජන ගන්න හැම දෙනා ම ඉතාමත් උවමනාවෙන් මේ දේශනාව ශ්‍රවණය කරන්න කියලා මතක් කරනවා.

විශේෂයෙන් ම මම අද පෙන්නන්න හදන කරුණු ඉතාමත් ම ගැඹුරුයි. පින්වතුනි ලොවුතුරා බුදුරජාණන් වහන්සේ සම්මා සම්බුද්ධත්වයට පත්වෙලා, තමන් වහන්සේ අවබෝධ කළා වූ ධර්මය නැවත සම්මර්ශණය කරණ කොට තථාගතයන් වහන්සේට වැටහුණා, තමන් වහන්සේ අවබෝධ කරගත් ධර්මය අතිශය ගැඹුරුයි. ගැඹුරු ස්වභාවයෙන් යුක්ත යි. මේ ධර්මය කාමය වළඳන ලෝකයාට මම කියන්න ගියොත් ලෝකයා මේක පිළිගන්නේ නෑ. ලෝකයාට මේක තේරෙන්නේ නැහැ. ලෝකයාට කවදවත් මේ ධර්මය අවබෝධ කරගන්න බෑ. නිකත් මට වෙහෙස පිණිස පවතිනවා විතරයි. ඒ නිසා මම මේ ධර්මය දේශනා නො කළ යුතුයි කියල අදහසක් පහළවුණාලු.

නමුත් බුදුරජාණන් වහන්සේගේ චිත්ත පරිවිතර්කය දැනගත්ත මහා බ්‍රහ්මයා බුදුරජාණන් වහන්සේට ආරාධනා කරන කොට බුදුරජාණන් වහන්සේත් බුද්ධ ඥානයෙන් ලෝකය දිහා බලන කොට දක්කා, කෙලෙස් අඩු වරිතත් තියෙනවා. කෙලෙස් වැඩි වරිතත් තියෙනවා. මේ ධර්මය තේරුම්කරගන්න පුළුවන් කෙලෙස් අඩු අයත් ඉන්නවා කියලා දෑකලා, බුදුරජාණන් වහන්සේ අධිෂ්ඨාණ කළා, අදහස් කළා, ධර්ම දේශනා කරන්න.

බුදුරජාණන් වහන්සේ ප්‍රකාශයක් කරනවා එතැන ඉඳන්, “දහම් බෙරය මම අද සිට වයනවා. සැදහැ ඇත්තෝ කන් මුදන්වා” කියලා ධර්ම දේශනා කරන්නට නික්මුණා. ඒත් පින්වතුනි, හැමෝටම නෙවෙයි

බුදුරජාණන් වහන්සේ ධර්ම දේශනා කළේ. බුදුරජාණන් වහන්සේ දැක්කා මේ ධර්මය අවබෝධ කරගන්න පුළුවන් අය ඉන්නවා. ඒ පුළුවන් අය උදෙසායි. බැරි අයට මත්තේ පුළුවන් වීමට උපකාර පිණිස, පුළුවන් අයට අවබෝධ කරගැනීම පිණිස, තථාගතයන් වහන්සේ ධර්ම දේශනා කළා.

පින්වතුනි, සම්මා සම්බුදුරජාණන් වහන්සේ නමකටත් හිතුනා නම් මේ ධර්මය ගැඹුරුයි, ගැඹුරු ස්වභාවයෙන් යුක්තයි කියලා, අපි වගේ අවිද්‍යා ගතියෙන් යුක්ත මනසකට නො ගැඹුරු වෙනවා කියන එක වෙන්තේ නෑ. ගැඹුරු වෙනවා කියන එක පුදුමයකුත් නෑ.

ඉතින්, ගැඹුරු වුණත් පුද්ගලයෙකුට අත දලා ගන්න පුළුවන් ප්‍රමාණයට යි මේ ධර්මය තියෙන්නේ. උත්සාහය සිහිය තිබුණොත් හැම කෙනෙකුට ම මේ ධර්මය තේරුම්ගන්න පුළුවන්. පින්වතුනි, වයස අවුරුදු හතේ පුංචි දරුවෝත් මේ ධර්මය අවබෝධ කරගෙන රහත් වුනා නම්, අවුරුදු එකසිය විස්සක් වයස ගිය, වෘද්ධ ස්වභාවයට පත්වෙච්ච, වැඩිහිටියොත් ධර්මය අවබෝධ කරගන්නා නම්, ඒ මධ්‍යමයේ ඉන්න අපට මේක බැරිවෙන්නේ නැහැ.

ඒ නිසා මේ ධර්මය ඉතාමත් තීක්‍ෂණ බුද්ධියකින් අවබෝධ කළ යුත්තක්. පණ්ඩිතවෙදනීය - පණ්ඩිතයන් විසින් දැක්ක යුත්තක්. ඒ නිසා හොඳට සිහිය යොදන්නට ඕන, නුවණ යොදන්නට ඕන. මේ අතරතුර හිතේ හිතේ කිසි ම කල්පනාවක් කරන්න එපා. ධර්මය වෙනුවෙන් වුවත් විතර්කයක් උපද්දන්න එපා.

මම සමහර විටෙක මේ දහම් කරුණු දේශනා කරණ කොට මේ පින්වතුන්ට දහමේ ප්‍රශ්න එන්න පුළුවන්. ඒ ප්‍රශ්නවත් සිහිකරලා, ඒකට කරුණු හොයන්න යන්න එපා. අතහැරලා දලා මේ දේශනාව හොඳට අහන්න ඕන. නැත්නම් මට ඉස්සර වෙච්ච දේ මේ පින්වතුන්ටත් වෙයි.

මොකක් ද මට පෙර වෙලා තිබුණ දේ? ඉස්සර ත්‍රිපිටකය බලන කොට මට එව්වර හුරු නෑ. පුරුදු නෑ. උත්තර ගන්න හරි හදිස්සියි. හරි ඉක්මනට උත්තර ඕන. ඉතින් සූත්‍රයක් බලනවා සමහර විටෙක. බලන කොට සමහර සූත්‍රවල තියෙනවා, කුසලය කියන්නේ මොකක් ද? කුසලය කියන්නේ මොකක් ද කියලා නැත්නම් 'කුසල ධර්ම කියලා කියන්නේ' කියලා මාතෘකා කරලා, 'භොරකම් කිරීම, සතුන් මැරීම, කාමයෙහි වරදවා හැසිරීම' කියන කොට, මට තේරෙනවා, මේවා වැරදියි. මේවා කුසල නෙවෙයි. මේක මුදුණ දෝෂයක් කියලා, මම

කපනවා ඒක සම්පූර්ණයෙන්ම. කුසල ධර්ම කියන්නේ මොනවාද කියලා තිබ්බහම හොරකම් කිරීම, සතුන් මැරීම, කාමයෙහි වරදවා හැසිරීම කිව්වහම මෙතැන මුදුණ දෝෂයක්. නැත්නම් මේ මෙතැන පිටුවේ මේක වැරදියි කියලා මම ලියනවා. යටින් ම තියෙනවා, “යන මෙයින් වැළැක්මයි” කියලා. හොරකම් කිරීම, සතුන් මැරීම, කාමයෙහි වරදවා හැසිරීම කියලා කියනවා. ඔක්කෝම කියලා යටින් ම තියෙනවා මොකක් ද, “යන මෙයින් වැළැක්මයි” කියලා. මම ඒක ඉවරවෙනකම් ඉන්නේ නෑ. ඉවරවෙනකම් මේක කියවන්නේ නෑ. උත්තර හදිස්සියි !

ඉතින් මේ පින්වතුන්ටත් එහෙම වුණොත් අපට අර්ථය වරදිනවා. උත්තර ගන්න, උත්තර භාෂයන්නේ නැතුව හොඳට අහගෙන ඉන්න, දේශනාව අවසන් වෙනකොට බොහෝ දේට උත්තර ලැබෙයි.

එහෙම නො ලැබුණු ප්‍රශ්නයක් ඉතුරුවුණොත් අපි පස්සේ ඒකට වෙනම සාකච්ඡා කරමු, කථා කරමු. ඒ නිසා හොඳට අහන්න කියන කාරණාව මතක් කරනවා.

මේ දේශනාව මට මේ සසර දුක් ගිහි නිවා ගැනීම පිණිස පාරමිතාවක් ම වේවා කියන කලණ සිතීන් ම අහන්නට ඕන.

පින්වතුනි, බුදුරජාණන්වහන්සේ සැවැත් නුවර ජේතවනාරාමයේ වැඩ ඉන්න කාලයේ එක්තරා භික්ෂූන් වහන්සේ නමකට ප්‍රශ්නයක් ඇතිවුණා. ඇතිවෙලා තවත් ස්වාමීන් වහන්සේ නමක් සොයාගෙන ගියා. ගිහිල්ලා, ඒ ස්වාමීන් වහන්සේගෙන් අහනවා, කින්නාවනා නු බො, අවුසො, භික්ඛුනො දස්සනං සුච්ඡද්ධං හොති’ති? ‘ඇවැත්නි මේ සාසනයේ භික්ෂුවකගේ දඬුන විශුද්ධිය කොපමණකින් වෙනවාද’ කියලා ඇහුවා ප්‍රශ්නයක්. ඇහුවහම මේ අනික් ස්වාමීන් වහන්සේ උත්තර දුන්නා, ‘ඇවැත්නි, යම් කලෙක භික්ෂුව මේ ස්පඨ්ඵ ආයතන හයත්, මේ ස්පඨ්ඵ ආයතන හයේ ඇතිවීමත් නැතිවීමත්, කියන ධර්මය දෙක, තතු සේ දන්නවා නම් දකිනවා නම්, මෙපමණකින් ම දර්ශන විශුද්ධියි කියලා කියන්න පුළුවන්’ කියලා.

මොකක් ද මේ දඬුන විශුද්ධිය කියලා කියන්නේ? දැකීම පිරිසිදුයි. නැත්නම් සම්මා දිට්ඨි. ඒ කියන්නේ සෝවාන් ඵලයට නමක්. ‘කොපමණකින් භික්ෂුව දිට්ඨි සම්පන්නයෙක් වෙනවාද’ කියලායි මේ අහන්නේ. ‘කොපමණකින් කෙනෙක් සෝවාන් වුණා ද’ කියලායි අහන්නේ.

දැන් මේ බොහෝම දෙනෙකුට සෝවාන් වෙන්නේ කොහොම ද, අපි සෝවාන් වෙලාද දන්නේ නැහැ කියන ප්‍රශ්නත් ඇති. ඒවාට උත්තර හම්බවෙයි මේක දිහා බැලුවහම තමන් ඇත්තට ම සෝවාන් වෙලාද කියලා තමන්ට ම කියාගන්න පුළුවන්.

ඉතින් අර ස්වාමීන් වහන්සේ උත්තර දෙනවා, 'ස්පඨි ආයතන හයත්, ස්පඨි ආයතන හයේ ඇතිවීමත් නැතිවීමත්, යම් කිසි කෙනෙක් දන්නවා නම් දකිනවා නම්, මෙපමණකින් ම දර්ශන විශුද්ධියි කියලා කියන්න සුදුසුයි' කියලා.

අනේ මේ ස්වාමීන් වහන්සේ දුන්නු උත්තරයෙන් අර ස්වාමීන් වහන්සේ සැහීමකට පත්වුනේ නෑ. පත්වුනේ නැතුව තවත් ස්වාමීන් වහන්සේ නමක් ලගට ගියා. ගිහිල්ලා අහනවා, 'ඇවැත්නි මේ සාසනයේ භික්ෂුවකගේ දඬුන විසුද්ධිය කොපමණකින් වෙනවා ද' කියලා. ඒ ස්වාමීන් වහන්සේ උත්තර දුන්නා, 'යම් වෙලාවක භික්ෂුව පඤ්චඋපාදාදනස්කන්ධයත්, පඤ්චඋපාදාදනස්කන්ධයේ ඇතිවීමත් නැතිවීමත් දන්නවා නම් දකිනවා නම්, මෙපමණකින් ම දර්ශන විශුද්ධියි' කියලා පෙන්වුවා.

ඒ උත්තරයෙන් සැහීමකට පත්වුනෙත් නෑ. පත් නො වී තවත් ස්වාමීන් වහන්සේ නමක් හම්බවෙන්න ගියා. ගිහිල්ලා ඒ ස්වාමීන් වහන්සේගෙන් අහනවා, 'ඇවැත්නි මේ සාසනයේ භික්ෂුවකගේ දඬුන විසුද්ධිය කොපමණකින් වෙනවාද' කියලා. ඒ ස්වාමීන් වහන්සේ උත්තර දෙනවා, 'යම් කලෙක භික්ෂුව සතර මහා ධාතුවත්, සතර මහා ධාතුවේ ඇතිවීමත් නැතිවීමත් දන්නවා නම් දකිනවා නම්, මෙපමණකින් ම දර්ශන විශුද්ධියි' කියලා.

ඒ උත්තරයෙන් සැහීමකට පත්වුනෙත් නෑ. පත් නො වී තවත් ස්වාමීන් වහන්සේ නමක් හම්බවෙන්න ගියා. ඒ ස්වාමීන් වහන්සේගෙන් ඇහුවහම ඒ ස්වාමීන් වහන්සේ උත්තර දුන්නා, 'යං කිඤ්චි සමුදයධම්මං, සබ්බං තං නිරොධධම්මං' : 'සමුදය ස්වභාව කොට ඇති යම් ධර්මයක් තියේ නම් ඒ සියල්ල නිරුධ වෙන ස්වභාවයෙන් යුක්තයි කියලා දැක්කොත් එපමණකින් ම දර්ශන විශුද්ධියි' කියලා.

ඒ උත්තරයෙන් සතුටුවුනෙත් නෑ. සතුටු නො වී බුදුරජාණන් වහන්සේ ලගට ගියා. ගිහිල්ලා මේ හමුදුරුවෝ භාග්‍යවතුන් වහන්සේට කියනවා, 'ස්වාමීනි භාග්‍යවතුන් වහන්ස, මට ප්‍රශ්නයක් ඇතිවුනා මේ

සාසනායේ හික්කුළුවකගේ දර්ශණ විශුද්ධිය කොපමණකින් වෙනවා ද කියලා. එහෙම ඇතිවෙලා මම එක්තරා ස්වාමීන් වහන්සේ නමක් ලගට ගියහම මෙහෙම උත්තර දුන්නා. තව කෙනෙක් මේ විදියට උත්තර දුන්නා. තව කෙනෙක් මේ විදියට උත්තර දුන්නා. තව කෙනෙක් මේ විදියට උත්තර දුන්නා. ස්වාමීනි භාග්‍යවතුන් වහන්ස, කාගේ උත්තරය ද හරි? දර්ශණ විශුද්ධිය වෙන්තේ කොහොම ද?” කියලා ඇහුවා. කාගේ උත්තරය ද හරි කියලා ඇහුවා.

ඒ වෙලාවේදී බුදුරජාණන් වහන්සේ මේ ස්වාමීන් වහන්සේට කැල ගහකට උපමා කරලා උපමාවක් පෙන්නනවා, මේ හතර දෙනාගේ උත්තර දීම පිළිබඳව. මේ සූත්‍රයේ නමත් කිංසුකෝපම සූත්‍රය යි. කැලවලට පාලියෙන් කියන්නේ කිංසුක කියලා. කැලවලට උපමා කරලා දේශනා කරපු සූත්‍රය තමයි කිංසුකෝපම සූත්‍රය.

බුදුරජාණන් වහන්සේ උපමාව පෙන්නනවා, එක්තරා කාලයක දී කැල ගහ කියන එක දෑකලා නැති එක්තරා පුරුෂයකුට ඕනෑ වුනා කැල ගහ කියන්නේ මොකක් ද කියලා දැනගන්න. කැල ගහ කියලා දෑකලා නැති පුරුෂයකුට ඕනෑ වුනා කැල ගහ කියන්නේ මොකක් ද කියලා දැනගන්න. එයා ආරංචි කරලා බැලුවා කැලගස් දෑකලා තියෙන අය කවුද කියලා. එක් කෙනෙක් හම්බ වුනා කැලගස් දෑකලා තියෙන. එයාගෙන් ඇහුවා, ‘කැලගස් දෑකලා තියෙනවා ද?’ ‘ඔව්.’ ‘කැල ගහ කියන්නේ මොකක් ද? මොන වගේ එකක් ද?’ මෙයා කියනවා, ‘හරියට ද ගිය කනුවක් වගෙයි’ කියලා. ‘ඒ කියන්නේ පිච්චිලා, කලු පාට, අගුරු වෙච්ච කනුවක් වගේ එකකට තමයි කැලගහ කියන්නේ’ කියලා උත්තර දුන්නා.

මෙයා දුන්න උත්තරයෙන් සැහීමකට පත්වුනේ නෑ. සැහීමකට පත් නො වී, කැල ගස් දෑකලා තියෙන තව අය හෙව්වා. හොයලා, තව එක්කෙනෙක් ගෙන්නුවා. ‘කැලගස් දෑකලා තියෙනවා ද?’ ‘ඔව්.’ ‘කැල ගහ කියන්නේ මොන වගේ එකක් ද?’ ‘රතුපාට මස් වැඳුලක් වගේ එකකට යි කැලගහ කියන්නේ’ කියලා මෙයා උත්තර දුන්නා.

ඒ උත්තරයෙන් සතුටු වුනෙන් නෑ. සතුටු නො වී, කැල ගස් දෑකලා තියෙනවාය කියන තව පුරුෂයෙක් ගෙන්නුවා. ‘කැලගස් දෑකලා තියෙනවා ද?’ ‘ඔව්.’ ‘කැල ගහ කියන්නේ මොන වගේ එකක් ද?’ ‘පැසුනු කරලේ ඇති, ගැලවුනු පොතු ඇති, මහරි ගහක් වගේ ලොකු ගහකට යි කැල කියන්නේ’ කියලා උත්තර දුන්නා.

ඒකෙන් සතුටු වූනෙන් නෑ. සතුටු වෙන්නේ නැතුව, කැල ගස් දැකලා තියෙනවාය කියන තව පුරුෂයෙක් ගෙන්නුවා. 'කැලගස් දැකලා තියෙනවා ද?' 'ඔව්.' 'මොකක් ද කැල ගහ කියන්නේ?' 'ඉතාමත් විශාල, සෑහ හෙවන ඇති, විහිදී ගිය අතු පතර ඇති, මහ විශාල නුග ගහක් වගේ ගහකට යි කැල ගහ කියන්නේ' කියලා උත්තර දුන්නා.

එතකොට, බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කරනවා, "මහණෙනි, දැන් උත්තර හතරක් දුන්නා. හතර දෙනා තමන් දැක්කා වූ, දන්නා වූ පරිදි කැල ගහ ගැන කිව්වා. කැල ගහ ගැන කියන කොට කැල ගස මහණෙනි, ඒ කාලයේ දී එබඳුම ම යි. තමන් දන්නා දේ ම කිව්වා මිසක බොරුවක් කිව්වා නෙවෙයි" කියලා.

මොකද මේ වෙලා තියෙන්නේ? අලුතෙන් මනුෂ්‍යයෙක් හේනක් කොටන කොට ගස් කොලන් ඔක්කෝම කපලා නවදැලි හේනක් කරනවා. ඔය හේනේ තිබුණු කැල ගහකුත්, අතු ඔක්කෝම සිඳලා, අතු ඉති ඔක්කෝම කපලා මුලු හේන ම ගිනි තියලා. ඉතින් කැල ගහේ මුල් ටික යටට තියෙනවා. නමුත් කඳ යි, ඔක්කෝම ගිනි අරගෙන කලු පාට යි. ඉතින් ඔය හේනේ ඇවිදින්න යන කොට, 'මේ ගහ මොකක් ද මේ කොටේ මොකක් ද' ඇහුවහම, 'ඕක කැල ගහක් නේ' කියලා කිව්වා. ඔන්න දැන් මෙයා කැල ගහ කියන එක හඳුනාගත්තේ මොකක් ද? පිවිසිවිව කනුවක් වගේ එකක් කියලා.

ටිකක් කල් යන කොට, වැස්ස වැහැලා, මේ ගහේ මුල් ටිකෙන් ඕජාව උරාගෙන දලු දලා, නා දල්ලේ පාටට අලුතෙන් කොළ දලා ගහ ලියලලා දලු දන කොට රතු පාටට, ඔය හේනේ ඇවිදින්න යන කොට, 'මේ ගහ මොකක් ද' කියලා ඇහුවහම 'ඕක කැල ගහක්' කිව්වා. ඔන්න එයා කැල ගහ දකින කොට කැල ගහ එබඳුම ම යි.

ඊට පස්සේ මේ කැල ගහ අවුරුදු ගණනක් ගිහිල්ලා වැඩුනහම කරල් හැඳිලා, වටේ ගැලවෙව්ව පොතු තියෙන මේ ගහ දැක්කහම 'මේ ගහ මොකක් ද?' 'කැල ගහක්' කිව්වා. ඔන්න දැන් කැල ගහ දැනගත්තේ එබඳුව යි.

අවුරුදු ගණනක් වැඩුනු කැල ගහ දකින කොට, 'මේ මොකක් ද?' කිව්වා. 'කැල ගහක්' කිව්වා. එයා හිතුවා මේ නුග ගහක් වගේ ලොකු එකක් කැල ගහ.

දැන්, තම තමන් දැක්කා වූ, තම තමන් දන්නා වූ දැක්කා වූ විදියට කැල ගහ ගැන කිව්වා මිසක, කවුරුවත් බොරුවක් කිව්වා ද? නෑ.

මේ විදියට තම තමන් දන්නා වූ දැක්කා වූ පරියායෙන් දිවයි සම්පන්න බව කෙනා කෙනා කිව්වා මිසකමේ කවුරුවත් බොරු කිව්වේ නෑ කියලා බුදුරජාණන් වහන්සේ මේ කැල ගහට උපමා කරලා දඬුන විශුද්ධිය ඔය ඕන තැනකින් කියන්න පුළුවන් කියලා කැල ගහේ උපමාවෙන් පෙන්නුවා.

පෙන්නලා, බුදුරජාණන් වහන්සේ අර්ථය හැඟවීම පිණිස තව උපමාවකුත් කරනවා. මේ දඬුන විශුද්ධිය ඇතිවෙව්ව කෙනා ආයඝී අෂ්ඨාංගික මාර්ගය වැඩෙන හැටි, වඩන හැටි, සසර දුක්ගිනි නිවාගන්න යන ගමන් මග පැහැදිලි කරන්න උපමාවකුත් පෙන්නනවා :-

එක්තරා රජ කෙනෙකුට තියෙනවා නගරයක්. ප්‍රාන්ත ප්‍රදේශයක නගරයක් තියෙනවා. ඒ නගරයේ දෙරටු හයක් ඇති, නගරය වටකරලා බැඳපු ප්‍රාකාරයක් තියෙනවා. ආරක්‍ෂක දිය අගල්, අට්ටාල සහිත මේ ප්‍රාකාරයේ දෙරටු හයක් තියෙනවා. ඔය දෙරටු හයේ ඉන්නවා දන්නා හඳුනන අය ඇතුල් කරන, නො දන්නා. නො හඳුනන අය නගරයට ඇතුල් කර නො ගන්නා දක්‍ෂ, වාක්ත, පණ්ඩිත දෙරටුපාලයෙක්.

මේ නගරයට පිටින්, උතුරු දිසාවේ ඉඳලා ශීඝ්‍ර දූත යුවලක් එනවා. වේගයෙන් ගමන් කරන්න පුළුවන් පණිවිඩකරුවෝ දෙදෙනෙක් එනවා. ඇවිල්ලා, දෙරටුව ගාවට ඇවිල්ලා, දෙරටුපාලයාගෙන් අහනවා, 'මේ නගරයේ නගර හිමියා කොයි ද' කියලා. අහන කොට කියනවා, 'මේ නගරයේ නගර හිමියා නගරය මැද්දේ සිව්මංසලක, හතරමංහන්දියක හඳුපු ගෙයක් තුළ යි ඉන්නේ' කියලා. 'මේ නගරයේ නගර හිමියා ඉන්නවා. සිව්මංසලක ඉන්නවා. හතරමංහන්දියක හඳුපු ගෙයක ඉන්නවා' කිව්වා.

ඊට පස්සේ මේ ශීඝ්‍ර දූත යුවල තමන් අරගෙන ආපු පණිවිඩය විපරීත නො කොට, වූ පරිදි, තත්ත්වාකාරයෙන් ම සිව්මංසලේ ඉන්න නගරහිමියාට පවරලා දීලා ආ මගින් ම ආපහු යනවා. මෙන්න මේක තමයි බුදුරජාණන් වහන්සේ දුන්න උපමාව අපට.

උපමෙයා පෙන්නුවා:

- නගරය වගේ තමයි, මව්පියන්ගේ ලේ ධාතුව නිසා හැදුණු, කන බොන ආහාරපානයන්ගෙන් පෝෂණය වෙන, කැවීම්, පෙවීම්, නැවීම්, ඇන්දීම්, පැලැන්දීම් ආදියෙන් උපස්ථාන උපට්ඨාන කළ යුතු, මේ ශරීරයට නමක් තමයි 'නගරය.'
- ආරක්‍ෂක දිය අගල් අට්ටාල ඇති, ද්වාර හයක් ඇති, ප්‍රාකාරය වගේ තමයි මේ ඇහැ-කන-දිව-නාසය-ශරීරය-මනස කියන දෙරටු හය. ආරක්‍ෂක පවුරු අට්ටාල කියලා කිව්වේ මේ දෙරටුවලින් ඇරෙන්න වෙන තැනකින් මේ නගරයට ඇතුල් වෙන්න බෑ කියන එක කියන්න යි. අනික් හැම තැනම ආරක්‍ෂා සහිතයි. දෙරටු හයක් තියෙන්නේ මේ නගරයට ඇතුල්වෙන්න පණිවිඩ මොකුත් ඇතුලට ගන්න බෑ මේ දෙරටු හයෙන් තොරව. ඇහැ-කන-දිව-නාසය-ශරීරය-මනස කියන මෙන්න මේ දෙරටු හය තමයි නගරය ඇතුළට ඇතුල්වෙන්න තියෙන දෙරටු හය.
- ඔය දෙරටුවල ඉන්නවා දක්‍ෂ, ව්‍යක්ත, පණ්ඩිත දෙරටුපාලයෙක්. දක්‍ෂ, ව්‍යක්ත, පණ්ඩිත දෙරටුපාලයා කියලා කිව්වේ සිහියට නමක්.
- ශීඝ්‍ර දූත යුවල කිව්වේ, වේගයෙන් ගමන් ඇති පණිවිඩකරුවන් දෙන්නා කියලා කිව්වේ, සමථ-විදර්ශණාවන්ට නමක්.
- වූ පරිදි වචනය පවරලා දෙනවා කියලා කිව්වේ, නිවනට නමක්.
- ආ මගින් ම ආපහු යනවා කියලා කිව්වේ ආයථී අෂ්ඨාංගික මාර්ගයට නමක්. ආයථී අෂ්ඨාංගික මාර්ගය වඩන්නේ මෙන්න මෙහෙම යි, නැත්නම් නිවන් මගේ කෙනෙක් හැසිරෙනවා කියන්නේ මෙන්න මේ විදියට නගර හිමියාට වූ පරිදි වචනය පවරලා දීම යි කියන කාරනාව බුදුරජාණන් වහන්සේ පෙන්නුවා.

ඔන්න ඔය ටික ඉගෙන ගත්තොත් දඬුන විශුද්ධියකට පත්වෙච්ච කෙනෙකුට පුළුවන්, ඔන්න ඔය උපමාව කියන කොට එයාට තේරෙනවා. මේ කිව්වේ මේක නේ ද කියලා. දැන් ඔන්න මේ පින්වතුන්ට තේරුම් ගත්ත හැකියි, සෝවාන් වෙලා ද නැද්ද කියලා. සෝවාන් වෙලා නම්, මම කියන්න ඕනෙත් නෑ, මේ කිව්වේ මේක නේ ද කියලා තේරෙනවා. එහෙම තේරුනේ නැත්නම්, සෝවාන් වෙන්න පුළුවන් පරිසරයක තවම ඉන්නවා. තවම හැබැයි වෙලා නෑ කියන කාරණාව හිතන්න පුළුවන්. නමුත් ඒක නෙවෙයි.

දැන් අපි බලමු මේ උපමා උපමෙයාගෙන් පෙන්නාපු ධර්මයේ අර්ථය අපේ ජීවිතයෙන්.

එතකොට නගරය කියලා කිව්වේ මේ ශරීරයට නමක්. දෙරටු කියලා කිව්වේ ඇහැ-කන-දිව-නාසය-ශරීරය-මනසට නමක්. දෙරටුපාලයා කිව්වේ සිහියට නමක්. නගරය මැද්දේ සිව්මංසල කියලා කිව්වේ පඨවි-ආපෝ-තේජෝ-වායෝ කියන සතර මහා ධාතුවට නමක්. නගර හිමියා කිව්වේ විඤ්ඤාණයට නමක්. මේ ශරීරයේ සතර මහා ධාතුව ඇසුරු කරගෙනයි මේ විඤ්ඤාණය පවතින්නේ, මනෝ විඤ්ඤාණයට නමක්.

දැන් ඕක බලමු අපි අපේ ජීවිතයෙන්. අපි තුළත් දැන් මේ නගරයක් තියෙනවා. මේ නගරයේ රජ්ජුරුවොත් ඉන්නවා. ඇහැ-කන-දිව-නාසය-ශරීරය-මනස කියන මේ දෙරටු හයකින් වටවෙච්ච, තාප්පයෙන් වටවෙච්ච නගරය තමයි අපේ ශරීරය. මනෝ විඤ්ඤාණය පවතින, ඇසුරු කරගෙන පවතින පඨවි-ආපෝ-තේජෝ-වායෝ කියන සතර මහා ධාතුව තමයි සිව්මංසල කියලා කිව්වේ. ඒ සතර මහා ධාතුව ඇසුරු කරගෙන පවතින මනෝ විඤ්ඤාණයට තමයි නගර හිමියා කියලා කිව්වේ.

දැන් අද දවසෙදී මේ නගර හිමියාට මේ දෙරටු හරහා පණිවිඩ කාරයෝ ඇවිල්ලා පණිවිඩ භාර දෙනවා. නමුත් මේ පණිවිඩ ටික තියෙන්නේ ඔක්කෝම අනිත් පැත්තට යි. ඒ කියන්නේ ඇස් ඉදිරිපිටට රූපයක් ආවහම පෙනෙන රූපය, යම් ආකාරයකට ද තමන්ට දැනගන්න සකස් කරලා තියෙන්නේ, දැනගන්නේ, අන්න ඒක තමයි නගර හිමියාට පණිවිඩය පැවරුවා කියලා කියන්නේ.

අද දවසෙදී අපි පණිවිඩය පවරන්නේ කොහොම ද: මේ දෙරටුව ඉදිරිපිට, දෙරටු හයේ අපි ගාව තියෙන්නේ අදක්ක, අව්‍යක්ත, අනුවණ වූ දෙරටුපාලයෙක් තමයි තියාගෙන ඉන්නේ අපි. අද දවසෙදී අපි ගාව ඉන්න දෙරටුපාලයා අදක්ක, අව්‍යක්ත, අනුවණ දෙරටුපාලයෙක් තමයි අපි ගාව ඉන්නේ - අසිහිය. ඊගාවට, පණිවිඩ අරගෙන එන දෙන්නා, අද අපට ඉන්නේ අවිජ්ජා, භවතණ්හා කියන පණිවිඩ කරුවෝ දෙන්නා ඉන්නේ. මේ දෙන්නා අරගෙන එන පණිවිඩය වූ දේ වූ විදියට නෙවෙයි, නො වූ දෙයක් වූ විදියට යි පෙන්නන්නේ. ඇස් ඉදිරිපිටට හම්බවෙන රූපය, අනාත්ම රූපය ආත්ම යි කියන පණිවිඩය යි නගර හිමියාට පවරන්නේ. ඇස් ඉදිරිපිටට එන්නේ සත්ත්ව-පුද්ගල-ආත්ම භාවයෙන් තොර, අනාත්ම රූපයක්. නමුත් පෙන්නන්නේ අම්මා ඉන්නවා, තාත්තා ඉන්නවා. දුව, පුතා, අයියා, අක්කා, මිනිස්සු, සත්ත්වයෝ, පුද්ගලයෝ දෑක්කා කියන පණිවිඩය යි පවරන්නේ. අනාත්ම

වෙනුවට ආත්මීය වූ පණිවිඩය තමයි නගර හිමියාට පවරලා දෙන්නේ. ආ මගින් නෙවෙයි පිටවෙන්නේ, අනිත් පැත්තෙන් යන්නේ. ඒ කියන්නේ ඇහැට පෙනෙනවා, අවසන් කරන්නේ පෙනෙන දේ සද්දෙයි ඇහෙන්නේ කියලා, කතෙන් තමයි අවසන් කරන්නේ. පෙනෙන දේ ගඳ සුවඳයි කියලා එක්කෝ පෙනෙන දේ වෙන පැත්තකින් යන්නේ. මේ පෙනෙන දේට ඇහැ කියන දෙරටුව හරහා නම් ආවේ, එයා පිටත් වෙන්නේ අවසන් වෙන්නේ වැරදි පණිවිඩයකුත් දීලා, වෙන දෙරටුවකින් තමයි අවසන් වෙන්නේ.

දැන් මේ පින්වතුන්ට මේ පෙනෙන අරමුණ නැත්නම් උන් එකේ ශබ්දය නේ ද මේ ඇහෙන්නේ? එතකොට පෙනෙනවා, එතකොට ඒකේ ශබ්දයත් ඇහෙනවා. දෙරටු දෙකකින් - එකකින් ආවා, අනිත් එකෙන් හිඟිල්ලා තියෙන්නේ. එතකොට නො වූ පරිදි පණිවිඩය පවරලා දෙන්නේ, වෙන මගකින් යන්නේ. නගර හිමියාට පණිවිඩයක් හම්බ වෙනවා. හැබැයි බොරුවක්.

මොකට ද මෙහෙම පණිවිඩ පවරන්නේ? මේ නගර හිමියාව නගරයෙන් එළියට ගන්න යි. මේ නගරය ඇතුළේ විතරයි සුරක්ෂිත. දෙරටු හයෙන් ඇතුළේ විතරයි නගර හිමියාට ආරක්ෂාව තියෙන්නේ. නගරයෙන් එහා ඉන්නේ සම්පූර්ණ පසම්බුද්ධයෝ. මේ රජ්ජුරුවන්ට ඇතුළේ ඉන්න බැරුව, නගරයෙන් පිටට දුවන්න, ගෙන්ගගන්න පුළුවන් විදියට තමයි මේ පණිවිඩකරුවෝ දෙන්නා ඇවිල්ලා තියෙන්නේ. අපි ගාව ඉන්න දෙරටුපාලයන් අව්‍යක්ත නිසා හතුරෙක් ද නැද්ද කියලා අඳුරාගන්න බෑ, එන එන ඔක්කෝම එවනවා. ඉතින් වැඩිමනත් ම එන්නේ මොකක් ද, වැරදි පණිවිඩකරුවෝ ටිකක් ඇවිල්ලා පෙන්නන්නේ සත්ත්වයෝ ඉන්නවා, පුද්ගලයෝ ඉන්නවා, කියලා ආත්මීය යමක්. ඉන්න පුද්ගලයෝ ඉන්නවා සත්ත්වයෝ ඇසුරු කරන්න නගර හිමියා දැන් හැම වෙලාවේම දෙරටුවෙන් එළියට එනවා. ඒ කියන්නේ මොකක් ද, ඇහැ දෙරටුව නම්, රූප දෙරටුවෙන් එළියේ. දැන් මේ නගර හිමියා හැම වෙලේම ඉන්නේ දෙරටුවෙන් එළියේ. දෙරටුවෙන් එළියේ ඉන්න අනාරක්ෂිත රජ්ජුරුවන්ට කඩු පහරවල් වදිනවා, පිහි පහරවල් වදිනවා, කිනිසි පහරවල් වදිනවා ඒක වලක්වන්න බැහැ. එහෙම එයාට ගහන්න ඕන හින්දම යි මේ හතුරෝ එළියට ගත්තේ. ඒ හින්දා මේ නගරයෙන් එළියට ආපු නගර හිමියාට ජාති-ජරා-මරණ-සෝක-පරිදේව-දුක්ඛ-දෙමනස්ස-උපායාස ධර්මයෝ විඳින්න වෙලා. හේතුව මේ නගරයෙන් එළියට ආපු එකේ දෝෂය යි.

ඊට පස්සේ නැගෙනහිර පැත්තෙනුත් තව දෙරටුවකින් එනවා. කනෙන් ශබ්දයක් අහනවා කියන්න පුළුවන්. ඒ ශබ්දය පෙන්නන්නේ කොහොම ද, 'අහවල් ගායකයාගේ ශබ්දය, අහවල් ගායිකාවගේ ශබ්දය, අහවල් සතාගේ ශබ්දය' කියලා ශබ්දයත් ආත්ම විදියට යි පෙන්නන්නේ නගර හිමියාට. මේ ස්පඨ්ඵ ආයතන හයෙන් ම ආත්මීය වූ පණිවිඩය තමයි පෙන්නන්නේ.

ඊගාවට මේ අව්‍යක්ත දෙරටුපාලයා හරහා එන දූත යුවල නගර හිමියාට පෙන්නනවා සැප විදියට. මේ පින්වතුන්ට කිව්වොත්, "එක්තරා දිවයිනක් තියෙනවා. ඒ දිවයිනේ හරි ලස්සනයි මුහුදු වෙරලවල් තියෙනවා. සිනමා ශාලාවල් තියෙනවා. සංගීත සන්දර්ශන තියෙනවා" කියලා මේ වගේ ලක්ෂණ විස්තර ටිකක් කිව්වොත් මේ පින්වතුන්ට යන්න හිතෙයි ද නැද් ද? හිතෙනවා.

ඒ වගේ මේ ස්පඨ්ඵ ආයතන හයෙන් එළියේ ලෝකයේ මේ පින්වතුන්ට පෙන්නන්නේ, 'මිනිස්සු ඉන්නවා, ගෙවල් තියෙනවා, කාර් තියෙනවා, වාහන තියෙනවා, මගුල් ගෙවල් තියෙනවා, උත්සව ශාලා තියෙනවා, සංගීත සන්දර්ශන තියෙනවා, ටී.වී. තියෙනවා, රේඩියෝ තියෙනවා' - දැක්කහම හොයාගෙන දුවන්න හිතෙන පණිවිඩ නෙවෙයි ද මේ පින්වතුන්ට එන්නේ කියලා බලන්න. ඔව්වර දේවලුත් අහලා දුවන්නේ නැතුව හිටියොත් තමයි පුදුමය. පෙනෙන ඇහෙන දේවල් මගුල් සක්වලක් වගේ හරියට උත්සවශ්‍රීයෙන් යුක්ත විස්තරයක් තමයි. කවදවත් 'ඕක ඇතුළේ මළ මූත්‍රා ගොඩ වැටිලා දුක් විදිමින් ඉන්න මිනිසුන් ඉන්නවා'ය කියලා පණිවිඩය කියන්නේ නැහැ. 'ඇස් දෙක අතුවෙලා ගල් මුල්වල පය හැපි හැපි වැටෙන මිනිසුන් ඉන්නවා'ය කියලා පණිවිඩය කියන්නේ නැහැ. 'ගස් ගල් පව්තලින් වැටිලා මැරෙන මිනිසුන් ඉන්නවා'ය කියලා පණිවිඩය කියන්නේ නැහැ. දෙන්නේ හැම වෙලාවෙම මොකක් ද? 'ගෙවල් දෙරවල්, යාන වාහන, ඉඩ කඩම්, මිල මුදල්, රන් රිදී, මුතු මැණික් තියෙනවා' කියන පණිවිඩය යි. දැක්කහම හොයාගෙන දුවන්න හිතෙන විදියේ පණිවිඩ තමයි නගර හිමියාට පවරලා දෙන්නේ මේ ආයතන හයෙන් ම. ඒකයි නො වූ දේ අද පවරලා දෙන්නේ.

ඊට පස්සේ මෙහෙම මෙහෙම දේවල් තියෙනවා, ගිහිල්ලා බලන්න පුළුවන්, බැලුවහමත් ඒ දේවල් තියෙනවා කියලා දූකපු අහපු දේවල් ඇති බවට යි පණිවිඩය පවරලා දෙන්නේ. නිත්‍ය වූ, සැප වූ, ආත්ම වූ, ශුභ වූ පණිවිඩයක් තමයි අද දවසේදී නගර හිමියාට

දෙන්නේ. ඒ නිසා අද දවසේදී මේ නගර හිමියා පසම්බරත්ගේ පණිවිඩ අහලා නගරයෙන් පිටත වාසයට ඇවිල්ලා තියෙන්නේ. හැම වෙලාවෙම ඇහැට එහා රූප භායා භායා තමයි ඉන්නේ. නගර හිමියා හිඟන්නෙක් වගේ දෑත් රොඩු එකතු කරනවා නගරයෙන් පිටට ඇවිල්ලා.

කනෙන් එළියට ඇවිල්ලා හොඳ ශබ්ද භායානවා. මෙහෙම භායා භායා ඉන්න නගර හිමියාට ඇනුම් බැනුම් තාඩන පිඩන නාවොත් තමයි පුදුමය. මේ දෑත් අපි ඉන්න හැටි යි.

ආයථී අෂ්ඨාඩ්ගික මාර්ගය කියලා කියන්නේ ඕකට සම්පූර්ණ ප්‍රතිවිරුද්ධයි. නගරයෙන් එහා පැත්තේ, ඇහැ-කන-දිව-නාසය-ශරීරය නගරය නම් නගරයෙන් එහා පැත්තේ, ඒ කියන්නේ රූප-ශබ්ද-ගන්ධ-රස-පොට්ඨබ්බ-ධම්ම කියන මේ නගරයෙන් එහා පැත්තේ තියෙන දේ, වූ දේ වූ විදියට ම නගර හිමියාට පවරලා දෙන්න ඕන. “අනිත්‍ය දේ අනිත්‍යයි. දුක් දේ දුකයි. අනාත්ම දේ අනාත්මයි, අශුභ දේ අශුභයි” කියලා නගර හිමියාට පවරලා දෙන්නට ඕන. එහෙම වුනොත් නගර හිමියාට මේ නගරයෙන් එළියට යනවා කියා ඒ ගැන හිතන්නත් බයයි. එයා නගරය තුළ ම රැඳිලා ඉන්නවා. ඒ හින්දා එයා නොයෙක් අවි ආයුධ පහරවල් කාලා දුක් විඳින්නේ නෑ. ඒ වගේ ජාති-ජරා-මරණ-සෝක-පරිදේව-දුක්ඛ-දෙමනස්ස-උපායාසයන්ගෙන් දුක් විඳින්නේ නෑ.

වූ පරිදි වචනය පවරලා දෙනවා කිව්වේ ජාති-ජරා-මරණ-සෝක-පරිදේව-දුක්ඛ-දෙමනස්ස-උපායාසයන් නිරුද්ධ වෙනවා. ඒකට යි නිවනට මගක්, වචනයක් කියලා කිව්වේ.

පෙනෙන දේ පෙනීමෙන් ම අවසන් කරනවා. වෙන ආයතනයකට ගැට ගසන්නේ නෑ. ඒ නිසයි ආ මගින් ම යනවා කියලා කිව්වේ.

එතකොට නගර හිමියාට වූ පරිදි වචනය පවරලා දෙන්නට ඕනේ. සත්‍ය දේ පෙන්නන්නට ඕනේ. සත්‍ය දේ අද නො පෙන්නන්නේ සත්‍ය දේ පෙන්නන්න දන්නේ නැති නිසයි. වැරද්දක් පෙන්නන්නේ නිවැරදි දේ නැති නිසයි. නිවැරදි දේ තියෙනවා නම් නිවැරදි දේ අල්ලලා දෙනවා.

එතකොට දක්‍ෂ ව්‍යක්ත පණ්ඩිත දෙරටුපාලයෙක් හදගන්න බැරිවුනේ, වූ පරිදි වචනය පවරලා දෙන ශිෂ්‍ය දූත යුවලක් නිර්මාණය

කරගන්න බැරිවුනේ, කුමක් නිසා ද? වූ පරිදි පවතින දේ පවතින ආකාරයෙන් දැක්කේ නැති නිසායි. ඒක නො දකින්න හේතුව මොකක් ද? දිට්ඨිසම්පන්න නෑ. දැක්කේ නෑ. එයා නිවැරද්දක් දැකලා නැති හින්දයි. නිවැරදි දෙයක් පාදලා දෙන්න බැරි, නිවැරදි දෙයක් දැකලා නැති නිසයි. මේ පින්වතුන් යම්කිසි කෙනෙක් ස්පඨ්ඵ ආයතන හයත්, ස්පඨ්ඵ ආයතන හයේ ඇතිවීමත් නැතිවීමත් දැකලා තිබුණා නම් මේ ආයතන හරහා මේ පින්වතුන් භාර දෙන්නේ ඒ පණිවිඩය යි. පඤ්චඋපාදනස්කන්ධයත් ඒකේ ඇතිවීමත් නැතිවීමත් දැකලා තිබුණා නම් මේ ආයතන හය හරහා භාර දෙන්නේ ඒ පණිවිඩය යි. සතර මහා ධාතුවත් ඒකේ ඇතිවීමත් නැතිවීමත් දැකලා තිබුණා නම් මේ පින්වතුන් හැම වෙලාවෙම නගර හිමියාට පවරන්නේ ඒ පණිවිඩය යි.

කෙනෙකුට වූ දේ වූ විදියට දැකලා නැත්නම් එයාට වූ දේ වූ විදියට නගර හිමියාට පෙන්නන්න පවරන්න බෑ. ඔය ආයතන හයේ වැරද්දක් පෙන්නලා නගර හිමියා මේ විදියට ගන්න එකේ දෝෂය තියෙන්නේ මොකක් ද? සම්මා දිට්ඨි - නිවැරදි දැකීමක් නැති කම යි. වූ දේ වූ විදියට දැක්කේ නෑ.

එහෙනම් කල්‍යාණමිත්‍ර ඇසුරෙන්, සද්ධම්මග්‍රවණයෙන් ඉස්සෙල්ලා මේ පින්වතුන් ඇතිකරගන්න ඕනේ මොකක් ද? දඬුන විගුද්ධිය යි. දැකීම පිරිසිදු කර ගන්න ඕනේ. කල්‍යාණ මිත්‍ර ඇසුරෙන්, සද්ධම්මග්‍රවණයෙන් අහලා දැනගන්නට පස්සේ, අහගත්ත දෙය දැකගන්න මෙන්න මේ විදියට වූ දේ වූ පරිදි නගර හිමියාට පෙන්නන්න පුළුවන්. එහෙම පෙන්න පෙන්න ඉන්න කොට තමන්ට ම පෙනෙනවා. එද ඉඳන් එයා නගර හිමියාට පවරණ පණිවිඩය සැබෑ ම ස්වභාවයේ එකක් වෙනවා. ඒ නිසා නගර හිමියාට සැබෑම ස්වභාවය පෙන්නන්න නම් එයා දඬුන විගුද්ධිය කියන්නේ මෙන්න මේකයි කියලා ඉස්සෙල්ලා දැනගන්න ඕන. කොපමණකින් දඬුන විගුද්ධිය වෙනවා ද? ස්පඨ්ඵ ආයතන හයේ ඇතිවීමත් නැතිවීමත් දන්න කෙනාට දකින කෙනාට දඬුන විගුද්ධිය තියෙන්නේ.

කල්‍යාණ මිත්‍ර ඇසුරෙන්, සද්ධම්මග්‍රවණයෙන් දැනගන්නට ඕනේ; යෝනිසෝ මනසිකාරය, ධර්මානුධම්මප්‍රතිපත්තිය උදව්කරගෙන දැකගන්නට ඕනේ.

එතකොට එද ඉඳන් නගර හිමියා සුරක්ෂිතයි. එන පණිවිඩය නිවැරදි වෙනවා.

ආයතී අෂ්ඨාඩ්ඛික මාර්ගය ගොඩනැගෙන්නේ එයින් පස්සේ. නිවන පිළිබඳ පණිවිඩය එයාට ලැබෙන්නේ මේ දැක්මෙන් පස්සේ. එතෙක් එයාට තියෙන්නේ අව්‍යක්ත දෙරටුපාලයෙක් හරහා අවිද්‍යා භවතණ්භා කියන දෙන්නාගේ බොරු අභ අභා ඉන්න තමයි වෙන්නේ.

දැන් මම එක පරියායකින් මේ පින්වතුන්ට දඹින විශුද්ධිය ඇතිවෙන්න යමක් පෙන්නවා. මේ ටික තීක්‍ෂණව හොඳට ඇහුවොත් ඇත්තට ම මේ පින්වතුන්ට ඉතාමත් තීක්‍ෂණ කෙනෙකුට දිට්ඨිසම්පන්න වෙන්න පුළුවන්. එහෙම නැතිනම් දිට්ඨිසම්පන්න වෙන්න මම කළ යුත්තේ මොකක් ද කියන එක නිසැකව ම නිසැක වෙනවා. ඊට පස්සේ ඒක කරගන්න පුළුවන්. මේක අමාරු නෑ. සියුම්. තීක්‍ෂණයි.

මම මේ පින්වතුන්ට පෙන්න්නම් සතර මහා ධාතුවත්, සතර මහා ධාතුවේ ඇතිවීමත් නැතිවීමත්. (අනික් ඕන එකකින් පෙන්නුව හැකියි. නමුත් මෙතැනින් ගත්තහම මට හිතෙනවා ටිකක් සරලයි මේ පින්වතුන්ට බොහෝම.)

යම්කිසි කෙනෙක් සතර මහා ධාතුවත්, සතර මහා ධාතුවේ ඇතිවීමත් නැතිවීමත් දැක්කොත් දිට්ඨි සම්පන්නයි, දඹින විශුද්ධිය කියලා කියන්න පුළුවන් නේ. එතකොට අපි දැන් සතර මහා ධාතුවත්, සතර මහා ධාතුවේ ඇතිවීමත් නැතිවීමත් ටික බලමු. මෙන්න මේ ටික හොඳට අහන්නට ඕන.

සතර මහා ධාතුව කියන්නේ මොකක් ද? පඨවි, ආපෝ, තේජෝ, වායෝ කියන මෙන්න මේ ධර්මා ටිකට යි. ධර්මා හතරට යි. මෙන්න මේ පඨවි, ආපෝ, තේජෝ, වායෝ කියන සතර මහා ධාතුව කුමකට ද? මේ සතර මහා ධාතුව නිසා සතර මහා ධාතුවත්, සතර මහා ධාතුව නිසා රූප උපදිනවා. රූප හැඳෙනවා. ඒ හැඳෙන රූපවලට, සතර මහා ධාතුව නිසා උපදින රූපවලට කියනවා උපාදය රූප කියලා. එතකොට මේ උපාදය රූපවලටත් සතර මහා ධාතුව උපකාරයි. සතර මහා ධාතුවටත් සතර මහා ධාතුව උපකාරයි. කුමක් නිසා ද? පඨවි ධාතුව හදන්න ආපෝ, තේජෝ, වායෝ කියන ධර්මා තුන උදව්වෙනවා. වායෝ, තේජෝ, ආපෝ කියන ධර්මාවයන් නිසා පඨවි ධාතුව හදනවා. තේජෝ ධාතුව නිසා වායෝ, පඨවි, ආපෝ හදනවා. වායෝ, පඨවි, ආපෝ නිසා තේජෝ හදනවා කියලා ඔවුනොවුනට උපකාරව එයාවත් හදනවා, එයාම උපදිනවා. එතකොට සතර මහා ධාතුවම සතර මහා ධාතුවටත් උපාදය රූපයටත් ප්‍රත්‍යයි, ආහාරයි.

මේ සතර මහා ධාතුව, නැත්නම් සතර මහා ධාතුවෙන් කළ රූප හැඳෙනවා හැම වෙලාවෙම අවිද්‍යා, කමී, තණ්හා, ආහාර කියන ධර්මා ටිකෙන් සතර මහා ධාතුවේ ඇතිවීම වෙනවා. පඨවි, ආපේ, තේජෝ, වායෝ කියන සතර මහා ධාතුව තමයි සතර මහා ධාතුව. අවිද්‍යාව නිසා, කර්මය නිසා, තණ්හාව නිසා, ආහාර නිසා මේ සතර මහා ධාතූ රූපය ඇතිවෙනවා. අවිද්‍යාව නැතිවෙන කොට, කර්මය නැතිවුනොත්, තණ්හාව නැතිවුනොත්, ආහාර නැතිවුනොත් සතර මහා ධාතූ රූපය නැතිවෙනවා. ඔය විදියට සතර මහා ධාතුවත්, සතර මහා ධාතුවේ ඇතිවීමත් නැතිවීමත් දැක්කහම, දැක්කොත් කෙනෙක්, එයා දිට්ඨිසම්පන්න වෙනවා.

දැන් ඕක තේරෙනවා ද කිව්වාට? තේරිලා නෑ. තේරෙන්න මම කිව්වේ නෑ යමක්. තාම කිව්වේ පෙළ දහම විතරයි. ඇත්තටම ඔය ටික කිව්වාට මට නම් තේරෙන්නේ නැහැ. තේරුනේ නැහැ. තේරෙන්න යමක් කිව්වේ නැහැ මම.

යම්කිසි වඩු මහත්තයෙක් ඉස්සෙල්ලාම තමන්ගේ මනසේ චිත්තජ රූපයක් හදගන්නවා, පුටුවක් හිතේ හදගන්නවා. හිතේ නිමිත්තක් හදගන්නවා. ඒ හිතේ හදගත්ත රූපය එයා සැලසුම් කරනවා පුටුවේ කකුල්වලට මෙන්න මේ විදියට සිංහ ඔළු දෙකකුත් දනවා. අත තියන ඇන්දට, අත් ඇන්දට මේ වගේ ලියවැලකුත් දනවා. හේත්තුවෙන පිට ඇන්දට මේ වගේ කැටයමකුත් දනවා. දලා මේ විදියට පුටුවක් හදන්න ඕනේ කියලා ඉස්සෙල්ලා හිතේ පුටුවක් හදගන්නවා.

ඔන්න ඔය හිතේ හදගත්ත පුටුව කියන චිත්තජ රූපයට නම් කරනවා සංඛාරය කියලා. රූපං රූපභ්‍යාය සඞ්ඛිතං අභිසඞ්ඛරොජ්ඣති සංඛාරො. රූපය පිණිස රූපයක් පිළියෙළ කරලා සකස් කර ගන්න එකට සංඛාරය කියලා කියනවා. දැන් මේ බාහිර භෞතික ලෝකයේ රූපයක් හද ගැනීම සඳහා - ඒකයි, රූපභ්‍යාය භෞතික ලෝකයේ රූපයක් හද ගැනීම සඳහා රූපං අභිසඞ්ඛරොජ්ඣති සඞ්ඛිතං අභිසඞ්ඛරොජ්ඣති'ති. හිතේ රූපයක් සකස් කරලා පිළියෙළ කරගත්තා. කුමට ද මේ? භෞතික ලෝකයේ රූපයක් හැඳීමට කලින්. හදන්න ඉස්සෙල්ලා. අපි කියන්නේ, 'හිතේ ඒලැන් කරනවා' කියලා. දැන් දල සටහනක් හදගත්තා. දැන් හිතේ තියෙනවා රූපයක්. ඒ රූපයට නම් කළා 'පුටුව' කියලා. 'පුටුව' කියන රූපය. පුටුවේ හැඩේ හිතේ තියෙන්නේ. මේ හිතේ තියෙන රූපයටත් ප්‍රත්‍යයක් ඕන නේ. ඕක අවිද්‍යා ප්‍රත්‍යයෙන් තමයි හටගන්නේ. අවිද්‍යා ප්‍රත්‍යයෙන් හටගත්ත මේ

විත්තජ රූපය පිළියෙළකරලා සකස්කරගන්නවා මේ හිතේ රූපයක්. ඔන්න දැන් හිතට පෙනෙන 'පුටුව' කියන නිමිත්ත තමයි කමි නිමිත්ත. අවිද්‍යා ප්‍රත්‍යයෙන් හටගත්තේ.

දැන් මේ 'පුටුව' කියන එක හදගන්න හරි ඕනකමක් තියෙනවා - අවිද්‍යා, කමි. කමි නිමිත්ත බලාගෙනයි තණ්හාව තියෙන්නේ. මේ නිමිත්තටයි. හදගන්න ඕනකමක් තියෙනවා - තණ්හාව.

ඔය ටික හින්දා වඩු මහත්මයා කියතයි, අඬු මිටි ටිකයි අරගෙන කැලේකට යනවා. ගිහිල්ලා ගහක් කපනවා. ගහ කියන්නේ බලන්න, පඨවි-ආපෝ-තේජෝ-වායෝ කියන සතර මහා ධාතුවෙන් හටගත්ත රූපයක්. සතර මහා ධාතුව විතරයි තියෙන්නේ. ඒක කපලා, ඉරලා, හිතේ තියෙන රූප සටහනට අනුව අවකාශ ධාතුවේ මේ සතර මහා ධාතුව රාශි කරනවා. දැන් මෙහේ තියෙන්නේ සතර මහා ධාතූ රූපය විතරම යි. හිතේ තියෙන සැලැස්මට අනුව හිතේ තියෙන හැඩට අනුව අවකාශ ධාතුව තුළ මේ රූපය හදනවා.

දැන් බාහිර තියෙන්නේ ධර්මයා පහයි. පඨවි-අපෝ-තේජෝ-වායෝ කියන සතර මහා ධාතූ සහ අවකාශ ධාතුව. අවකාශ ධාතුවේ මේ රූපය රාශිකරන්නේ හිතේ තියෙන හැඩය බලාගෙනයි. ඒකයි දැන් හිතේ තියෙන හැඩට චුට්ටක් හරි මෙහේ නිර්මාණය වෙලා නැත්නම්, 'ආ, වැරදියි' කියලා කියනවා. 'වැරදියි' කියන්න යමක් තියෙන්න එපැයි නේ ද? එතකොට හොඳට පෙනෙනවා, අර හිතේ තියෙන, ඒකයි, රූපං රූපන්ථාය කියලා මෙහෙ රූපය පිණිස ඉස්සෙල්ලා හිතේ හදගත්ත රූපයක් තියෙනවා. මේ පින්වතුන් හොඳට ගත්තොත්, මුළු ජීවිතයේ ම මේ පින්වතුන් හැම දෙයක් ම කරන්නේ එහෙමයි කියලා මේ පින්වතුන්ට තේරෙයි. භෞතික ලෝකයේ කිසිවක් කිසිවකුට කරන්න බැහැ ඔහොම නැතුව.

එතකොට ඔන්න හිතේ හදගත්ත 'පුටුව' කියන රූපය දිහා බලාගෙන අවකාශ ධාතුව තුළ කරන්නේ, තව පුටුවක් හදනවා නෙවෙයි. සතර මහා ධාතුව රාශි කරනවා හිතේ තියෙන ගති ටික බලාගෙන.

ඔන්න, දැන් හිතේ තියෙන නිමිත්ත අවිද්‍යා ප්‍රත්‍යයෙන් හටගත්ත කමි නිමිත්තක්. අවිද්‍යාව තියෙනවා. කමි නිමිත්ත තියෙනවා, 'පුටුව' කියන රූපය. ඒක හදගන්න ඕනේකමක් තියෙනවා. අවිද්‍යා-කමි-තණ්හා. ඔය ටික නිසා මෙහේ සතර මහා ධාතුව රාශිකරනවා. ඔන්න,

හිතේ තියෙන හැඩට මෙහේ සතර මහා ධාතු රූපය රාශිවෙලා අවසන් වුනා නම්, මේ කර්මයට විපාක. ඔන්න රූපය උපන්නා. දැන් මේ රූපය අවිද්‍යා ප්‍රත්‍යයෙන්, කම් ප්‍රත්‍යයෙන්, තණ්හා ප්‍රත්‍යයෙන්, ආහාර ප්‍රත්‍යයෙන් උපන්නේ. උපන්න සතර මහා ධාතු රූපය දකින කොට ම ඒක උපදින්න තියෙන හේතු ටික, උපද්දපු හේතු ටික ආපසු මනසේ යෙදෙනවා. - මෙන්න මෙතැනයි සියුම්ව ගන්න ඕනේ - කලින් ම අවිද්‍යා ප්‍රත්‍යයෙන් චිත්තජ රූපයක් උපදවාගන්නා. ඒකට නම් කළා 'පුටුව' කියලා. (දැන් හිතෙයි තියෙන්නේ.) ඒක හදගන්න තියෙන ඕනෑකමත් තිබුණා. මේ ඕනේකම නිසා හිතේ තියෙන හැඩේ බලාගෙන ගහක් කපලා, නැත්නම්, සතර මහා ධාතු රූපය අවකාශ ධාතුව තුළ රාශි කරන එකයි කළේ.

ඔන්න දැන් රූපය නිර්මාණය වුනහම මේ රූපය, අවිද්‍යා-කම්-තණ්හා කියන මනසේ තියෙන ගති ටිකත්, බාහිර සතර මහා ධාතුව කියන ටික ආහාර කරගෙන සතර මහා ධාතු ටිකත් උදව් කරගෙන මේ විදියේ රූපයක් උපන්නා. ඔන්න දැන් සතර මහා ධාතුවෙන් යුක්ත මේ රූපයක හැදීම වුනේ අවිද්‍යා-කම්-තණ්හා-ආහාර ටිකයි.

දැන් සතර මහා ධාතු රූපය හදන්න උදව්වෙව්ව ගති ටික උදව්කරගෙන වඩුවා රූපය හැදුවහම, ඒ හදන සතර මහා ධාතු රූපය දකින කොට ම ආපසු වඩුවාගේ මනසේ හදන්න හේතුවෙව්ව ගති ටික ම ආපසු මනසේ යෙදෙනවා. සිහිවෙනවා. 'පුටුව' කියන එක සිහිවෙනවා. දැන් හිතේ තියෙන අවිද්‍යා-කම්-තණ්හා කියන ගති ටික නිසා සතර මහා ධාතු රූපය රාශි කරනවා. සතර මහා ධාතු රූපය දකින කොට ම ඒක හදන්න හේතුවෙව්ව ගති ටික යෙදෙනවා මනසේ.

මේ සිද්ධිය නො දකින කොට වඩුවාට හිතෙන්නේ මේ රූපය 'පුටුව' යි කියලයි. දැන් සතර මහා ධාතුවේ එයා පුටුවක් දකිනවා. හොඳට ම බලන්න, හොඳට ම බලන්න. හිතේ තිබුණු අවිද්‍යාවෙන් උපදවා ගත්තු චිත්තජ රූපයක් තිබුනා. ඒ රූපයට යි නම් කළේ 'පුටුව' කියලා. ඒ පුටුව හදගන්න ඕනේකමයි තිබුණේ. ඒ හින්දා කැලේ ගස් කපලා කළේ මේ හිතේ තියෙන ගති ටික උදව්වුනේ සතර මහා ධාතුව එක හැඩයකට අවකාශ ධාතුවේ රාශි කරන්නයි.

දැන් අවකාශ ධාතුව තුළ රාශිවෙව්ව සතර මහා ධාතුව දිහා හොඳට බලන්න. මෙයාගේ 'පුටුව හදනවා' කියන ගති ටිකෙන් මෙයා නිර්මාණය කළේ, අවකාශ ධාතුව තුළ සතර මහා ධාතුව හිතේ තියෙන හැඩට නේ ද? හැඩට යි. ඔය හැඩේ බලන කොට ඔය හැඩේ

හදන්න හේතුවෙව්ව ගති ටික ම ආපසු සිහිවුණොත් 'පුටුව' කියලා, එයා මනසේ තියෙන ගතියෙන් රූපයක් හදලා, රූපය දකින කොට ම මනසේ තිබුණු ගති ටික ආපසු සිහිකරගෙන මිසක, මේ රූපය එක්ක ගනු දෙනු කරලා තියෙනවා ද කියලා බලන්න. මේ රූපයට 'පුටුව' කියලා ඇලෙන්න බැඳෙන්න පුළුවන් ද කියලා බලන්න. දැන් මේ ඇත්ත නො දන්න කොට, (මම මේ කියන ටික ඉතාමත් ම ගැඹුරැයි. තීක්ෂණයි.) සංඛාරය පෙන්නන්නේ ඒකයි පටපණුවාට උපමා කරලා.

පටපණුවෝ කෝෂ හදනවා. කෝෂ හදන්නේ අපට පට රෙදි දෙන්න නෙවෙයි. ඌට සමනලයෙක් වෙන්න යි. ඊට පස්සේ මනුෂ්‍යයෝ මොකද කරන්නේ, පටපණුවා කෝෂය හදනකම් ඉඳලා පටපණුවන් එක්ක කෝෂය තම්බනවා. තැම්බුවේ නැත්නම් ඒකේ නූල් ගන්න බෑ, කැඩෙනවා. ඒ කියන්නේ කෙහෙල් කොලයක් ඉබේ ම ඉරෙනවා. ඒ හින්දා අපි ඒක ඌෂ්නයට තවනවා. තැව්වහම ඉරෙන්නේ නෑ. ඒ වගේ මේ පටපණුවා බඳින කෝෂය පටස් ගාලා කැඩෙනවා. ඒ හින්දා මනුෂ්‍යයා මොකද කරන්නේ, මේ පටපණුවාව කෝෂය පිටින් ම තම්බනවා. තැම්බුවහම මේ නූල ඇඳලා ගත්ත හැකියි. දිගට එනවා. මීටර් ගණනක් එක කෝෂයක තියෙනවා නූල්. ඒවායින් තමයි පට රෙදි මහන්නේ. පට රෙදි බොහෝම ගණන්. හිසූන් වහන්සේලාට පටරෙදි කැපත් නෑ, මොකද සතුන් මරලා ගන්න නිසා.

නමුත් ඒක නෙවෙයි දැන් කථාව, අන්තිම කථාව පටපණුවාට කොහොම හරි මැරෙන්න වුනේ ඌම බැඳපු කෝෂය නිසා නේ. පටපණුවා බැඳපු කෝෂය නිසා ම පටපණුවාට මැරෙන්න වුනා. ඒ වගේ ධර්මයේ පෙන්නනවා කර්මය, සංඛාරය ලෝකයා උපද්දවන ලද සංඛාරය නිසා ම ලෝකයාට දුක් විඳින්න වෙනවා. ලෝකයා උපද්දවන ලද සංඛාරය නිසා ම ලෝකයාට මැරෙන්න වෙලා මේ තියෙන්නේ.

හිතේ ම 'පුටුව' කියලා නිමිත්තක් හදගෙන නිමිත්තට සතර මහා ධාතුව රාශි කරනවා. සතර මහා ධාතුව දකින කොට ම 'පුටුව' කියන කාරණාව සිහිවෙනවා. මේ ඇත්ත දකින්නේ නැතුව හිතේ තියෙන ගති ටික සතර මහා ධාතුවට අයිතියි කියලා හිතාගෙන සතර මහා ධාතුවේ පුටු දකිනවා. දැන් සතර මහා ධාතු රූපය ආරක්ෂා කරනවා 'පුටුව' කියලා. දැන් මේ සතර මහා ධාතු රූපය කැඩුණොත් 'පුටුව' කැඩුනා කියලා දුක් විඳිනවා. සතර මහා ධාතු රූපය හොරු ගෙනිව්වොත් 'පුටුව' හොරු ගෙනිව්වා කියලා දුක් විඳිනවා. එතකොට මේ සතර මහා ධාතුවේ ඇලිලා බැඳිලා ඉන්නවා 'මේක පුටුව' කියලා.

නමුත් යථාර්ථය දැක්කොත් එයා, එයා මේ සතර මහා ධාතුවේ ඇතිවීම නැතිවීම දැක්කොත්, අවිද්‍යාවෙන් හටගන්න මේ පුටුව කියන කමී නිමිත්ත නිසා, ඒකට ඇතිකරගත්ත කැමැත්ත නිසා, අවකාශ ධාතුවේ මේ සතර මහා ධාතු රූපය මේ විදියට රාශිවෙලා තියෙනවා කියලාත් එයා දන්නවා නම්, මේක දකින කොට ම 'පුටුව' කියලා මේක හදන්න හේතුවෙව්ව නිමිති ටිකයි, උවමනා ගති ටිකයි ආපසු මනසේ යෙදෙනවා. මේ ටික මේ වගේ ම රූපයක් අවකාශ ධාතුව තුළ නැවත සකස්කර ගන්න තියෙන හේතු යි.

ආයෙත් දවසක පුටුවක් හදන්න පුළුවන් මෙයාට. මේ හිතේ තියෙන පුටුව උදව්කරගෙන ආයෙත් සතර මහා ධාතුව මෙහේ රාශි කරන්න පුළුවන්. ආයෙත් රාශිවෙව්ව සතර මහා ධාතුව බලාගෙන ආයෙත් මේ ගති ටික යෙදෙනවා. ආයෙත් ගති ටිකෙන් සතර මහා ධාතුව රාශිකරනවා. මේකට තමයි සංසාරය කියලා කියන්නේ.

එයා කවදවත් මේ සතර මහා ධාතුවේ, සතර මහා ධාතුව දකින්නේ නැහැ. දැන් වෙලා තියෙන්නේ සතර මහා ධාතු රූපය හදන්න මනසේ කෙලෙස් කමී ගති ටිකකින් සතර මහා ධාතු රූපය හැදුවා. හදපු සතර මහා ධාතු රූපය දකින කොට ම කෙලෙස් කමී ටික ආපසු මනසේ යෙදුනා. ඔය ටික නො දකින කොට සතර මහා ධාතු රූපයේ බැඳෙනවා 'පුටුවක්' දේවල් කාරණා කියලා. ඕක උපමාව යි.

උපමෙයා: අපි ගත්තොත්, දැන් මේ පින්වතුන්ට අම්මා ඉන්නවා නම්, 'අම්මා' කියලා සිහිකළොත් මේ පින්වතුන්, මේ සිහිකරන්න පුළුවන් මේ නිමිත්තට කියනවා කමී නිමිත්ත කියලා. මේක උපදින්නේ අවිද්‍යා ප්‍රත්‍යයෙන්. මේ කමී නිමිත්තට, දැන් 'අම්මා' කියලා මේ පින්වතුන්ට සිහිකරන්න පුළුවන් හැඟීම, සිහිකරන්න පුළුවන්කම, සිහිකරන්න පුළුවන් නිමිත්ත, මේක තමයි *අවිජ්ජාපච්චයා සච්ඛාරා* කියලා කියන්නේ. අවිද්‍යාවෙන් හටගත් කමී නිමිත්ත. මේ නිමිත්තට කියනවා *ආයුහනා සංඛාරා* කියලා. මේක ආයුහනය කරන්න පුළුවන්, රැස්කරන්න පුළුවන්. මේ හිතේ තියෙන නිමිත්තට මේ පින්වතුන් බඳිනවා 'මේ මගේ අම්මා, අම්මාගේ හැඩේ, මේ මගේ අම්මාගේ නම මේක යි. අම්මාගේ වාසගම මේක යි. මගේ අම්මාට දරුවන් මෙව්වරක් ඉන්නවා.' මේ විදියට විස්තර ඕනෑ තරම්, කෝටි ප්‍රකෝටි ගණනක් මේ නිමිත්තට බැන්ද හැකියි.

අර වඩුවා හිතේ පුටුවක් හැදුවා වගේ 'අම්මා' කියන නිමිත්තක් සිහිකරලා හදගත්තා. කමී නිමිත්ත. දැන් 'අම්මා' කියන නිමිත්ත

සිහිවෙන කොට ම ආදරය, සෙනෙහස කියන ගති ටිකත් හිතේ යෙදෙනවා ඒ එක්කම. තණ්හාව කියන එක.

අපි කියමු දැන් අම්මා බලන්න ඕනේ කියන ඕනේ කමත් ඇතිවෙනවා, වඩුවාට පුටුව හදගන්න ඕනේකම වගේ. අම්මා බලන්න ඕනේ කියන කමත් ඇතිවෙනවා. දැන් තමන්ගේ මනසේ තියෙනවා අවිද්‍යා-කම්-තණ්හා. මේ ටික උදව්කරගෙන මේ පින්වතුන් මොකද කරන්නේ, මේ හැට්ට රාශිවෙච්ච සතර මහා ධාතුව, අවකාශ ධාතුව තුළ මේ හැට්ට රාශිවෙච්ච සතර මහා ධාතුව හම්බවෙන තාක් භොයාගෙන යනවා. භොයාගෙන ගියහම මේ පින්වතුන්ට බාහිර පුද්ගලයෙක් හෝ සත්ත්වයෙක් හෝ අම්ම කෙනෙක් හෝ හම්බවෙනවා නෙවෙයි. කන බොන ආහාර පානයෙන් හැදුනු, කෙස්-ලොම්-නිය-දත්-සම්-මස්-නහර-ඇට-ඇට මිදුලවලින් යුක්ත සතර මහා ධාතු රූපය ඇස් ඉදිරිපිටට එනවා. එනකොට මේ රූපය භොයාගෙන යන්න උදව්වෙච්ච නිමිති ටික පෙනෙන කොට ම ආපහු මනසේ සිහි වෙනවා. සිහි වෙන කොට මේ සිද්ධිය නො දන්නා මේ පින්වතුන්, පටපණුවා පටපණුවා නිසා ම මැරුණා වගේ, අපි අපේ කර්මයට ම පැටලෙනවා. මේ සිද්ධිය නො දකින කොට මේ පින්වතුන් මේ හිතේ තියෙන ගති ටිකෙන් සතර මහා ධාතු රූපය හදගෙන, සතර මහා ධාතු රූපය දකින කොට ම අපේ මනසේ මේ 'අම්මා' කියන ගති ටික, සෙනෙහස ආදරය කියන ගති ටික නැවත මනසේ සිහිවුනා නේ ද කියලා දන්නේ නැතිවුනහම, මේ පින්වතුන් තමන්ගේ මනසේ ගතිය ම රකිනවා, අර සතර මහා ධාතු රූපය අම්මයි කියලා.

දැන් මේ හිතේ තියෙන දෘෂ්ටියට 'කෙස් ටික අම්මාගේ. ලොම් ටික අම්මාගේ. නිය අම්මාගේ. හම අම්මාගේ. මස් අම්මාගේ. නහර අම්මාගේ. ඇට, කබ ටික, හොටු, මල මුත්‍රා ඔක්කෝම අම්මාගේ' කියලා තමයි කියන්නේ.

නමුත් දැන් මේ පින්වතුන් මේ සතර මහා ධාතු රූපය විපරිණාම වෙන ගානේ, මව් මළ දුක විඳිනවා. දැන් මේ පින්වතුන් සතර මහා ධාතුව උපාදන වශයෙන් අරගෙන ඉන්නවා - රූපය සත්ත්වයෙක්, රූපය පුද්ගලයෙක් කියලා, රූපය කෙනෙක් කියලා උපාදන වශයෙන් අරගෙන ඉන්නවා. මොකක් නිසා ද? සතර මහා ධාතුවත්, සතර මහා ධාතුවේ ඇතිවීමත් දන්නේ නැතිකම හින්දා යි. මේ කන බොන ආහාරයෙන් හැදුනු, කෙස්-ලොම්-නිය-දත්-සම්-මස්-නහර කියන මේ රූපය සතර මහා ධාතුව යි. මේ මට දැන් හම්බ වෙන්නේ කොහොම ද?

හිතීන් ම අවිද්‍යාවෙන් මම 'අම්මා' කියන නිමිත්තක් අරගෙන සිහිකරලා, මේ නිමිත්තට මම 'අම්මා බලන්න යන්න ඕනේ' කියන අදහසින් තමයි යන්නේ. යන්නේ මේ හිතේ තියෙන නිමිත්ත, - රූප තණ්හාව කියන්නේ ඒකයි - හිතේ තියෙන නිමිත්තට සමාන රූපයක් සතර මහා ධාතුවේ සොයනවා. අවකාශ ධාතුව අනුරාගෙන, සතර මහා ධාතු රාශිවෙලා තියෙනවා එක එක හැඩවලට. අපි අපේ හිතේ තියෙන හැඩය භොයාගෙන යනවා. යනකොට අපේ ඇස් ඉදිරිපිටට හම්බවෙන්නේ අවකාශ ධාතුව තුළ රාශිවෙච්ච රූප මිටි අතර අපේ හිතේ තියෙන මිටියට සමාන මිටියක් හම්බවෙනවා. හම්බවෙන කොට ම මේ ටික භොයන්න හේතුවෙච්ච ගති ටික 'ටක්' ගාලා සිහිවෙන කොට අපි හිතන්නේ, 'අම්මා දැක්කා' කියලා යි.

හොඳට නුවණින් ඇස් ඇරලා බලන්න, මේ සතර මහා ධාතුවේ ඇතිවීම - මේ හේතු ටික නිසා රූපය හැදුනා. රූපය දකින කොට ම ආයෙත් මේ මනසේ ගති ටික යෙදුනා නම්, ඒ ගති ටිකෙන් නැවත මේ වගේ සතර මහා ධාතු රූපයක් හදනවා. ආයෙත් දවසක අම්මා භොයාගෙන යන්න පුළුවන්. ආයෙත් සතර මහා ධාතු රූපය හම්බවුනහම ආයෙත් මේ ගති ටික යෙදෙනවා.

මේ විදියට අම්මාව අපට අනන්ත සංසාරයක හම්බවෙලා සතර මහා ධාතුවේ මව් මළ දුක් වින්දේ අපි හැමෝම ඔහොම යි.

හොඳට ප්‍රපංච නොකොට නුවණින් බලන්න: දැන් මේ පින්වතුන්ට මට, දැන් අම්මා සිහිකරන්න පුළුවන් නම් මේ වෙලාවේ, මම දන්නවා මේ අවිද්‍යා ප්‍රත්‍යයෙන් මගේ මනස තුළ උපන්න චිත්තජ රූපයක් තියෙන්නේ. කම් නිමිත්තක් තියෙන්නේ. මේ නිමිත්ත එක්කයි මට සෙනෙහස ආදරය කියන ගති ටික තියෙන්නේ, සිහිවෙන්නේ. මම අම්මා බලන්න ඕනේ කියන අදහස, කැමැත්තක් ඇතිකර ගත්තොත්, අවිද්‍යා-කම්-තණ්හා කියන ගති ටික යි මම ගාව මේ තියෙන්නේ. ඔය ටිකෙන් මම කරන්නේ පංච මහා භූතයන් අතර, නැත්නම් අවකාශ ධාතුව තුළ මගේ හිතේ හැඳිට රාශිවෙච්ච රූප භොයනවා. යම් වෙලාවක හිතේ හැඳිට රාශිවෙච්ච - සමාන වුනහමත් රැවටෙනවා ටිකක් - මේ හිතේ හැඳිට රාශිවෙච්ච, අවකාශ ධාතුව තුළ රාශිවෙච්ච රූපය යි. එතැන තියෙන්නේ පංච මහා භූත චිතර ම යි. පට්ඨි-ආපෝ-තේජෝ-වායෝ කියන සතර මහා ධාතුව අවකාශ ධාතුව තුළ පිහිටලා තියෙනවා. ඔය රූපය දකින කොට ම, මේ දැන් සිහිකරන්න පුළුවන් ගති ටික ආපහු මම සිහිකර ගත්තොත්, මට ලෝකය පෙනෙන්නේ,

අම්මා බලන්න ගියා, අම්මා දැක්කා වාගෙයි. නමුත් වෙලා තියෙන ඇත්ත ම දේ, 'අම්මා' කියන මේ අදහසින් සතර මහා ධාතු රූපය උපද්දලා, සතර මහා ධාතු රූපය දකින කොට ම මගේ මනසේ 'අම්මා' කියන ගති ටික යෙදිලානේද කියලා මම නො දැක්ක නිසා, ඒ රූපයේ, සතර මහා ධාතු රූපයේ, 'අම්මා දැක්කා, අම්මා දැක්කා' කියලා හිටියේ.

මේ සිඬිය දැක්කොත්, නුවණක් තියෙන කෙනාට අර රූපයට ඇඟිල්ල දික්කරන්න පුළුවන් ද මේ 'අම්මා' කියලා? ඒ රූපය එක්ක ඇලෙන්න හෝ ගැටෙන්න පුළුවන් ද 'අම්මාගේ රූපය' කියලා? ඒ රූපය විපරිණාම වෙච්ච දවසට දුක් විදින්න පුළුවන් ද, 'අම්මා මලා' කියලා? බලන්න හොඳට අපි දුක් විදින්නේ මේ ස්කන්ධයන්ගේ උදය වැය නො දන්නා කමට නෙවේ ද කියලා.

එතකොට, එයාට තව ඕන නම් තව සාක්කි යි. එයාට පුළුවන්, 'ඇත්ත නේ ද එහෙනම් ඔය හැටේ' බිත්තියක ඇඳලා තිබ්බත් 'අම්මා' කියන එක මට සිහිවෙන්නේ ඔය හින්ද නේ ද? එයාට තව හිතන්න පුළුවන්. දැනටමත් මගේ මනසේ මේ අවිද්‍යා-කම්යෙන් හටගත්ත නිමිත්තක් තියෙනවා. ඒකට අම්මා කියලා හිතාගෙන ඉන්නවා. සෘතු ප්‍රත්‍යයෙන් හටගත්ත පොටෝ එකක් හරි, චිත්‍රයක් හරි තිබ්බොත් ඒ දකින කොටත් මට 'අම්මා' වෙන්නේ මොකද එහෙනම්? මේ රූපය දකින කොට ම මම මාව සිහිකරගෙන නේ ද මේ තියෙන්නේ කියන එක තමන්ට තේරෙනවා. විඩියෝ පටියක් ඇතුළෙන් අම්මා පෙනෙන්නේ එහෙනම් ඒ නිසා නේ ද. මගේ හිතේ මෙහෙම නිමිත්තක් තියෙනවා. අවකාශ ධාතුවේ සෘතු ප්‍රත්‍යයෙන් මේ රූපය මෙහෙම රාශි වෙන කොට ම මගේ මනසේ තියෙන ප්‍රභව සංඥාව මම සිහිකර ගන්නවා. ඒක නො දකින නිසා අර රූපයේ අම්මා, අම්මාව දැක්කා කියලායි අපි රැවටිලා තියෙන්නේ.

එහෙනම් එයාට පෙනෙනවා, එහෙනම් ඇත්තට ම කන බොන ආහාරයෙන් හැදුනු සතර මහා ධාතු රූපය දකින කොටත් වෙලා තියෙන්නේ මෙන්න මේක නේ ද කියලා දකිනවා.

ඊට පස්සේ එයාට තමන්ව පෙනෙන හැටිත් පෙනෙනවා. දැන් මේ පින්වතුන්ට තමන්ව සිහිකරන්න පුළුවන් නේ. ඇස් දෙක වහගෙන තමන්ට තමන්ව සිහිකරන්න. දැන් ඇස් දෙක වහලා හින්ද ඇහැ නෑ. ඒ හින්ද රූප පෙනෙන්නේ නෑ. ඒ හින්ද වක්බු විඤ්ඤාණයත් නෑ. එහෙනම් දැන් හොඳට තීරණය කරන්න මේ හිතට පෙනෙන මෙන්න මේ රූපයට තමයි බුදුරජාණන් වහන්සේ කම් නිමිත්ත කියලා

කියන්නේ. අවිච්ඡාපච්චයා සඞ්ඛාරා කියලා කියන්නේ මේ 'මම' කියන ඔන්න ඔය හිතට පෙනෙන චිත්තජ රූපයට යි, 'මම' කියන හැඟීමට යි. ඔකට මේ පින්වතුන් විස්තර රැස්කරනවා. 'මේ මම, මගේ නම මේක යි, මගේ වාසගම මේක යි, මට දරුවන් මෙව්වර ඉන්නවා, මට මෙව්වර දේවල් තියෙනවා' කියලා බොහෝ දේ ඔකට ඇතුළත් කළ හැකියි.

ඔන්න ඔය අවිද්‍යාවෙන් හටගත්ත ඔය 'මම' කියන හැඟීම ඇසුරු කරගෙන තමයි බොහෝ කැමැත්ත, ආශාව කියන එක පවතින්නේ. ඒ නිසා මේ ශරීරයේ ප්‍රසාද ටික පිහිටනවා. සවිඤ්ඤාණක ප්‍රසාදයට ඔය හිතේ තියෙන හැඩට සමානව අවකාශ ධාතුව තුළ රාශිවෙච්ච මේ රූප ටික පෙනෙන කොට ම කන බොන ආහාරයෙන් හැදුනු, කෙස්-ලොම්-නිය-දත්-සම්-මස්-නහර කියන, අවකාශ ධාතුව අනුරාගෙන සතර මහා ධාතුව තුළ රාශිවෙච්ච රූප මිටිය ඇස් ඉදිරිපිටට එනකොට ඔය මම කියන ගතිය ආපහු සිහිවෙනවා. ඔය ටික නො දන්නාකම නිසා, ඔය වගේ මනසේ තියෙන ගති ටිකක් නිසයි මේ රූපය හැදුනේ, මේ සතර මහා ධාතු රූපය හැදුනේ. ඒ රූපය දකින කොට ම 'මම' කියන ගති ටික ආපහු මනසේ යෙදෙනවා. ඒ බව නො දන්නා නිසා මේ පින්වතුන් මේ රූපය තමන්ගේය කියලා ඉන්නවා.

ඒකයි මේ පින්වතුන් කණ්ණාඩිය ගාවට ගියහම කණ්ණාඩියේ රූපයෙන් 'මම' කියලා දකින්නේ. මොකද, හිතේ තියෙන ගති ටික මේ හිතේ තියෙන කාරණා ටිකට ධාතුව හදගන්නවා. මම කියන හැඟීම යි. රූප දකිනකොට ම ආපහු ඒක සිහිවෙනවා. රූපය ඇස් ඉදිරිපිටට එන කොට ප්‍රථම සංඥාව මනසේ යෙදුනා නේ ද කියන එක නො දකින කොට මේ පින්වතුන් 'රූපය මම' යි කියලා යි දකින්නේ.

දැන් මේ ස්කන්ධයන්ගේ උදය වැය නො දන්නා කම නිසා මේ පින්වතුන් සතර මහා ධාතුවේ තමන්ව දකිනවා. සතර මහා ධාතුවේ මගේ අය දකිනවා. මගේ දේවල් දකිනවා. මේ පින්වතුන්ට, 'මම, මගේ අම්මා, තාත්තා, දුව, පුතා, අයියා, අක්කා, මගේ ගෙවල් දෙරවල්, යාන වාහන, ඉඩ කඩම්, මිල මුදල්' බොහෝ දේ මේ පින්වතුන් සතර මහා ධාතුවේ දකිනවා.

ඇත්තට ම මේ සතර මහා ධාතුව වෙන ම පැත්තක යි. මනසේ තියෙන ගතියට සතර මහා ධාතුව පටලවාගෙන යි මේ තියෙන්නේ.

පින්වතුන් දක්කොත් මනසේ තියෙන අවිද්‍යා-කම්-තණ්හා කියන ගති ටික නිසා නානාත්වයට ගිය සතර මහා ධාතුවකුත්, සතර මහා

ධාතුවේ නානාත්වය දකින කොට මේ ගති ටික ආපනු මනසේ යෙදීලා කියලා දැක්කොත්, මේ පින්වතුන් මේ සතර මහා ධාතුවේ තමන් දකින්නේ නැත්නම්, තමන්ගේ දෙයක් දකින්නේ නැත්නම්, තමන්ගේ අය දකින්නේ නැත්නම්, අන්න ඒ ඇහැට කියනවා දඬින විශුධියක් තියෙනවා කියලා. දිට්ඨිසම්පන්නයි.

මේ ස්පඨ්ඨ ආයතන හය නෙතං මම නෙසොහමස්මි න මෙසො අන්නා'ති. එවමෙතං යථාභූතං සම්මප්පඤ්ඤය දට්ඨබ්බං - මේ සතර මහා ධාතුව මම නෙවෙයි කියලා, මගේ නෙවෙයි කියලා, මගේ ආත්මය නෙවෙයි කියලා දැක්ක යුතු යි. අර සතර මහා ධාතුව පුටුව නෙවෙයි කියලා දැක්ක යුතුයි. ඒ කියන්නේ හිතේ තියෙන අවිද්‍යා-කම් නිමිත්තට තමයි නම් කළේ 'පුටුව' කියලා, ඒක හදගන්න තියෙන ඕනෑකම නිසා සතර මහා ධාතුව රාශි කළා, රාශිවෙච්ච සතර මහා ධාතුව දකින කොට ම, 'ආ, මේ පුටුව නේ' කියන අදහස් ටික සිහිවුනා නම්, එයා දන්නවා මනසේ ක්‍රියාවලිය සහ ඇස් ඉදිරිපිටට හම්බවෙච්ච වස්තුවේ ඇත්ත. එයා කිසිම විටෙක සතර මහා ධාතුවේ පුටුව තියෙනවා කියලා දකින්නේ නෑ වගේ, 'අම්මා' කියන ගති ටික දන්නවා මනසේ දැන් සිහිකරන්න පුළුවන්. මේ ගති ටිකට තමයි අවිද්‍යා-කම් කියලා කියන්නේ. අද සිහිකරන්න පුළුවන් මේ ගති ටිකට. අම්මා බලන්න ඕනෑකම කියන එකට තමයි කම් නිමිත්ත කෙරෙහි තියෙන තණ්හාව.

මේ ටික නිසා අවකාශ ධාතුවේ මේ හැඩට රාශිවෙච්ච කුමන හෝ රූප ටිකක් තිබුණොත්, මහා භූත හෝ උපාදය රූප අවකාශ ධාතුවේ එක එක හැඩවලට රාශිවෙලා තියෙනවා. ඒ රූප දකින ගානේ මේ අදහස සිහිකරගන්නවා.

නමුත් අපට හිතෙන්නේ, 'අම්මා දැක්කා, අම්මාගේ පොටෝ එක දැක්කා, අම්මාගේ වීඩියෝ පටිය දැක්කා' කිය කියා අපි මේ දෘෂ්ටියේ තියෙන අදහස - අපේ දෘෂ්ටිය, ධාතුවට ගැටගහනවා.

මේ ස්කන්ධයන්ගේ උදය-වැය දැක්කොත්, අවිද්‍යා-කම්-තණ්හා-ආහාරයන්ගෙන් මේ රූපය හැදුනේ කියලා දැක්කොත්, හැදිච්ච රූපයේ ඇත්ත ඇති හැටියට නො දන්නා කම නිසා, අවිද්‍යාව නිසා ආයෙත් මේ වගේ කම් නිමිත්තක් මනසේ යෙදුණොත්, මේකට තණ්හා උපාදන වුණොත්, නැවත මේ වගේ රූප හදනවා නේද කියලා දැක්කොත්, ආයෙත් හැදෙන රූපය නිසා මේ ගති ටික යෙදෙනවා. මෙහෙම සතර මහා ධාතුව, මනසේ තියෙන කම් කෙලෙස් නිසා සතර මහා ධාතුව හදනවා. සතර මහා ධාතුව නො දන්නා කමට ආපනු කම් කෙලෙස්

මනසේ යෙදෙනවා. ආපහු කමී කෙලෙස් නිසා සතර මහා ධාතුව හදනවා. මේක නේ ද සංසාර චක්‍රය.

කෙලෙස් ටිකට සතර මහා ධාතු රූපය හදනවා, සතර මහා ධාතු රූපයට කෙලෙස් ටික හදනවා. ඔය අතරේ විඳිනවා අපි මව් මළ දුක, පියා මළ දුක, සහෝදරයා මළ දුක.

(මේ කියන ටික තේරෙනවා ද දන්නේ නෑ.) මම කිව්වේ ගැඹුරුයි. ධර්මය ගැඹුරුයි. අපි මෝඩයි. අපි මෝඩ හින්දයි මේ සසර මෙව්වර කාලයක් ම ආවේ. ඉතින් මෝඩ අපේ මනසට කිසිම වෙහෙසක් නැතුව, ඉන්න ආසනේ ඉඳගෙන ම අත දලා ගන්න පුළුවන් විඳියේ මට්ටමට යමක් තේරෙයි නම්, පෙන්නනවා නම්, ඒ පෙන්නන දඬිනයත් මෝඩයි කිව යුතුයි. අපි මෝඩයි. මෝඩ අපට කිසිම වෙහෙසක් නැතුව තේරෙනවා නම්, ඒ දහමත් මෝඩයි. නමුත් අපි මෝඩයි. යම් දඬිනයක් තියෙනම් ඒක තියුණු යි. ටිකක් එබ්ලා බලන්න ඕන. ඒ එබ්ලා බලන්න හදන කොට ම අපේ මෝඩකම ගෙවෙනවා. මෝඩකම පවත්වන්න බෑ. මෝඩකම තුළ ඉඳලා ගන්න පුළුවන් නම් ඒක මෝඩ ම යි. ඒ නිසා මේ දඬිනය මම කිව්වේ ගැඹුරුයි.

බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කළේ ඒකයි - මේ සුඤ්ඤතාවයට කියනවා අරිය විමොක්ඛං කියලා. ආයථි විමොක්ඛයක් ඕක. මේ ලෝකෝත්තරයි කියලා කියන්නේ මේ ලෝකයාට මේ ඇහැ පුදුසු නෑ. මේ සතර මහා ධාතුව, 'මම, මම, මම, මම' කියලා, 'අම්ම, අම්ම, අම්ම, අම්ම' කියලා, නැත්නම් 'දේවල් කාරනා' කියලා, භාවිතා කරලා, කරලා, කරලා, කරලා මේ ලෝකයට සතර මහා ධාතුවේ අනාත්ම ස්වභාවය, සුඤ්ඤතාවය පෙන්නන කොට, බොහොම අමාරුයි, අපට පෙනෙන්නේ නෑ. මේ තුළ තියෙන්නේ ආශ්‍රව ධර්මයක්.

කෙනෙක් සතර මහා ධාතුවත්, සතර මහා ධාතුවේ ඇතිවීමත් නැතිවීමත් දැක්කොත්, සතර මහා ධාතුවත්, සතර මහා ධාතුවේ ඇතිවීමත් නැතිවීමත් දැක්කොත්, එයා මේ සතර මහා ධාතුවේ සත්ත්වයෝ පුද්ගලයෝ දකින්නේ නෑ. සතර මහා ධාතුවේ තමන් දකින්නේ නෑ. තමන්ගේ අය දකින්නේ නෑ. තමන්ගේ දේවල් දකින්නේ නෑ.

හොඳට ම බලන්න ආපහු සැරයක් ආවර්ජනා කරලා මෙහේ භෞතික ලෝකයේ නිර්මාණය වෙලා නෑ තාම රූපයක්.

මේ පින්වතුන් හිතෙන් හදගන්නවා, උපද්දනවා චිත්තජ රූපයක්: 'මම මුට්ටියක් හදන්න ඕනේ' කියලා. මුට්ටියක් හදන්න ඕනේ. 'කිරි උතුරවන්න මුට්ටියක් හදනවා' කියලා. හිතේ හැඩයක් හදගෙන - ඔන්න දැන් හොඳට පෙනෙනවා මේක හිතේ සකස්කරගත්ත එකක් හිතේ. අවිද්‍යා ප්‍රත්‍යයෙන් මුට්ටියක් හදන්න ඕනේ කියලා සකස්කරනවා. හිතේ මුට්ටියක් හදගන්නවා. ඒක හදගන්න ඕනේකමක් තියෙනවා. ඔහොම හිතාගෙන උදුල්ලක් අරගෙන ගිහිල්ලා, පොළොවේ තියෙන පස් ටිකක් අරගෙන මැටි ටිකක් අනනවා. අනලා හිතේ තියෙන හැඩයට මැටි ටික රාශිකරනවා. ඔන්න හිතේ තියෙන හැඩේ, සම්පූර්ණ ඒ හැඩේට මේ රූපය හදලා ඉවරවෙන කොට: ඔන්න දැන් මේ කර්මයට විපාක. පය්වි ධාතුව මේ ආකාරයට අවකාශ ධාතුව තුළ රාශිකළා. මේක හදන්න කලින් ම යි මේ පින්වතුන්ට මුට්ටියක් හදගන්න ඕනැයි කියන, මේ චිත්තජ රූපයක් හදගෙන, 'මුට්ටිය' කියලා නම් කරලා, ඒක හදගන්න ඕනැකම තිබුණේ.

ඔය හින්දා උදුල්ලක් ගෙනිහිල්ලා, වතුර දලා, පස් ටික තමන් කොටලා, හිතේ තියෙන හැඩේට අවකාශ ධාතුව තුළ රාශි කළා නම්, හොඳට බලන්න, අවකාශ ධාතුව තුළ රාශිවෙලා තියෙන්නේ දැන් පය්වි ධාතුව විතර නේ. - සතර මහා ධාතුව ම තියෙනවා. අපි පය්විය කියමුකෝ. පය්විය රාශිවෙලා තියෙනවා හිතේ හැඩේට. මේක දකින කොට ම තමන්ට හදන්න උදව්වෙව්ව ගති ටික ම තමන්ගේ මනසේ යෙදුනොත් 'මුට්ටිය' කියලා, දැන් මේ පින්වතුන් හිතේ තියෙන 'මුට්ටිය' කියන ගති ටික නිසා පය්වි ධාතුව රාශි කරලා, පය්වි ධාතුව දකින කොට ම 'මුට්ටිය' කියන ගතිය යෙදුණොත්, මේ මනසේ සිද්ධාන්තය දන්නේ නැතුව අර රූපයට මේ පින්වතුන් 'මුට්ටිය' කියලා බැලුවොත් හෝ අත දික් කළොත් හරිද කියන්න මට. හොඳට බලන්න, මනසේ තියෙන ගතියට සතර මහා ධාතුව, නැත්නම්, පය්වි ධාතුව රාශි කළ එක විතරයි නේ ද වුනේ? රාශි කළ එකයි. ඒක දකින කොට ආපහු ඒක හදන්න හේතුවෙව්ව ගති ටික යෙදුනා. මේ සිද්ධිය නො දකින ලෝකයා සතර මහා ධාතුවේ මුට්ටියක් දකිනවා නම්, මුට්ටිය කැඩෙන කොට, බිඳෙන කොට දුක් වෙනවා නම්, මෙයා මේ කෙලේසයකින් දුක් විඳිනවා නෙවෙයි ද බලන්න.

යම් කිසි කෙනක් දැක්කොත් මේ රූපය හේතු ප්‍රත්‍ය යි. අවිද්‍යා-කම්-තණ්හා කියන මනසේ නිමිති ගති ටික හේතු කරගෙන, සතර මහා ධාතුව ප්‍රත්‍ය කරගෙන නිමාණය වෙව්ව රූපයක් මේ 'මුට්ටිය' කියලා දැක්කොත්, ආපහු මේ රූපය දකින කොට 'මුට්ටිය' කියලා ගති ටිකක්

මනසේ යෙදෙයි නම්, මේ, මේ වගේ ම සතර මහා ධාතු රූපයක් පොළොවේ හදන්න හේතුවෙව්ව ගති යි. මේ ජීවිතයේ බැරි නම් වෙන තැනක හරි හදනවා මේක.

එතකොට මෙන්න මෙහෙම නේ ද මේ රූපයේ ඇතිවීම වෙන්නේ කියලා දකිනවා.

දැන් අවිද්‍යා-කම්-තණ්හා කියන ටිකෙන් මේ සතර මහා ධාතු රූපය හැඳුවා කියලා දන්නවා. මේ සතර මහා ධාතු රූපය දකින කොට ම හටගන්නා අවිද්‍යා-කම්-තණ්හා කියන ටික මම නූපදින ස්වභාවයට සැකැස්සුවොත්, මේක සතර මහා ධාතුව පිරිසිඳ දෑකලා, අවිද්‍යා-කම්-තණ්හාවෙන් රාශිවෙව්ව සතර මහා ධාතුවයි කියලා දෑකලා, මුට්ටිය හැටියට සතුටුවෙන්නේ නැතුව සතර මහා ධාතුව, සතර මහා ධාතුව හැටියට දෑකලා, ඒකේ කලකිරිලා, මුට්ටියක් හැටියට ඒකේ නො ඇලුනොත්, අද 'මේක මුට්ටියක්' කියන ගති ටික මනසෙන් මිදෙනවා. මිදුණොත් මේ වගේ මුට්ටි, නැත්නම් අවකාශ ධාතුව තුළ මේ හැඩට රූප හදන්න තියෙන හේතුව නැති කළා මත්තේ. ඔන්න රූපයාගේ නැතිවීමත් දකිනවා.

ඔය මට්ටමට තිබ්බහම දැන් අවිද්‍යා-කම් හේතුවෙන් හටගත්ත මේ රූපය ආහාර ප්‍රත්‍යයෙන් පවතිනවා. ආහාර නැතිවෙන කොට මේ රූපයත් නැතිවෙනවා. මේක සතර මහා ධාතුව පිරිසිඳ දෑකලා අවිද්‍යා-කම්-තණ්හා කියන නිමිති ටික මම නිරුද්ධ කරලා තිබුණොත් මත්තේ, මේ වගේ සතර මහා ධාතු රූපයක් මත්තේ හදන එකත් නැතිවෙනවා. එහෙම වුණොත්, අවිද්‍යා-කම්-තණ්හා ටික නැති කළොත් දැන් සතර මහා ධාතු රූපය පිරිසිඳ දෑකලා 'මේක මුට්ටියක්' ය කියලා උපාදන වශයෙන් ගන්නේ නැතුව, ඒ අවිද්‍යා-කම්-තණ්හා ටික නැති කළොත්, 'මුට්ටියක් හදන්න යනවා' කියලා නැවත එකක් හදන්න තියෙන හේතු ටික නෑ. එයාට නිමිති ටික නැතුව මත්තේ රූපයක් හදන්න බැහැ නේ.

පෙර අවිද්‍යා-කම්යෙන් රාශිවෙව්ව මේ රූපය - ඒකේ ආයුෂ තියෙනකම් ම ඔය හැඩේ තියෙයි, ආයුෂ හිඳුනා ම ඒකත් හිඳෙයි. අවිද්‍යා-කම්-තණ්හා-ආහාර නැතිවුනොත් රූප නිරුද්ධ වෙනවා, සතර මහා ධාතුව නිරුද්ධ වෙන්නේ මෙහෙම යි කියලාත් එයාට නුවණ යි.

ඒ වගේ, හිතේම යි දැන් චිත්තජ රූපයක් අවිද්‍යා ප්‍රත්‍යයෙන් හද ගන්නවා 'අම්මා' කියලා. 'මේ මගේ අම්මා' අම්මාගේ හැඩ රූව ඔක්කෝ ම ටික තියෙයි. ඔය හැඩේ බලාගෙන, මේ විදියට ම, උදුල්ලක්

අරගෙන ගිහිල්ලා, පොළොවේ තියෙන පස් ටික කොටලා, වතුර දලා අනලා, හිතේ තියෙන හැඩේ බලාගෙන සතර මහා ධාතු රූපය අවකාශ ධාතුව තුළ රාශි කළොත්, ඔය රූපය දකින කොට ම රූපය හදන්න හේතුවෙව්ව ගති ටික මනසේ යෙදුණොත්, මේ පින්වතුන් දන්නවා, අම්මගේ රූපය හැදුවා කියලා මම කළේ, හිතේ තියෙන ගති ටිකට සතර මහා ධාතුව රාශි කළ එක යි. ඒක දකින කොට මගේ මනසේ ආපහු මේ ‘අම්මා’ කියන කර්ම-කෙලෙස් තියෙන නිමිති ටික පහළවුණා නේ ද කියලා දැක්කොත්, මේ ටික තිබුණොත් අම්ම බලන්න කියන ඕනෑකමින් යනවා හෝ කුමන ආකාරයකට හෝ නැවත සතර මහා ධාතුව තුළ මේ වගේ රූපයක් හදනවා ම යි - මෙතැන බැරිනම් වෙන තැනක හෝ කියලා දකිනවා.

ඊට පස්සේ එයා දකිනවා, හිතේ තියෙන ගති ටිකට මැටි ටික රාශි කරලා මම, රාශිවෙව්ව මැටි ටික දකින කොට ‘අම්මා’ කියලා සිහි වෙලා, ඒක නො දන්න කොට මැටි ටිකේ ‘අම්මා’ මට පෙනෙනවා නම්, සැබැවට ම අම්මා කියන තැන රූපයේදීත් මට වුනේ මේක නේ ද කියලා එයා දකිනවා. මගේ මනසේ තියෙන අවිද්‍යා-කම්-තණ්හාවෙන් ‘අම්මා’ කියන ගති ටික නම් තියෙන්නේ, මැටි ටික රාශිවුනා වගේ, කන බොන ආහාරයෙන් රාශිවෙව්ව, කෙස්-ලොම්-නිය-දත්-සම්-මස්-නහර කියන සතර මහා ධාතුවෙන් යුක්ත රූපය දකින කොට ම මේ ගති ටික යෙදිලා නම්, අනේ මේ ටික නො දන්නාකම නිසා මේ රූපය ‘අම්මා’ කියලා මම හිතාගෙන හිටියේ. සතර මහා ධාතුවට තණ්හා කළේ ‘අම්මා’ කියලා යි. සතර මහා ධාතුව විපරිණාම වෙන ගානේ මට මව් මළ දුක විඳින්න වුනා කියලා එයා දකිනවා නම්, එයා මේ සතර මහා ධාතුවේ ඇත්ත ඇති හැටියට දැක්කහම මේ සතර මහා ධාතුවේ අම්මා ඉන්නවා කියලා දකින්නේ නෑ.

මජ්ඣිම නිකායේ මූලපරියාය සූත්‍රය බලන්නකෝ. මේ ලෝකයා ‘පඨවිය පඨවිය’ කියලා හිතනවා. පඨවියෙ තමන් ඉන්නවා කියලා මඤ්ඤණා කරනවා. පඨවිය තමන්ගේ කියලා මඤ්ඤණා කරනවා. තමන්ගේ අය ඉන්නවා කියලා මඤ්ඤණා කරනවා. පඨවිය නිසා තමන් ඉන්නවා කියලා හිතනවා. ආපෝචලට ආපෝච කියනවා. ආපෝවේ තමන් ඉන්නවා කියලා හිතනවා. මජ්ඣිම නිකායේ මූලපරියාය සූත්‍රයේ කියන්නේ ඔන්න ඔය කථාව යි.

දැන් මේ පින්වතුන් සතර මහා ධාතුවේ අම්මා දකිනවා නම්, දුව, පුතා, සහෝදරයා දකී නම්, ශ්‍රැති හිතෙහිත් දකී නම්, මේ වෙලා

තියෙන්නේ මොකක් ද කියන එක දකින්න. ඒකයි පටිච්ච සමුප්පාදය දන්නා වූ ශ්‍රැතවත් ආයථී ශ්‍රාවකයෙක් ඇරෙන්න මේක, ලෝකයා විශ්වාස කරන්නේ නෑ කිව්වේ. මව් මළ දුකට අඬපු කඳුව සතර මහා සාගරයේ ජලයට වැඩියි කියලා, මේ ඇත්ත නො දන්නාකම නිසා මෙච්චර දුක් විඳලා තියෙනවා. මේ වැරද්දට මෙච්චර දුක් වින්ද කියන එකත් එයාට පුදුමයක් නෑ. මේකෙන් බෙරෙන හැටිත් පුදුමයක් නෑ, පටිච්චසමුප්පාදය දන්නා කෙනෙකුට.

එතකොට හොඳට බලන්න, 'මම' කියන හැඟීම අවිද්‍යා ප්‍රත්‍යයෙන් හටගත්ත කමි නිමිත්ත යි. මේකට තමයි මම මගේ ජීවිතය ගැන මට ආදරේ සෙනෙහස කියන තැන, ජීවිත ආශාව තියෙන්නේ. ඔය හැඩේ බලාගෙන, උදුල්ලක් අරගෙන, පස් ටිකක් කොටලා, වතුර දලා, අනලා, හිතේ තියෙන හැඩේට හදන්නකො මගේ රූපය. සතර මහා ධාතුව තුළ රූපය රාශි කරන කොට ම, ඒ රූපය හදන්න හේතුවෙච්ච ගති ටික මනසේ යෙදෙයි. ඔය ටික නො දකින කොට - තමන්ම හදපු එක, මේ මගේ රූපය කියලා මේ පින්වතුන් රැවටෙයි. එතකොට මේ පින්වතුන්ට පෙනෙයි; එහෙනම් කණ්ණාඩියේ මගේ රූපය පෙනෙන්නෙන් මෙහෙම නේ ද. වීඩියෝ පටියේ මගේ රූපය පෙනෙන්නෙන් මෙහෙම නේ ද. පත්තර කොලේ මගේ රූපය පෙනෙන්නෙන් මෙහෙම නේ ද. කන බොන ආහාරයෙන් හැදුණු, ඇත්තටමයි කියන මේ රූපය තුළ මම පෙනෙන්නෙන් මෙහෙම නේ ද කියලා පෙනෙයි.

එහෙම දක්කොත්, මේ පින්වතුන් සතර මහා ධාතුවේ ඇතිවීම නැතිවීම දක්කොත් කිසිම කෙනෙක් සතර මහා ධාතුවේ ප්‍රභව කරන්නේ නෑ. සම්මා දිට්ඨි. ඔන්න ඔය කාරනාව දකිනවා. මේ කාරනාව කෙනෙකුට පෙනෙනවා නම් සතර මහා ධාතුව නෙතං මම නෙසොහමස්මී න මෙසො අන්නා'ති. එවමෙනං යථාභූතං සම්මප්පඤ්ඤය දට්ඨබ්බංසතර මහා ධාතුව මම නෙවෙයි, මගේ නෙවෙයි, මගේ ආත්මය නෙවෙයි කියලා මෙසේ ඇත්ත ඇති හැටියෙන් කෙනෙකුට පෙනෙයි නම්, තමන් දිට්ඨිසම්පන්නයි කියලා කිව්වාට කමක් නැහැ. හිතාගන්න.

හැබැයි එයාට මේ සතර මහා ධාතුවේ මඤ්ඤණා කරන්න බැහැ. තමන්ව දකින්න බැහැ. තමන්ගේ දෙයක් දකින්න බැහැ. තමන්ගේ කෙනෙක් දකින්න බැහැ. සතර මහා ධාතුව, සතර මහා ධාතුවේ ඇතිවීමත් නැතිවීමත් දකින නිසා. මනෝමය සිද්ධාන්තයක්

නෙවෙයි. සම්මාදිට්ඨී ඇත්ත ඇතිහැටියේ ම දකිනවා. ඒ ඇත්තට සම්මාදිට්ඨී කියලා කියනවා. මට මෙහෙම ඇත්තක් පෙනෙනවා. ඒකයි දිට්ඨිසම්පන්නයි කියලා කිව්වේ අමුතුවෙන් එකක් නෙවෙයි. සෝවාන් කියලා අමුතුවෙන් එකක් නෙවෙයි. ලෝකයේ හැමදම පැවතුණු, හැමදම පවතින, ඒත් ලෝකයාට නො පෙනෙන ඇත්ත.

තව පැත්තකින් ගත්තොත් බුදු දහම නෙවෙයි මේ කියන්නේ. මේ පින්වතුන්ගේ ජීවිතයේ මේ පින්වතුන්ට දුක එන හැටි හා දුකෙන් මිඳෙන හැටි ගැන සැබෑම, සත්‍ය කථාවක් මේ කියන්නේ. මේ පින්වතුන්ට මව් මළ දුක ආවේ කොහොමද කියන එකයි මේ කියන්නේ. සතර මහා ධාතුව තියෙන තැනක සතර මහා ධාතුව විපරිණාම වෙනකොට මව් මළ දුක වින්දේ කොහොමද, පියා මළ දුක වින්දේ කොහොමද, දරුවා මළ දුක වින්දේ කොහොමද, ඥාති හිතෙහිත් නැතිවීමෙන් වෙන දුක් විඳින්න වුනේ කොහොමද කියන එකයි මේ පෙන්න්නේ. දුකත්, දුකේ ඇතිවීමත් නැතිවීමත් මේ පෙන්න්නේ. මේ රූපයත්, රූපයේ ඇතිවීමත් නැතිවීමත් නො දන්නාකම නිසයි මේ පින්වතුන්ට මේ දුක ඇවිල්ලා තියෙන්නේ. අවිජ්ජාපච්චයා - අවිද්‍යා ප්‍රත්‍යයෙන්.

එතකොට මේ සතර මහා ධාතුව ගත්තහම, නිකමට කියන්න (වටාපතක් පෙන්වමින්) දැන් මේක: මේ රූපයට කියනවා අවිද්‍යා-කම්-තණ්හා-ආහාරයෙන් රාශිවෙච්ච එකක් කියලා. මේක හදන්න ඉස්සෙල්ලා යම්කිසි කෙනෙක් මනසින්, අවිද්‍යාවෙන් කම් නිමිත්තක් හිතේ උපදවාගෙන ඒකට 'වටාපත' කියලා නම් කරලා, මේක හදගන්න තියෙන ඕනෑකම නිසා හිතේ තියෙන ඒ ගති ටිකට සතර මහා ධාතුව අවකාශ ධාතුවේ රාශි කළා. මේ සතර මහා ධාතු රූපය. මේක හදන්න හේතුවෙච්ච ඒ ගති ටිකම ඒ මනසේ ආපහු යෙදුනා 'වටාපත' කියලා. වූ දේ වූ විදියට ඇත්ත ඇති හැටියේ දන්නේ නැතිකම නිසා එයා ම එයා ඇතිකරපු සංඛාරයට රැවටුනා. එයා හදපු රූපයට එයා ම 'වටාපත'යි කියලා මේකට බැඳුනා. අවිද්‍යාවත් හරියට වෛරසයක් වගේ බෝවෙනවා. එයාගේ මෝඩකමෙන් මේකට 'වටාපත' කියන කොට ඒත් දෘෂ්ඨානුගතියට ගිහිල්ලා. සතර මහා ධාතු රූපය දකින කොට මේ නිමිත්ත හිතේ ඇතිකරගෙන අපිත් 'වටාපත' කිව්වා. දැන් අපිත් නිමිත්තක් හදගත්තා 'වටාපත' කියලා. දැන් මේ රූපය දකින ගානේ, අපේ නිමිත්ත දැන් අපට සිහිවෙනවා. ඊට පස්සේ දැන් අපි මේ රූපය දකින කොට 'වටාපත' කියන නිමිත්ත සිහිවෙනවා. නිමිත්ත සිහිකරලා මේ රූපය සොයනවා.

අලුතෙන් කෙනෙක් ආවහමත්, එයාගේ ඇස් ඉදිරිපිටට එන්නේ සතර මහා ධාතු රූපය නිසා සංඥාවක්. එයා ඒකට කියන්නේ මොකක් ද? මේක 'වටාපත' කිව්වහම, එයත් ඒ නිමිත්ත හිතට අරගෙන මේක 'වටාපත' කියලා හිතට, තමන් ම ඒ නිමිත්තට නම් කරලා, පරිහරණය කරනවා. මේක දකින ගානේ තමන්ගේ නිමිත්ත සිහිවෙනවා. හැමෝම සතර මහා ධාතුව යටින් යද්දී, උඩින් අවිද්‍යාව තුළ ගනුදෙනුවක්, ලෝකයක් හදගෙන ගනුදෙනු කරනවා. මේකට තමයි 'ලෝකය' කියලා කියන්නේ.

අපි ඔක්කෝම ඉන්නේ, සුථිනකුපමා කාමා කියලා කියන්නේ හීනයක තියෙන ලෝකයක - සතර මහා ධාතුව යටින් තියාගෙන උඩින් හීන ලෝකයක ජීවත් වෙන්නේ. ඔක්කෝම පාවෙන නිකං අර ප්‍රේත ලෝකයක වගේ: අම්මා, තාත්තා, දුව, පුතා, අයියා, අක්කා හීනෙකින් පෙනෙන්නේ - ඒකයි මේ පින්වතුන්ට අඩු නැතිව ගෙවල් දෙරවල්, යාන වාහන, ඉඩ කඩම්, උයන්, මිනිස්සු දුවනවා, පනිනවා - ඔක්කෝම අඩු නැතුව පෙනෙන්නේ. මේ දැනුත් ඒ සිද්ධියමයි තියෙන්නේ.

යම් කිසි කෙනෙක් මේ හීන ලෝකයෙන් මිඳෙන්නේ, මේ ලෝකය හීනයක් කියන එක තේරෙන්නේ, සතර මහා ධාතුව - කුමන හෝ පරියායකින්, එක තැනකින් සම්මා දිට්ඨිය ඇතිකර ගත්තොත් විතරයි මේක හීනයක් කියන එක තේරෙන්නේ. එතකොට යම්කිසි කෙනෙක් මේ සතර මහා ධාතුවත්, සතර මහා ධාතුවේ ඇතිවීමත් නැතිවීමත් තතු සේ දන්නවා නම්, දකිනවා නම්, එයාට දඹන විශුද්ධිය කියලා කියන්න පුළුවන්.

ඊට පස්සේ එයා හදගන්නවා දක්‍ෂ, ව්‍යක්ත, පණ්ඩිත දෙරටුපාලයෙකුත්. සතිපට්ඨානය කියන්නේ ඒකට යි. සිහිය පිහිටුවාගෙන හදගන්නවා. හදගෙන, දෙරටුවලට තියාගෙන, වූ පරිදි තමයි වචනය පවරලා දෙන්නේ. අම්මා, තාත්තා, අයියා, අක්කා, දුව, පුතා කියලා නෙවෙයි. ඇස් ඉදිරිපිටට එනකොට කන බොන ආහාරයෙන් හැදුණු, කෙස්-ලොම්-නිය-දත්-සම්-මස්-නහර වලින් යුක්ත සතර මහා ධාතු රූපය දකින කොට, මේ කෙනෙක් කියන අදහස එනවා නේ. හැම වෙලාවෙම තමන් දන්නවා දැන් සතර මහා ධාතු රූපය දකින කොට තමන් තුළ ආශ්‍රව යෙදිලා කියලා දකිනවා. ආශ්‍රවයන්ගෙන් රූපය පරිහරණය කරන්නේ නැහැ. අනිත් පැත්තට යන්නේ නැහැ.

නගර හිමියාට පණිවිඩය පවරලා දෙනවා මිසක නගර හිමියාට එළියේ දේවල් තියෙනවා ඉන්නවා කියලා එළියට ගන්න හදන්නේ නැහැ. වූ දේ වූ විදියට පවරලා දෙනවා. වූ දේ වූ විදියට පවරලා දෙන්න පුළුවන්කම තියෙන්නේ දඬුන විශුද්ධියක් තියෙනවා නම් විතරයි. දැන් සතර මහා ධාතුව, සතර මහා ධාතුව විදියට පෙන්නන්න පුළුවන්කම තියෙන්නේ එයා සතර මහා ධාතුවත්, සතර මහා ධාතුව ඇතිවෙච්ච හැටිත්, නැතිවෙන හැටිත් දන්නවා නම් විතරයි.

දැන් (පිරිසියක් පෙන්නවමින්) මේ රූපයට අපි මේක හිතාගෙන ඉන්නේ පිරිසිය කියලා යි. දැන් මේ රූපය ද, අවිද්‍යා-කමී-තණ්හා-ආභාරයන්ගෙන් හැදුනේ. කොහොමද අවිද්‍යා-කමී-තණ්හා-ආභාරයන්ගෙන් හැදුනා කියලා කියන්නේ? මේ රූපය අවකාශ ධාතුවේ රාශිකරන්න ඉස්සෙල්ලා යම්කිසි කෙනෙක් අවිද්‍යාවෙන් මේ වගේ නිමිත්තක් හදගෙන, ඒකට 'පිරිසිය' කියලා නම් කරලා, ඒක හදගන්න තියෙන ඕනෑකමත් හින්දා, සතර මහා ධාතුවේ නානාකියක් තියෙනවා. නානාකිය උදව්කරගෙන, ධාතුව තුළ හිතේ තියෙන හැඩේ බලාගෙන මේක අවකාශ ධාතුව තුළ රාශි කළා. රාශිකරපු ගති ටික, රාශිකරන්න හේතුවෙච්ච ගති ටික ම ආපහු මතසේ යෙදුනා. නමුත් ඒ බව නො දන්නා කම නිසා, රූපය සතර මහා ධාතුවයි කියලා හිතාගෙන මේකෙම ඇලිලා ඉන්නවා. තමන් ම තමන්ගේ කර්මයට හදගත්ත රූපයට තමන් ම ඇලෙනවා. බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කළේ ඒකයි, *අයසාව මලං සමුට්ඨිතං - තනුට්ඨාය තමෙව ඛාදති, එවං අතිධොනවාරිතං, සානි කම්මානි නයන්ති දුග්ගතිං* - යකඩයෙන් නැගුණු මලය ඒ යකඩය ම කාලා විනාශ කරනවා. යකඩයකින් මලකඩයක් ඇතිවුණොත් වෙන යකඩයක් ද කන්නේ? නෑ. ඒ යකඩය ම කාලා විනාශ කරනවා. ඒ වගේ නුවණ නැති කෙනා අනුවණකමට උපද්දවන ලද කර්මයට, කෙලෙස්වලට, කර්මයට එයා ම දූවෙනවා. එයා ම පිච්චෙනවා. එයා ම දුකට පත්වෙනවා.

එතකොට මේ සතර මහා ධාතුවේ තමන් කියලා, සතර මහා ධාතුව තමන්ගේ කියලා, සතර මහා ධාතුව තමන්ගේ ආත්මය යි කියලා අපි බැඳිලා ඉන්නවා නම්, මේ පටිච්චසමුප්පාදය නො දන්නාකම නිසයි. ඔය සිද්ධිය ම යි පෙන්නන්නේ *අවිජ්ජාපච්චයා සඞ්ඛාරා* කියලා කියන්නේ දැන් 'අම්මා' කියලා මුලින් සිහිවෙන සිද්ධාන්ත ටික තමයි මේ *අවිජ්ජාපච්චයා සඞ්ඛාරා* කියලා කියන්නේ. ඕකට තණ්හා උපාදන කියන ගති ටිකත් තියෙනවා. නමුත් කමී ගතිය ප්‍රධාන යි. මේ ටික නිසා අම්මා බලන්න යනවා කිව්වහම අනාත්ම වූ විඤ්ඤාණ-නාමරූප-

සලායතන-එස්ස-වෙදනා කියන ස්කන්ධ පඤ්චකය උපදවාගන්නවා. ඒ ටික තියෙන්නේ රූපය ආහාර ප්‍රත්‍යයෙන්, වෙදනා සංඥා සංඛාර ස්පඨි ප්‍රත්‍යයෙන්, විඤ්ඤාණය නාමරූප ප්‍රත්‍යයෙන්, ආහාර ප්‍රත්‍යයෙන් පෙනෙනවා කියන සිද්ධිය. ආහාර ප්‍රත්‍යයෙන් හටගන්න ස්කන්ධ ටික දකින කොට ම තණ්හා-උපාදන-භව කියන්නේ මේ අවිද්‍යා-සංඛාරයෙන් හටගත්ත නිමිති ටික ආපසු කැමැත්ත කියන කාරණාවත් එක්ක යෙදෙනවා.

මේ පටිච්චසමුප්පාදයේ පෙන්නන්නේ තුන්කාලයකින්. ඒකයි පටිච්චසමුප්පාදය දන්නවා නම් චතුරායථී සත්‍යය දන්නවා කියන්නේ - මෙන්න මෙහෙමයි අපට ලෝකය ඇතිවුනේ කියන එක පෙන්නන්නවා. මේ කෙලෙස් ටික යෙදිලා, කම් ටික නිසා ස්කන්ධ උපදවාගෙන, උපන්න ස්කන්ධ ටික දකින කොට ම කෙලෙස්-කම් යෙදුනහම මේ ටික නො දන්නාකම නිසා පටිච්චසමුප්පාදයක් වෙනවා. පටිච්චසමුප්පාදය නො දන්නාකම නිසා ම අවිද්‍යා ප්‍රත්‍යයෙන්, මේ පඤ්චඋපාදනස්කන්ධ දුක නිමාණය වෙනවා. ජාති - ඉපදීම ඇතිවෙලා. අපට කෙනෙක් ඉපදිලා.

ජාතිපච්චයා ජරා මරණ සොක පරිදෙව දුක්ඛ දෙමනස්ස උපායාසා - පටිච්චසමුප්පාද වක්‍රය මේ විදියට යෙදුනහම, ඒ කියන්නේ අවිද්‍යා-කර්මයන්ගෙන් 'අම්මා' කියන ගතිය හම්බවෙනවා. ඒ ටික නිසා අපි විඤ්ඤාණ-නාමරූප-සලායතන-එස්ස-වෙදනා කියන්නේ පෙනෙනවා කියන අවස්ථාව හදගන්නවා. පෙනෙන කොට පෙනෙන දේ හදගන්න උදව්වෙව්ව ගති ටික ම මනසේ යෙදෙනවා, තණ්හා-උපාදන කියන්නේ. ඔය ටික නො දකින කොට වෙන්නේ මොකක් ද? බාහිර භවය හදගන්නවා. මේ ගති ටික මෙහේ තියෙනවා කියලා හිතාගන්නවා. එතකොට ඒ කළේ මොකක් ද? ජාති. අම්මා ව උපදවාගත්තා. තාත්තා උපදවාගත්තා.

ජාතිපච්චයා ජරා මරණං සොක පරිදෙව දුක්ඛ දෙමනස්සුපායාසා සම්භවන්ති - 'තාත්තා' කියන එක ඉපදුණොත්, 'අම්මා' කියන එක උපන්නොත්, දුක උපන්නේ. දුක උපන්නොත් පින්වතුනි, දුකේ ඇතිබවත් දුක යි. දුකේ නැතිබවත් දුක යි. ආයෙ බේරෙන්න බෑ. දුක නැතිවුනා කියලා ලෝකයට සැපක් එන්නේ නැහැ. තාත්තා නං, තාත්තා ලෙඩවුණොත් මේ පින්වතුන්ට සැප ද? නෑ. තාත්තා මහළු වුණොත් සැප ද? නෑ. තාත්තාට කවුරුහරි ගැහුවොත් බැන්නොත් තාත්තාට කන්න බොන්න බැරිවුණොත්? මේ නිසා තාත්තා

ජීවත්ව ඉන්න නිසාත් දුක එන්න පුළුවන් ද බැරි ද? දුක එනවා. හොඳයි හදිස්සියේ තාත්තා මැරුණොත්? ඒක දුක තමයි. හදිස්සියේ තාත්තා මැරුණොත් දුක නැතිවුණා කියලා සැප ද එන්නේ? ඒක තවත් වැඩිදුර දුකක් මිසක. එතකොට තාත්තා ඉදීමත් දුක, තාත්තා නැතිවුණත් දුක. හිටියොත් ජරා-ව්‍යාධි ධර්මයන්ගෙන් දුක. නැතිවුණොත් මරණයන්ගෙන් දුක. ජාතිය තිබුණොත්, ඉදීම නිසත් දුක, මැරීම නිසත් දුක කියන එක තමයි ජාති ජරා මරණං සොක පරිදෙව දුක්ඛ දෙමනස්ස කියලා කියන්නේ. මේ කොයි පැත්තෙනුත් දුක. උපන්නොත් දුක.

මේ පින්වතුන් ජරා මරණ දුකෙන් මිදෙන්න නම් මොකද කරන්න ඕන? ජාති නිරොධො - ඉපදීම නැතිවුණොත් දුක නෑ. එහෙනම් කුමන ධර්මයන්ගේ ඉපදීම ද? ජරා-මරණ ධර්මයන්ගේ ඉපදීම යි. තාත්තා ලෙඩවෙනවා නම්, මහළු වෙනවා නම්, තාත්තා නූපන්නොත්? තාත්තාගේ ජරා-මරණය උපදින්නේ නෑ. තාත්තා නූපදින්න නම් කොහොමද වෙන්නේ? පටිච්චසමුප්පාදය අවබෝධ වෙන්න ඕන. මේ අවිද්‍යා-කමි-තණ්හා කියන කාරනා ටිකෙන්, නැත්නම් එතනද, අවිද්‍යා-කමි-තණ්හා ටිකට රාශිවෙච්ච ඒ රූප මිටිය යි තියෙන්නේ. අවිද්‍යා-කමි-තණ්හා කියන මේ හේතු ටිකට රාශිවෙච්ච සතර මහා ධාතු ටික බලාගෙන, ඒ ටික හදන්න හේතුවෙච්ච ගති ටික ම මනසේ යෙදුනා කියලා දැක්කොත් පින්වතුන්ට කෙනෙක් පුද්ගලයෙක් ඉන්නවා කියලා හවය හැදෙන්නේ නෑ. හවය නැත්නම් බාහිරය තුළ මේ රූපය තාත්තා කියන කාරණය මේ පින්වතුන්ට නිමාණය වෙන්නේ නෑ. එහෙම වුණොත් මැරීච්ච තාත්තා වෙනුවෙන් වත් දුක් විදින්න බෑ. අතීතයේදීත් මේ වැරද්ද වෙලා තියෙනවා මිසක, මැරෙන්න තාත්තා හිටියාද කියන ප්‍රශ්නයක් තියෙනවා.

කෙනෙක් මැරෙණවාද කියලා ඇහුවොත්, මැරෙන්න ජීවත්වෙනවාද කියන ප්‍රශ්නයක් යෙදෙයි.

සංයුත්ත නිකායේ අනුරාධ සූත්‍රය කියලා සූත්‍රයක් තියෙනවා. අන්න ඒ සූත්‍රයේ පෙන්නනවා, “අනුරාධ මරණය ගැන කථා කරන්නේ ජීවත්ව ඉන්නෙක් ඉන්නවාද කියලා බලන්නකො” කියලා වදාරණවා බුදුරජාණන් වහන්සේ.

එතකොට මේ පින්වතුන් දැක්කොත් මේ හේතු ටික නිසා මේ ස්කන්ධ පඤ්චකය හදගන්නවා. මේ ස්කන්ධ පඤ්චකය බලාගෙන මේ හේතු ටික යෙදෙනවා කිව්වොත්, ස්කන්ධ පඤ්චකයේ සත්ත්වයෙක් පුද්ගලයෙක් නො දැක්කොත්? මේ සතර මහා ධාතුවේ තමන් නො

දැක්කොත් තමන් ඉපදීම නිසා, තමන් ලෙඩවෙච්ච නිසා, තමන් මහඵවෙච්ච නිසා තමන් මැරෙනකම නිසා දුක එයි ද? නැ. තමන් කියන එක උපන්නොත් දුක උපදිනවා. (මම මේ කතා කරන ධර්මය ගැඹුරුයි. ඇත්තට ම ගැඹුරු යි. නමුත් සංකල්පයක් අවශ්‍ය නැහැ. ඕනම කෙනෙකුට, නුවණක් තියෙන කෙනාට මේ සම්මා දිවිය කියන තැනට තබලා මේ දැන් දුකෙන් මිදෙන්න පුළුවන් දඬිනයක් බුදුරජාණන් වහන්සේ පෙන්නුවේ. මේ බුදුරජාණන් වහන්සේගේ ධර්මයක් නෙවෙයි. එතකොට මම කියන එකක් ගැන කවර කථා ද?)

මේ පින්වතුන්ගේ ජීවිතයේ සැබෑවට ම මේ පින්වතුන්ට දුක ආවේ මෙහෙමයි කියන කථාවයි මේ කියන්නේ. මේ පින්වතුන්ට දුකෙන් මිදෙන්න තියෙන්නේ මෙන්න මේ දෙරටුවයි කියන කථාවයි කියන්නේ.

දැන් අද අපි මරණයේ දකින්නේ මොකක්ද? දැන් අද අම්මා, නැත්නම් තාත්තා සිහිකරන්න පුළුවන් ගති ටික එහෙම ම තියෙනවා. නමුත් මේ ගති ටික මගේ මනසේ යම් රූපයක් දකින කොට නම් උපදින්නේ ඒ මනසේ උපදින මේ ගති ටික නැවත සිහිකරගන්න තියෙන ආහාර ප්‍රත්‍යයෙන් හටගත්ත රූපය නැතිවෙච්ච එක විතරයි වෙලා තියෙන්නේ. කන බොන ආහාරයෙන් හැදිච්ච රූපය නැතිවෙච්ච එක විතරයි වෙලා තියෙන්නේ. දැන් එහෙම රූපයක් නැති නිසා ඒ රූපය දකින කොට අම්මා 'මේ මගේ අම්මා' කියන ගතිය සිහිකරගන්න බැරිවෙලා. ඒ හින්දයි අපි 'මැරිලා' කියන්නේ. මේ සතර මහා ධාතුව නැතිකම අපට මරණය වෙලා මේ තියෙන්නේ. නමුත් අර අම්මා කියලා සිහිකරගෙන දුක් විදින්න පුළුවන් හේතු ටික එහෙම ම යි. අද හම්බවෙන්නේ නැත්තේ ආහාර ප්‍රත්‍යය නැතිකම හින්ද විතරයි. අවිද්‍යා-කම්-තණ්හා ටික තියෙනවා. ආහාර නිරෝධවෙලා නිසා මෙතන, කන බොන ආහාරය. නමුත් සෘතු ප්‍රත්‍යයෙන් හටගත්ත රූප බලාගෙන තාම අම්මා පෙනෙනවා. ඒ කියන්නේ පොටෝ එක දෑකලා සැනසෙන්න පුළුවන්.

නමුත් මේ වෙලා තියෙන්නේ, ආහාර ප්‍රත්‍යයෙන් හටගත්ත රූපය නැතිකම හින්ද අපට මරණය වෙලා. කෙනෙකුගේ මනසේ මේ අවිද්‍යා-කම් ටික ගෙවුණොත්, ගෙවා දැමීමට පස්සේ මේ සතර මහා ධාතු රූපය නැතිවුණොත් ඒක මෙයාට නිවන වෙනවා. මරණය නෙවෙයි, ඒ රූපය නිරුද්ධ වෙලා. නිවීම වෙනවා.

මෙන්න මේ ධර්මාවය පින්වතුන් අරගෙන, ඕන නම් ගෙදර ගිහිල්ලා සෙල්ලම් බත් උයන්න ඕන කාලය. ඒ කියන්නේ ඕන නම් හිතේ ම වතුර ටිකක් දලා මැටි ටිකකට, (ඇත්තට ම මේවා කිරීමත් හොඳයි). ඉස්සෙල්ලා හිතේ හැඩයක් හදගන්න. 'මම' මේ විදියට හදනවා. ඕන නම් අළුතෙන් නමක් ඒකට දගන්න. දගෙන, හිතේ ම චිත්තජ රූපයක් හදගෙන හිතෙන් රූපයක් හදනවා, මේ විදියට 'මම' මුට්ටිය ඇතුලේ ඇතිලියක් කියලා අමුතු නමක් දගෙන එකක් හදන්න. දැන් එහෙම ඒවා නෑ නේ. හිතාගෙන දැන් අලුතෙන් ම යි හැදෙන්නේ. සකස් කරගන්න පුළුවන් ඕන විදියකට සංඛාරය. හදගන්න ඕන කැමැත්තත් නිසා වතුර ටිකක් දලා, මැටි ටිකක් අරගෙන අනලා, අමුතු විදියට මුට්ටියක් හදලා, ඒක ඇතුලේ ඇතිලියක් හදන්න මොකක් හරි එකක්. ඒ විදියට එකක් හදනවා.

හදන කොට ම තමන්ට අර ගති ටික ආපහු යෙදෙයි. එතකොට තමන්ට හොඳට තේරෙනවා හිතේ තියෙන ගති ටිකට පයවි ධාතුව රාශිකරලා, රාශිවෙච්ච පයවි ධාතුවේ මම මේ ටික ම ආපහු සිහි කරගෙන. මම මොන මොන විදියට හිතුවත් අන්තිමට පයවිය, පයවියෙන් වෙනස් වෙලා නෑ නේ.

ඊගාවට පින්වතුන්ට පෙනෙයි, බැරිවෙලා හරි දැන් මේ හැඬට කොතැනක හරි රූප තිබුණොත්, මට මේ නමින් ඉදිරිපත් වෙයි නේ ද, මේ නමත් එක්ක තියෙන ගති ටික ඔක්කෝම සිහිවෙයි නේ ද කියලා මේ පින්වතුන්ට ම තේරෙයි. එහෙනම් හැමදම මට අම්මා, තාත්තා, දුව, පුතා කියලා සිහි වෙලා තියෙන්නේ අන්තිමට මගේ මනස නේ ද. පුංචි ලමයි වැලි එක්ක සෙල්ලම් කරනවා වගේ මම සතර මහා ධාතුවට නම් දගෙන සෙල්ලම් කරනවා නේ ද කියලා තේරෙයි.

දැන් මේ පින්වතුන්ට ගෙදර කියලා දැන් මේ වෙලාවේ සිහිකරන්න පුළුවන් නේ. ඔක තමයි *අවිජ්ජාපච්චයා සඞ්ඛාරා* - කම් නිමිත්ත. ගෙදර යන්න ඕන කියන කැමැත්තත් තියෙනවා - තණ්හාව. ඔය හිතේ තියෙන හැඬට නිමිණය වෙච්ච සතර මහා ධාතුව රාශි වෙච්ච රූප භොයන්නේ. භොයාගෙන ගිහිල්ලා, ධාතුව සමාන වෙනකොට සංඥවත් උපදිනවා. මේ හේතු ටිකට, ඔය හැඬට අවකාශ ධාතුව තුළ රාශිවෙච්ච සතර මහා ධාතුව නිසා සමාන සංඥවත් උපදිනවා. උපදින කොට ම මේ ගති ටික සිහිකරගෙන යංතං ගෙදරට ආවා කියලා.

එතකොට අන්තිමට මේ සතර මහා ධාතුව යි ඇසුරුවෙන්නේ. මේ හැප්පෙන්නේ ඇගේ, අනුවෙන්නේ, මේ හැම දෙයක් ම සතර මහා ධාතුව යි. නමුත් මනසේ තියෙන කෙලෙස් වලින් අපි ඒවා ස්පඨී කරනවා. ඒකයි, තණ්හා වශයෙන්, දිට්ඨි වශයෙන් පරාමර්ශනය කරනවා කියලා කියන්නේ.

මෙන්න මේ කාරණාව යම්කිසි කෙනෙක් දැක්කොත් මේ දීඝි සංසාර ගමන මේ ජීවිතයේ ම අවසන් කරගන්න පුළුවන්.

හැබැයි මේ දඬිනය, මම කල ම කිව්වා මම කතා කරන මේ ධර්මය ගැඹුරු යි. ගැඹුරු වුනාට මේක ගැඹුරු, අද අප නො ගැඹුරු නිසා යි. ධර්මය කෙනෙක් ගාවට එනකොට ගැඹුරු වෙනවා, කෙනෙක් ගාවට එනකොට නො ගැඹුරු වෙනවා කියලා ධර්මය මුණ බලාගෙන කටයුතු කරන්නේ නෑ. ධර්මය එක ම මට්ටම යි. කිලෝ පහක බරක් අවුරුදු හතරක පහක පොඩි ළමයෙක් අතට දුන්නොත් වැඩි වේලාවක් තියාගෙන ඉන්න බෑ. අවුරුදු විස්සක විසිපහක් වෙන තරුණයකු අතට දුන්නොත් බොහෝ වේලා තියාගෙන හිටිය හැකියි. මොකද කිලෝ පහ පොඩි ළමයා ගාවට එනකොට බර වැඩි වෙලා ලොකු කෙනා ගාවට එනකොට බර අඩු වුනා ද? නෑ. පහ, පහ ම යි. මේක පුද්ගලයාගේ දරා ගැනීම හා නො හැකියාව මත යි.

පොඩි ළමයා ලොකු ළමයෙක් වුණහම, එයාටත් මේක බර නෑ. ඒ වගේ කිලෝ පහ, පහ ම වගේ, ධර්මය, ධර්මය ම යි. පොඩි ළමයාට මේක බර වැඩියි වගේ නිවරණයන්ගෙන් පිරිවිව මනසට මේ දඬිනය ගැඹුරුයි, තේරෙන්නේ නෑ. ලොකු කෙනාට බර නෑ වගේ නිවරණ ධර්මයන් අඩු මනසට මේක ටක් ගාලා තේරෙනවා. පොඩි ළමයා ලොකු වෙච්ච දවසට මෙයාටත් බර නෑ වගේ, නිවරණ ධර්මයන්ගෙන් චිත්තය ගෙවා ගත්තොත් නිවරණ ධර්ම දුරුවෙච්ච මනසට එදාට මෙයාටත් මේක නිබරයි.

ඒ නිසයි මේ වගේ දඬිනයක් පෙන්නුවහම කල්‍යාණ මිත්‍ර ඇසුරෙන්, සද්ධම්මුවණයෙන් මහ අමුතු දෙයක් කිව්වා වගේ තැනක තේරෙනවා. තේරුණහම ඊට පස්සේ තමයි යෝනිසෝ මනසිකාරය, ධර්මානුධම්මප්‍රතිපත්තිය කියන්නේ, නොදක්ක දේ දැකගන්න යි දැන් යන්නේ. සතර මහා ධාතුවේ ශුන්‍යතාවය දැක්කේ නෑ මෙයා. අහලා දන්නවා දැන්. ඒක දැකගන්න යනවා. ඒ නිසා මේ යන ගමනේ දී සීල, සමාධි, ප්‍රඥ කියන ධර්මා තුන දැන් උදව් කරගන්නවා. එයා කය වචන දෙක සංවර කරගන්නවා හැකි පමණකින්, සිත සංවර කර ගැනීමට

උපකාර පිණිස. පන්සිල් හෝ අටසිල් හෝ ආජීව අෂ්ඨමක සිල් හෝ උපෝසථ සිල් හෝ කුමන ආකාරයකින් හෝ කය වචන දෙක හොඳට සංවර කරගන්නවා. සංවර කරගන්නේ මොකට ද? හිත සංවර කරගැනීමට උපකාර පිණිස යි. එහෙම සංවර කරගන්නවා. ඒකට කියනවා සීලය කියලා. සීලය කුමකට ද? සමාධියට යි.

ඊට පස්සේ සමාධිය කියලා කියන්නේ හිතේ එකගකම යි. මේ පින්වතුන්ට හිතේ ඇතිවන නිමිත්තක් අරගෙන, සමාධිය කුමකට ද? විදගීනාවට යි. හිතේ නිමිත්තක් අරගෙන මේක නේ ද කමී නිමිත්ත කියන්නේ කියලා ඔහොම හිතන්නවත් කල් නෑ අද. ඒ කියන්නේ සිතිවිලි වතුරක් ගලන්නා වගේ ගලාගෙන යනවා. එකක් සිහිවෙලා බලන්න ඉස්සෙල්ලා තව දහයක් ඇවිල්ලා ඊට උඩින්. ඒ හින්දා මේ පින්වතුන්ට යමක් මෙනෙහි කරන්න ඉඩ නෑ. බෑ. හිත වේගවත් වැඩියි.

ඒ හින්දා හිතේ වේගවත්කම අඩුකරගන්න ඕන, විදගීනා කරන්න පහසුව පිණිස. චිත්ත ඒකග්ගතාවයක් ඇතිකරගන්න ඕන. ඒකට බුදුගුණ, අගුහය, මරණය, මෙත්‍රිය හෝ සම සතලිස් කමටහන් වලින් ඕන එකක් අරගත්ත හැකියි. අරගෙන හිත සමාධි වුනහම, හිතේ හිතේ කතාකරන ගතිය අඩුවුනහම, හිතේ දූවන වේගය අඩුවුනහම, මේ පින්වතුන්ට හිතට පහළවන චිත්තජ රූප හොඳට ප්‍රකට යි. ගෙදර කියලා සිහිකරන කොට ම මේ පින්වතුන්ට, 'මේ තමයි මගේ මනසේ තියෙන කමී නිමිත්ත නේ ද, මේකට තමයි අවිජ්ජාපච්චයා සංඛාරා කියලා කිව්වේ. මේ නිමිත්ත එක්ක නේ ද මම ගනුදෙනු කරන්නේ? මගේ හිතේ තියෙන කැමැත්ත, ආශාව, ඕනෑකම කියන එක මේ නිමිත්ත එක්ක නේ ද තියෙන්නේ?' කියලා මේ පින්වතුන්ට තීරණය කළ හැකි යි. 'මම ගෙදර බලන්න කියලා ගියහම වෙන්නේ මේ හැඩේට අවකාශ ධාතු වතුළ රාශිවේච්ච රූපයක් ඇස් ඉදිරිපිටට එන එක යි. එනකොට මේ ගතිය මගේ මනසේ ආපනු සිහිවෙනවා නේ. අනේ මේ මගේ මනසේ තියෙන සිතිවිලි අවබෝධ කර නො ගැනීම නිසා මම සතර මහා ධාතුවේ ගෙවල් දෙරවල් කියලා බැඳිලා ඉන්නවා නේ ද.' හොඳට විදගීනා කළ හැකියි.

කිසි ම වෙලාවක කඩලා, කුඩුකරලා බලන එකක් නෙවෙයි විදගීනාව කියන්නේ. ඇත්ත ඇතිහැටියේ බලන්න කියනවා මිසක, යමක් උපද්දලා බලන්න කියන්නේ නෑ. මේ පෙනෙන රූපය යි. මේක රූප කලාප කඩලා කඩලා බැලුවොත් මම තියෙන දේ තියෙන විදියට බැලුවා නෙවෙයි. මම යමක් උපද්දලායි බැලුවේ.

නමුත් තියෙන දේ තියෙන විදියට බලනවා නම් - සම්මා දිවියි - වූ දේ වූ විදියට බලනවා නම් මේ තියෙන ආකාරය සැකැසුනේ කොහොම ද? අවිද්‍යා-කම්-තණ්හාවෙන් සතර මහා ධාතු රූපය හැදුනා. ඒ රූපය දකින කොට මගේ මනසේ ප්‍රපංච යෙදෙනවා කිව්වහම මේ රූපය සතර මහා ධාතුයි කියන එක හොඳට පැහැදිලි වෙනවා. ඒකයි, සතර මහා ධාතුව, සතර මහා ධාතුව හැටියට දකින කොට - පඨවිං පඨවිනො ඤාණො පඨවිස්මිං නිබ්බන්දති. - කලකිරෙනවා. නිබ්බන්දං චිරජ්ජති - කලකිරෙන කොට සතර මහා ධාතුවේ නො ඇලෙනවා. චිරාගා විමුච්චති - නො ඇලෙන කොට කෙලෙසුන්ගෙන් මනස ආශ්‍රවයන්ගෙන් මිදෙනවා. විමුත්තස්මිං විමුත්තමිති ඤාණං හොති - මිදුනහම මිදුනා කියන නුවණ එනවා.

මේ ඇත්ත දැක්කහම, සතර මහා ධාතුව, සතර මහා ධාතුව හැටියට දැක්කහම මේකේ කලකිරෙනවා. කලකිරෙන කොට මේ සතර මහා ධාතුවේ දූව, පුතා, අම්මා, තාත්තා, අයියා කියලා ඇලෙන්නේ නෑ. ඇලෙන්නේ නැති වුණහම මනසේ තියෙන දූව, පුතා, අම්මා, තාත්තා, අයියා කියන ගති ටික ගෙවිලා යනවා. නො ඇලෙන කොට මේ ආශ්‍රවයන්ගෙන්, කෙලෙසුන්ගෙන් මනස මිදෙනවා. මිදුනහම 'මිදුනා' කියන නුවණ ඉතුරුවෙනවා. මේ ස්පඨී ආයතන හයේ සුඤ්ඤතාවය ටිකරක් ඉතුරුවෙනවා එයාට. ඕකට කියනවා සුඤ්ඤා ගාමො කියලා. රහතන් වහන්සේ කියලා. ස්පඨී ආයතන හයේ කිසිම ගනුදෙනුවක් නෑ එයාට. ස්පඨී ආයතන හයේ කිසිම නෑදෑයෙක් නෑ එයාට. ස්පඨී ආයතන හයේ කිසිම වස්තුවක් නෑ එයාට.

මේ මනසේ තියෙන ගති ටිකෙන් ස්පඨී ආයතන හය, ස්පඨී ආයතන හය කිව්වේ, රූප-ශබ්ද-ගන්ධ-රස-පොච්ඨබ්බ-ධම්ම. මනසේ තියෙන ගති ටිකෙන් ස්පඨී ආයතන හය උපද්දෙනවා. ඒක ආහාර ප්‍රත්‍යකින්, අනිත්‍ය වූ, දුක් වූ, අනාත්ම වූ ධර්මා ටිකක් තියෙන්නේ. ඒ ගති ටික උපද්දලා, උපන්න ස්කන්ධ ටික බලාගෙන, මනසේ තියෙන ආශ්‍රව ටික ආපහු සිහිකර ගන්නවා. අපි ආශ්‍රව පරිහරණය කරනවා, ස්කන්ධ ටික පැත්තක. මේ පවතින ස්වභාවය කවදවත් අපි ස්පඨී කරන්නේ නැහැ.

දැන් මේ වැරද්ද හොයාගෙන, මනසේ තියෙන ගති ටිකකට ස්කන්ධ ටික හදගෙන, හදගත්ත ස්කන්ධ ටික නිසා මනසේ මෙබඳු කෙලෙස් කම් ටිකක් යෙදුනා කියලා දැක්කහම, මෙයා හැම වෙලාවෙම මෙතැන තියෙන ඇත්ත තමයි විදගිනාවට පෙන්නන්නේ. සැබෑම

ස්වභාවය. එහෙම පෙන්නන්න, පෙන්නන්න මනසේ තියෙන මේ ආශ්‍රව ටික ගෙවිලා යනවා.

ඒකටයි සමුදයධම්මානුපස්සී වා කායස්මිං විහරති, වයධම්මානුපස්සී වා කායස්මිං විහරති සමුදයවයධම්මානුපස්සී වා කායස්මිං විහරති කියන්නේ - මේ රූපයේ ඇතිවීම නැතිවීම බලන්න කියලා. ඒ බලන කොට තේරෙනවා.

එතකොට මෙන්න මේ පටිච්චසමුප්පාදය කෙනෙක් දැක්කොත් අවිද්‍යා-කම් කියන කාරණා ටික නිසා අනාත්ම වූ, සුඤ්ඤත වූ, අනිමිත්ත වූ ස්පඨී ආයතන හය උපද්දලා, උපද්දපු ස්පඨී ආයතන හය අරහයා කම්-තණ්හා කියන ගති ටික ආපසු මනසේ යෙදිලා. ඒ ගති ටිකෙන් නැවත ස්පඨී ආයතන හය හදනවා කියලා පෙනෙනවා. මේක තමයි චක්‍රය.

මෙන්න මේ විදියට පටිච්චසමුප්පාදය දැකලා, අර වගේ ශීලයක පිහිටලා, සමථ කමටහනකින් සිත එක්තැන් කරලා, හිතේ වේගවත්කම අඩුවුණහම උපදින අරමුණු ඔය වගේ විදහිනා කරන්න. වෙනද වගේ බාහිර ඉඳලා අම්මා, තාත්තා, අයියා, අක්කා, දුව, පුතා කිය කියා දැන් හිත හිතා දුක් වෙන්න හෝ සතුටු වෙන්න බැහැ. තමන්ට තමන්ගේ මනස පෙනෙනවා. මේ තමයි කම් නිමිති. මෙතන ඉඳලා සිහිකරන කොට ම පෙනෙනවා මේ තමයි කම් නිමිති. සතර මහා ධාතු රූපය හදගන්න හේතුවෙන ගති ටික. මේ ගති ටික උදව්කරගෙන තමයි සතර මහා ධාතුව නැවත තියෙන තැනට යන්නේ. ගියාම මේ හැඩේට රාශිවෙච්ච සතර මහා ධාතුව දකින කොට ආපහු මේ ගති ටික මනසේ යෙදෙනවා කියලා දකිනවා මිසක, මේ ගති ටික බාහිරයේ තියෙනවා කියලා දකින්නේ නෑ.

මේ අම්මා, තාත්තා, දුව, පුතා, ගෙවල් දෙරවල් කියන ගති ටිකෙන් සතර මහා ධාතු රූපය උපද්දලා, සතර මහා ධාතු රූපය දකින කොට ආයෙන් මේ ගති ටික තමන් තුළ යෙදෙනවා කියලා දකිනවා. බාහිර ස්පඨී ආයතන සුඤ්ඤතාවයක්. දුව, පුතා, අයියා - කාම භවය දකින්නේ තමන්ගේ මනස තුළ යි. වෙනනා නවො. ලෝකය දකින්නේ තමන්ගේ මනස තුළින්. ආයතන හය තියෙන තාක් ලෝකය සම්මා දිට්ඨියට යි තමන් තුළින් හම්බ වෙන්නේ. එහෙම නැති කෙනාට ස්පඨී ආයතන හයෙන් ලෝකය හම්බ වෙනවා. මේ ස්පඨී ආයතන හයේ ගෙවල් දෙරවල්, යාන වාහන, ඉඩ කඩම් මවාගෙන ජීවත්වෙන මට්ටමට තමයි කාම ලෝකය කියලා කියන්නේ. ස්පඨී ආයතන හයේ ජීවත්වෙන

එකට තමයි කාම ලෝක, රූප ලෝක, අරූප ලෝක කියලා කියන්නේ - ස්පඨ්ඵ ආයතන හයේ ජීවත් වෙන එකට යි. ස්පඨ්ඵ ආයතන හයේ ඇත්ත ඇති හැටියේ දෑකලා, ස්පඨ්ඵ ආයතන හයේ නො ඇලී මිඳෙන එකටයි න ච කිඤ්චි ලොකෙ උපාදියනි - මේ ස්පඨ්ඵ ආයතන හයේ කිසිවක් උපාදන වශයෙන් නොගෙන මිදුන තැනට කියනවා රහතන් වහන්සේ කියලා. ස්පඨ්ඵ ආයතන හයේ සැබෑම ස්වභාවය දන්නා වූ, දක්නා වූ නුවණක් තියෙනවා. ස්පඨ්ඵ ආයතන හයෙන් වෙන්වෙලා.

ඒකයි මේ ස්පඨ්ඵ ආයතන හය 'මාරයා' කියලා කියන්නේ මේ ස්පඨ්ඵ ආයතන හයේ හිටියොත් ඒකාන්තයෙන් ජරා මරණයට පත්වෙනවා ම යි. මේ පින්වතුන් මේ කාමයෙන් සතුටුවෙනවා කියලා කියන්නේ කෙලෙසුන්ගෙන් සතුටුවෙනවා. සතර මහා ධාතුවේ තමන්ගේ මනසේ තියෙන ඡායාව සතර මහා ධාතුව මත පතිතවෙලා. ඒ කියන්නේ දැන් ඔය තිරිසන්ගත සතෙකුට එහෙම ටෝව් එකක් ගැහුවොත් උඟ ඒ එළියට බුර බුරා පනිනවා නේ. හේතුව වෙන කොහේවත්, එලය මෙහේ. මෙහේට බිරුව කියලා ආලෝකයට කවදවත් ඔක නැති කරන්නවත්, මොකුත් කරන්න බැහැ.

ඒ වගේ බාහිර දූව, පුතා, අම්මා, තාත්තා වෙච්ච ගති ටික තියෙන්නේ මනසේ යි. ඒ ගති ටික ධාතුව මත පතිත වෙලා. අපි ධාතුවට පනිනවා. එළිය වදින වදින තැනට පනිනවා අපිත්. පළඟැටියන් වගේ. අර කතාවක තියෙන්නේ, උම්මග්ග ජාතකයේ: මැණිකේ ඡායාව පොකුණට වැටිලා. පොකුණේ වතුරයි ඉහින්නේ. තල් ගහේ තියෙන මැණිකේ ඡායාව පොකුණට වැටිලා. පොකුණේ තියෙනවයි කියලා පොකුණ ඉහිනවා. ඒ වගේ මනසේ ඡායාව සතර මහා ධාතුවට වැටිලා. සතර මහා ධාතුව ස්පඨ්ඵ කරනවා මෙහේ. උපස්ථාන කරනවා, කවනවා, පොවනවා, නාවනවා මේ ඔක්කෝම. මේ ඡායාව මෙහේට පතිතවෙලා. ඒකයි මේ තියෙන්නේ. පෙන්නන්නේ අන්තිමට. මහෙභ්‍යධ පණ්ඩිතයෝ විතරයි ඡායාව ගහේ තියෙන එකක් විතරයි කියලා හඳුනාගත්තේ.

ඒවගේ අපට නුවණක් තිබුණොත් තමයි හම්බවෙන්නේ මේක අපේ මනසේ සිද්ධියක් කියන එක. ඔක්කෝම මනසේ නෙවෙයි. කෙලෙස්, ආශ්‍රව ටිකයි මේ පෙන්නන්නේ. එදට සතර මහා ධාතුව පරිහරණය කරනවා, සතර මහා ධාතුවෙන් මිදිලා.

ඉතින් මම මේ කියන දේ අනුමානයට හරි මෙන්න මෙහෙම දෙයක් තියෙන්නේ කියන එක තේරුම් ගන්නකෝ. ඒකටයි සම්මා දිට්ඨි

කියලා කියන්නේ. ඒ සම්මා දිට්ඨිය ලෝකෝත්තරයි කියන්නේ ලෝකයාට අයිති නෑ කියලා. මේ ඇත්ත දකිනකොට ලෝකයාගේ මානසික මට්ටමෙන් මිඳෙනවා එයා.

ලෝකයා සතර මහා ධාතුවේ එකම පොරේට පොර වැටිලා. මනසේ තියෙන ගතියට රැවටිලා, සතර මහා ධාතුවට පැනලා, පලඟැටියන් වගේ ඉන්නේ මේ. අපට තියෙන්නේ සතර මහා ධාතුවෙන් කලකිරිලා නො ඇලෙන්න යි. ලෝකයාගේ අනික් පැත්තට යන්න යි. ලෝකයා සතර මහා ධාතුව පැත්තට යන කොට අම්මා, තාත්තා, දුව, පුතා, අයියා කියලා සතර මහා ධාතුවට උපස්ථාන කරන කොට, අපට පෙනෙන්නේ මනසේ ගති ටිකට රාශිවෙච්ච දේ බලාගෙන මේ ගති ටික මනසේ යෙදුනා කියලා. අනික් පැත්තට ඇවිල්ලා සතර මහා ධාතුවේ නො ඇළී, නො ගැටී උපේක්ෂාවෙන් ඉන්න. එතකොට ලෝකයා තමන්ගේ මෝඩකම නිසා මේ දුක් විඳින හැටිත්, පොරකන හැටිත් පෙනෙනවා.

මේ වෙලා තියෙන්නේ මොකක් ද කියලත් තේරෙනවා. අර පච්ඡයක ඉන්න කෙනාට බිම ඉන්න අය පෙනෙනවා වගේ, නුවණක් තියෙන කෙනාට මේ බාල ලෝකයා විඳින දුක ගැන පෙනෙනවා කියලා බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කරන්නේ. පබ්බතට්ඨොව භූමිමට්ඨොධාරො බාලෙ අවෙක්ඛති කියලා. ඒ වගේ සතර මහා ධාතුවේ තමන්ව දකලා, තමන්ගේ අය දකලා, තමන්ගේ දේ දකලා, දුක් විඳින ලෝකයාත්, සතර මහා ධාතුවේ ඇත්ත දකලා කලකිරිලා නො ඇළිච්ච මනසකින් ඉන්න කෙනාට පෙනෙනවා.

ඉතින් අනන්ත සංසාරයේ පින්වතුනි, මෙන්න මේ ඇත්ත දකින්න බැරුව, මේක කියලා දෙන්න බැරුව, මේ විදියට යි අපි ආවේ. ඉතින් මේ වැරද්ද කොච්චර බලවත් ද කියන්නේ ඇහුවාටවත් තේරෙන්නේ නැති මට්ටමට යනතෙක් අපි වැරද්ද තුළ ගිහිල්ලා තියෙන්නේ.

ඉතින් මටත් පුළුවන් මේ පින්වතුන්ට සරල කතාවක් කියලා යන්න. නමුත් මම හිතන්නේ මෙහෙම යි. දැන් එහෙම දේවල් ඕනෑතරම් තියෙනවා නේ. ළමයෙකුට ගණන් හදන්න කිව්වොත්, 'ගණන් හදන්න බැරි නම් හා පුතේ ගණන් හදන්න බැරි නම් චිත්‍ර ඇඳපන්' කියලා දුන්නොත් මේ ළමයාට කවදවත් ගණන් හදන්න බෑ නේ. ගහො හරි, බැන බැන හරි, සැරකරලා හරි, ගණන් ම කියලා දුන්නොත්, වරදිනවා, ආයෙත් බනිනවා, ආයෙත් වරදිනවා, ගහලා හරි, අන්තිම කාලේ හරි

ළමයා ලොකු ළමයෙක් වෙලා මැරෙන්න මොහොතක දී හරි ගණනක් හදයි.

ඒ වගේ ගැඹුරයි, බෑ - එහෙනම් සරල එකක් කියලා ගියොත් මේ පින්වතුන්ට ගැඹුරු දේ කවදවත් හුරුවෙන් නෑ. බෑ කිය කියා හරි, අමාරුයි කිය කියා හරි, මෙහෙම දෙයක් කිව්වොත්, ඉස්සෙල්ලා මේ වචන හුරුවේවි. කාලයක් යනකොට යනකොට යනකොට යනකොට මේක මේ පින්වතුන්ට නො ගැඹුරු වෙයි කියලා මම කියන්නේ.

ඒ හින්දා මේක අතහරින්න එපා. ඔහොම නෙවෙයි, මේ පින්වතුන් එනවා නම් තව මේ ගැඹුර නෙවෙයි. මේ වෙරළ යි. හොඳට මතක තබාගන්න. මේ ආරම්භක තැන යි මම කිව්වේ. මේ පින්වතුන් එනවා නම් යම්කිසි කෙනෙක්, තව ඕන තරම් යමු. එහෙම ඉන්නවා නම් ඕන තරම් යමු ඇතුළට. ඒ හින්දා මේක ගැඹුර නෙවෙයි. මේ වෙරළයි කියන්නේ. වෙරළට ඒ ගන්නත් බැරුව මේ එන්න කියන්නේ.

මෙතැනට ආවොත්, සෝතාපන්න කියලා කියන්නේ සෝතයට ආවා, සැඩපහරට ආවා. සැඩපහරට වැටුණොත් අනිවායථයෙන් ම උඩට යනවා ම යි. ධර්මශ්‍රෝතයට ආවොත් නිවනට යනවා ම යි. ඒ හින්දයි සෝතාපන්න කියන්නේ. මේ සෝතාපන්න වෙන්න තව ඇවිල්ලා, වෙලා නෑ. ඒකයි, මේ දඬිනයට ආවොත් සෝතාපන්නයි. කිසිම සැකයක් වෙන්න ඕනෑ නෑ. බයක් වෙන්න ඕනෑ නෑ. මේ පින්වතුන්ට තමන්ට තමන්ව, මම දිට්ඨි සම්පන්නයි කියලා බය නැතුව කියාගන්න. හැබැයි ඒ කියාගන්නේ කොහොම ද? සතර මහා ධාතුවත්, සතර මහා ධාතුවේ ඇතිවීමත් නැතිවීමත් දකිනවා නම්.

දෑත් අවිද්‍යා-කම්-තණ්හා කියන ටිකෙන් රාශිවෙච්ච සතර මහා ධාතුව දකිනවා. මේ ටික නිසා මනසේ ආපහු ගති ඇතිවෙනවා. මේ ගතිය නැවත සතර මහා ධාතුවක් හදන්න තියෙන හේතුවයි කියලාත් දකිනවා. සතර මහා ධාතුවේ මොකුත් දකින්නේ නෑ.

මෙන්න මේ විදියට මේ පින්වතුන් දැක්කොත් මේ ස්පඨ්ඵ ආයතන හය අනිමිත්ත වෙනවා. අනිමිත්ත කියන්නේ අම්මා, තාත්තා, අයියා, අක්කා, දුව, පුතා රාග-ද්වේෂ-මෝහ වශයෙන් කිසිදු නිමිත්තක් ස්පඨ්ඵ ආයතන හයේ හම්බවෙන්නේ නෑ. සතර මහා ධාතුවේ රාග-ද්වේෂ-මෝහ වශයෙන් ස්පඨ්ඵ කරන්න පුළුවන් කිසිදු නිමිත්තක් හම්බවෙන්නේ නෑ. ඒකට අනිමිත්ත යි කියනවා. සත්ඤ්-පුද්ගල-ආත්ම වූ කිසිවක් සතර

මහා ධාතුවේ දකින්න නෑ. ඒ නිසා සුඤ්ඤයි කියලා කියනවා. ගෙවල් දෙරවල්, යාන වාහන, ඉඩ කඩම්, මිල මුදල්, රන් රිදී කියලා ප්‍රාර්ථනා කටයුතු කිසිවක් සතර මහා ධාතුවේ දකින්නේ නෑ. මට මේවා තියෙනවා නම්, මුදල් තියෙනවා නම්, රත්රන් තියෙනවා නම්, රිදී තියෙනවා නම් - එහෙම ප්‍රාර්ථනා කරන්නේ නෑ.

ප්‍රාර්ථනා කරන්න නැහැ. ප්‍රාර්ථනා කරන්න හදන කොට පෙනෙනවා අවිද්‍යා ප්‍රත්‍යයෙන් දූෂිත ප්‍රාර්ථනා කරනවා කියලා. මහා කෝටි ගණනක ධනයක් ප්‍රාර්ථනා කරනවා කියන්නේ, අවිද්‍යා ප්‍රත්‍යයෙන් දූෂිත කෝටි ගණනක් ප්‍රාර්ථනා කරලා කියලා පෙනෙනවා. ඇයි සතර මහා ධාතුවේ මේවා ප්‍රාර්ථනා කරනවා කියන්නේ මනසේ තියෙන මේ කෙලෙස් ටිකේ පය ගහලා ඉන්න හදන්නේ කියලා. එතකොට අප්පණ්‍හිත කියලා කියනවා. සතර මහා ධාතුවේ ප්‍රාර්ථනා කටයුතු කිසිවක් එයා නො දකී නම් ඒ වේතොවිමුක්තියට කියනවා අප්පණ්‍හිත සමාධිය කියලා.

අනිමිත්ත, සුඤ්ඤත, අප්පණ්‍හිත කියන මේ ගතිය මේ පින්වතුන්ට හම්බ වෙනවා මේ ස්පඨී ආයතන හයේ. ඔය ගතිය මොකට ද? නිවනට යි. අන්න එදාට මේ පින්වතුන්ට සළායතන නිරෝධය ඤාත් ඤාත් වෙනවා. දූෂිත පස්සේ දූෂිත දේ ඉතුරු නැතුව ම නිරුද්ධ වුණා කියන නුවණ එළඹ සිටිනවා.

ඉස්සෙල්ලා ම ස්පඨී ආයතන හය හිස් කරන්න. - සුඤ්ඤා ගාමො - ස්පඨී ආයතන හයේ ගෙවල් දෙරවල්, යාන වාහන, ඉඩකඩම්, බඩු මුට්ටු මොකුත් තියන්න එපා. සත්තියන්, පුද්ගලයින් කිසිවක් තියන්න එපා. ස්පඨී ආයතන හය සම්පූර්ණ සුඤ්ඤතාවයකට ගන්න. ආයතන හය ම හිස් කරන්න ඕන. ඒවායේ තියෙන බඩුමුට්ටු ඔක්කෝම ඇදලා අයින් කරන්න. ඒ බඩුමුට්ටු එක්ක තමයි වටිනාකම තියෙන්නේ. රන්, රිදී, මුතු, මැණික් වටිනාකමින් යුක්ත බඩු මොකුත් මේ ස්පඨී ආයතන හයේ බහාලන්න එපා. මේ ස්පඨී ආයතන හය මේ පින්වතුන්ට කබඩි එකක් වගෙයි. මේ පින්වතුන්ගේ රන්, රිදී, මුතු, මැණික් දලා තියන්න. දරු මල්ලෝ පරෙස්සම් කරලා තියන්න ස්පඨී ආයතන හය කබඩි එකක් මේ පින්වතුන්ට. මේ කබඩි එකේ, මේ අල්මාරයේ තියෙන ඔක්කෝම ඇදලා අයින් කරන්න. ඒක කරන්න පුළුවන් විද්‍යා කිරීමෙන් විතරයි. සම්මඤ්ඤා කිරීමෙන්.

එහෙම වුනා ම මේ ආයතන හයේ මේ පින්වතුන්ට මොකුත් සතුටුවෙන්න දෙයක් නෑ. නො ඇලිලා ඉන්නවා. එතකොට මනසේ

තියෙන කෙලෙස්, ආශ්‍රව කියන ගති ටික මිඳෙනවා. අයිත්වෙනවා. එතකොට හිස්. හිස් වූ ආයතන, ඒ කියන්නේ ස්කන්ධ, එතකොට ස්කන්ධ නිරෝධය පෙනෙනවා.

ඇහැත්, රූපයත්, චක්ඛු විඤ්ඤාණයත් තුන්දෙනාගේ එකතුවෙන් ස්පර්ශය. ඒ හේතු ටික නැතිවෙන කොට ස්පර්ශ නිරෝධයෙන් වේදනා සංඥා නිරුද්ධයි කියන එක පෙනෙනවා. බලන්න ඕන නෑ, පෙනෙනවා. කණ්ණාඩියක් ඉස්සරහට ගියාම වැටෙන ඡායාව ඉතුරු නැතුව නැතිවෙනවා කියලා ඒක පෙනෙනවා. මසැසින් දෑක්කේ නැති වුණත් නුවණැසින්. ඇහැට වැරදුණත්, නුවණට පෙනෙන එක වරදින්තේ නැහැ. කිසිම සැකයකුත් නැහැ. මේ පින්වතුන් ඇහැ කවදවත් දෑකලා නැහැ.

ස්පර්ශ ආයතන හය ඇතුලේ අම්මා, තාත්තා, දුව, පුතා දකිමින්, රන්, රිදී, මුතු මැණික් බහාලා තියාගෙන ඉද්දී ඇහැ-රූපය-චක්ඛු විඤ්ඤාණය නැතිවුණොත් ඒකට කියන්නේ 'මැරුණා' කියලා යි. දැන් අම්මා නෑ, මැරිලා. තාත්තා නෑ, මැරිලා. අර වස්තුව නෑ, නැතිවෙලා. එතකොට 'නිවුණා' කියන්නේ නෑ. එතකොට 'මැරුණා'. කලමයි ආයතනය ඇතුලේ මැරෙන්න දේවල් අයින් කළේ. ඒ හින්දා ස්කන්ධ නිවුනා. නිරුධවුනා. ඒ හින්දා නිවන කියලා කියන්නේ මෙන්න මෙහෙම එකක්. කෙනෙක් නිවෙන්නේ, කෙනෙක් සිසිල් වෙන්නේ ඔහොම යි. නිවුනේ නැත්තේ, රත්වුනේ පිච්චුනේ, මේ බඩුමුටු එක්ක යි.

ඒ හින්දා බුදුරජාණන් වහන්සේ ලෝකයේ පහළවුනේ මරණයෙන් පස්සේ විමුක්තියක් ලබා දෙන්න නෙවෙයි. මැරෙන්න තියෙන ජීවිතයෙන් මුදවන්න යි. ජීවත්ව ඉන්නකමෙන් මුදවන්න යි. එතකොට මරණයෙන් පස්සක් ගැන කතාවකුත් නෑ නේ.

ජීවත්ව ඉන්නවා කියන තැනින්, ජීවත්ව ඉන්න කෙනාට ගති දෙකයි. එක්කෝ මරණින් පස්සේ උපදියි, එක්කෝ මරණින් පස්සේ උපදින්නේ නෑ. ජීවත්ව හිටියොත් කෙනෙකුට එයාට අනිවායථියෙන් ඒකාන්තයෙන් ගති දෙකක් තියෙනවා ම යි. එක්කෝ එයා මරණින් පස්සේ උපදිනවා. එක්කෝ උපදින්නේ නෑ. මරණින් පස්සේ උපදිනවා නම් ශාස්වත දෘෂ්ඨියක යි. මරණින් පස්සේ උපදින්නේ නැත්නම් උච්ඡේද දෘෂ්ඨියක යි. උපදින්නත් පුළුවන්, නැතිවෙන්නත් පුළුවන් එක්කෝ. උච්ඡේද-ශාස්වත යි. ඒ කියන්නේ මොකක් ද? උපදින්නත් පුළුවන්, නාම ධර්මයන්ගෙන් උපදින්න පුළුවන්. උපදින්නේ නෑ මේ

කයෙන්. එහෙමයි ඒ මාරුවට තියෙන්නේ. උපදින්න පුළුවන්, උපදින්නේ නෑ. උපදින්නත් පුළුවන්-නැතිවෙන්නත් පුළුවන්. මේ කය යන්නේ නෑ. නමුත් හිත යන්න පුළුවන්. මේ හිත යන්නේ නෑ. නමුත් සංඥාවක් වෙන්න පුළුවන්. වෙන්නෙත් නෑ. නො වෙන්නෙත් නෑ. ඕවා මාරුවෙන් මාරුවට තියෙන්නේ ඒ හින්දා යි.

ඔය කොහෙන් ගත්තත් අන්තිමට ඉපදීමට සාපේක්ෂව නේ.

එතකොට, ජීවත්ව නො හිටියොත්, නූපන්නොත්? මරණෙන් පස්සේ නැවත ඉපදෙනවා ද, මැරෙනවා ද කියලා අන්ත දෙකට එන්නේ හිටියොත් නේ. හිටියේ නැත්නම්? කතාවකුත් නෑ. ඒකයි හැම වෙලේම ඔය වචන උච්ඡේද දෘෂ්ඨියකට හෝ ශාස්වත දෘෂ්ඨියකට - අන්තවලට වැටෙන්නේ.

මෙතැනින් ම ලිහුණොත්, අදහසින් ම දෘෂ්ඨියෙන් ම නූපදුනොත් කතාවක් නෑ. එයා ශාස්වත අන්තයෙහුත් මිදිලා, උච්ඡේද අන්තයෙහුත් මිදිලා. ඉපදීමෙන්, මැරීමෙන් දෙකෙන් ම මිදෙනවා. ඒකයි, ඉපදීම එක අන්තයක්. මැරීම එක අන්තයක්. ඔය අන්ත දෙකට ම නැතුව. එතෙ තෙ උහො අන්නෙ අනුපගම්ම මජ්ඣිමාපටිපදා තථාගතෙන අභිසම්බුද්ධා - මේ අන්ත දෙකට නො පැමිණ මධ්‍යම ප්‍රතිපදාවෙන් තමයි බුදුරජාණන් වහන්සේ සම්බුද්ධත්වයට පත්වුනේ. ජීවත්ව ඉන්නවා කියන තැනින් මිදුනහම ඉවරයි. ජීවත්වෙන්නේ මෙහෙමයි, නැතිවෙන්නේ මෙහෙමයි කියන තැනටයි බුදුරජාණන් වහන්සේ ධර්ම දේශනා කරන්නේ.

ඉතින් මේ ධර්මය ස්වභාවයෙන් ම ගැඹුරැයි. ගැඹුරු ස්වභාවයෙන් යුක්තයි. නමුත් මේක තියෙන්නේ වියඪිවත්ත කෙනාට යි. සතිමන්ත කෙනාට යි. ප්‍රඥවත්තයාට යි. ඒ නිසා, නැතිකෙනාට ඇතිකරගන්න පුළුවන්. 'අනේ අපට ඕවා එකක්වත් නෑ. ඕන නෑ නේ' කියලා අල්ලලා දන්න එපා. අල්ලලා දූම්මත් කමක් නෑ. හැබැයි මතක තියාගන්න, මම අල්ලලා දූම්මේ මගේ නිදුක් බව යි. මගේ අජරාමර බවයි මම පැත්තකට දූම්මේ. ධර්මය නෙවෙයි පැත්තකට දූම්මේ. ගැඹුරැයි කියලා අහකට දූම්මේ මගේ විමුක්තියයි කියන එක. මගේ අජරාමර බව යි කියන එක. මගේ නිවීමයි මම පැත්තකට දූම්මේ කියන එක මතක තබාගන්න.

ඒ හේතුවෙන් මම නිවීම පැත්තකට දූම්මා නම්, මිදීම පැත්තකට දූම්මා නම්, අජරාමර බව පැත්තකට දූම්මා නම්, මම අරගෙන

තියෙනවා ජරා මරණ. එහෙනම් මම දුකට දුකය යි නො කිය යුතුයි. එහෙනම් දුකේ නො ඇඬිය යුතුයි කියන තැනකට එන්න වෙනවා එහෙම නම්. නමුත් එහෙම නො වී ඉන්න බැහැ. මේ මනුස්ස ලෝකයේ තියෙන දුකට විතරක් නෙවෙයි බුදුරජාණන් වහන්සේ දුකයි කියන්නේ. සතර අපායේ තියෙන දුකත් එක්කයි. ප්‍රේත, අසුර, නිරි, තිරිසන් කියන සතර අපායේ තියෙන දුකටත් එක්කයි.

මේ මනසේ තියෙන ගති ටික ගැන කලකිරෙන්න ඇති ලෝකයේ තියෙන ස්වභාවයට මූන දීලා. මේ මනසේ තියෙන ගති ටික නිසා, කම් කෙලෙස් ටිකේ, නිමිති ටිකේ නිරෝධයට නො පිළිපන්න එකේ ආදීනව හැටියට මේ දුක් විඳින වරිත ඔක්කෝම (මෙතැන නෙවෙයි) සමස්තයක් වශයෙන් ලෝකයේ ඇස් නැති, අත් නැති, කන් නැති, ඔළු නැති, කකුල් නැති මිනිසුන් සත්ත්වයින් දකින කොට, (මාවත් ගත්ත හැකියි ඔන නම්! ඔක්කොට ම) මේ රූප යි. රූපවල හැටි යි. මේ හැම රූපයක ම කතාවක් කියනවා. මේ රූපය මම නම් මට බොහෝම දුක හිතෙයි. මේ රූපය මම නම් මට ලජ්ජා හිතෙයි. නමුත් මේ සතර මහා ධාතු රූපයේ හැටි නම් මට ප්‍රශ්නයක් නෑ. මේ පින්වතුන්ටත් පුළුවන් මේ තත්ත්වයට එන්න. මේ රූපයේ හැටි නම්.

මේ රූපය මම කියන කොට, මේ රූපය මගේ වෙන කොට, මේ රූපය මගේ ආත්මය වෙන කොට, ඒ නිසා දුක් දෙමිනස් එනවා. සෝක පරිදේව එනවා. උහුලගන්න බැරි වෙහෙස වේදනා එනවා. ඒක මම නෙවෙයි නම්, මගේ නෙවෙයි නම්, මගේ ආත්මය නෙවෙයි නම්, ඒක එළඹ නො සිටියත් ඒ තැනට හුරු පුරුදු වෙනවා නම්, ඒ තුළින් ඇතිවෙන සැනසිල්ල මෙන්න මෙව්වරයි කියලා කියන්න බෑ. ඒ නිසා, හැම කෙනෙකුට ම පෙනෙන මානේ සිද්ධියක් මම මේ කියන්නේ. මේ පින්වතුන් භොදට තර්ක විතර්ක කරලා නුවණින් බැලුවොත්, හැමෝටම මේ ටික උපදවාගන්න පුළුවන්.

ඒ නිසා මෙන්න මේ වාගේ දර්ශණයක් තියෙනවා කියන කාරනාවත් තේරුම් අරගෙන, නො තේරෙන්නේ නම් අපේ මනසේ තියෙන ආශ්‍රව නිවරණ වැඩි නිසයි කියන එකත් තේරුම් අරගෙන, සීලයක පිහිටලා, සමථ කමටහණකින් හිත වඩ වඩ මේ වගේ විදහීනා කරන්න.

ඔය විදියට විදහීනා කරන කොට ශීල-සමාධි-ප්‍රඥ ඔය ටික නිසා විමුක්තිය හම්බවෙනවා. ආශ්‍රවයන්ගෙන්, කෙලෙසුන්ගෙන් මනස මිඳෙනවා. සතර මහා ධාතුව දකින්න දකින්න ඒවා දුව, පුතා, අම්මා,

තාත්තා කියන ගති ටික මනසින් මිදෙනවා. මිදෙන කොට අනිමිත්ත, පුඤ්ඤත, අප්පණ්ණික කියන වෙතෝවිමුක්තිය ඤාත් ඤාත් වෙනවා. ඒකයි: ශීල - සමාධි - ප්‍රඥ - විමුක්ති. මිදුණහම 'මිදුණා' කියන විමුක්ති ඥාන දර්ශනයත් පහළ වෙනවා. ඒ නිසා ම සලායතන නිරෝධය මේ ජීවිතයේ ම අත්විඳින්න පුළුවන්.

එතකොට මෙන්න මේ විදියට කටයුතු කළොත් අපට අපේ නිවීම, අපේ මිදීම මේ ජීවිතයේ ම හදගන්න පුළුවන්.

ඒ සඳහා මේ දේශනාව පාරමිතාවක් ම වේවා කියලා ආශීංසනය කරනවා.

ස්වභාවයෙන් ම මේ මම කතා කරන දහම් කරුණු ගැඹුරුයි. හැබැයි සසර පරතෙරක් භායන මනසකට මේකේ වටිනාකම මෙන්න මෙව්වරයි කියලා කියන්න බැරි තරම් වෙයි කියලා මම හිතනවා. ඉතින් ඒ නිසා නො තේරුණොත් ඒක මගේ දෝෂය නෙවෙයි. එක දෝෂයක් නම් ඇති, මම දඤ්ඤ මදිකම මේක තවදුරටත් කියන්න. නමුත් මගේ දූවිල මනසේ හැටියට මම මේ පුළුවන් ප්‍රමාණේ කිව්වා. ඉතුරු ටිකට මේ පින්වතුන් දඤ්ඤ වෙන්න කියන කාරණාව මතක් කරනවා.

හැමදෙනාටම තෙරුවන් සරණයි.

“නිවන කියන්නේ වෙන මොකුත් නෙවෙයි, තමන්ගේ සන්තානයේ තියෙන, ඇතිකරගත යුතු ධර්මතාවයක්.

පුද්ගලභාවය, ආත්මභාවය, නම් කියෙන්නේ ඒක දුරු කරගන්න තමන් උත්සාහවත් වෙන්න ඕන. භාවනා කරනවා කියලා කියන්නේ, නිවන් දකින්න උත්සාහවත් වෙනවා කියලා කියන්නේ මෙන්න මේ ආත්මදෘෂ්ටිය තමන්ගේ සන්තානයෙන් මකාගන්න එකට.

එතකොට අපි නිවන් දකිනවා කියල හිස් බවක් අරමුණු කරනවා වගේ එක එක දෘෂ්ටි ඔලුවට දගන්න හොඳ නෑ. අවිද්‍යා නිරවශේෂ නිරෝධයයි නිවන කියන්නේ.

ස්කන්ධයෝ හටගෙන නිරුද්ධ වෙන ස්වභාවය නොදන්නාකම නිසා නිත්‍යය, සැප, ආත්ම වශයෙන් විපල්ලාස ඇති කරගැනීමෙන් ඒ තුළ සත්වයෙක් පුද්ගලයෙක් දකිනකම අපිට ඇතිවෙලා තියෙනවා. අවිද්‍යාව ආසුව වලට හේතුවෙලා. දූන් නැවත ආසුව අවිද්‍යාවට හේතුවෙලා. අවිද්‍යාව ආසුව වලට හේතුයි, ආසුව අවිද්‍යාවට හේතුයි. සත්ව පුද්ගලකමින් දකිනකම නිසාම යි ස්කන්ධයන්ගේ ඇතිවීම නැතිවීම නො දකිනකම ඇතිවෙලා තියෙන්නේ.”

ධම්මසම්මානි විවරණය - ද්විතීය භාගය

පූජ්‍යපාද මාන්කඩවල සුදස්සන ස්වාමීන්වහන්සේ විසින් 2016-02-26 වන දින කරන ලද දේශනය ඇසුරෙන් - මිච්ඡන්ත නියත සම්මන්ත නියත අනියත ධර්ම ග්‍රන්ථයේ 72 වන පිටුවෙන් උපුටා ගැනීමක්.